

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1920.

Första kammaren.

Nr 54.

Lördagen den 29 maj, f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Sandler* avlämnade Kungl. Maj:ts skrivelse nr 429, med tillkännagivande att en i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln bebådad framställning icke kommer att föreläggas riksdagen.

Vid härefter skedd föredragning av denna skrivelse beslöts att densamma skulle överlämnas till statsutskottet.

Anmälades och bordlades andra lagutskottets utlåtande nr 43. i anledning av väckta motioner dels med förslag till lag angående förbud i vissa fall för enskild person att besitta fast egendom, dels om utsträckt tillämpning av vissa delar av lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom, dels om ändring i viss del av lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets memorial nr 55 och 56, bevillningsutskottets betänkande nr 40 samt andra lagutskottets utlåtanden nr 37 och 38.

Föredrogos ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 49, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av §§ 87 och 88 regeringsformen.

Om
avskaffande
av kyrko-
mötets s. k.
vetorätt.

I en i andra kammaren väckt motion, nr 316, hade herr *Engberg* hemställt, att riksdagen såsom vilande till vidare grundlagsenlig behandling måtte antaga följande ändrade lydelse av §§ 87 och 88 regeringsformen:

§ 87.

1:o) Riksdagen äger gemensamt — — i riksdagsordningen sägs.
2:o) Riksdagen äge ock gemensamt med Konungen stifta, förändra eller upphäva kyrkolag; dock att därvid jämväl erfordras *utlåtande* av allmänt kyrkomöte. Över förslag angående dylik lag skola, på sätt i mom. 1 sägs, statsrådets och lagrådets tankar inhämtas och jämte Konungens proposition, då sådan göres, riksdagen medde-

Om
avskaffande
av kyrko-
mötets s. k.
vetorätt.
(Forts.)

las. Har ej förslag, varom nu fråga är, före början av riksdagen näst efter den, som framställt eller antagit förslaget, blivit såsom lag genom allmänna kungörelse utfärdad, vare det förfallet, och Konungen underrättade då riksdagen om de skäl, som hindrat förslagets antagande.

§ 88.

Med förklaring över civil- och kriminal- samt kyrkolag förhållas som med sådan lags stiftande. De förklaringar, som, till svar på inkomna förfrågningar om lagens rätta mening, Konungen genom dess högsta domstol emellan riksdagarna giver, kunna ogillas av först därefter sammanträdande riksdag, och må dylika förklaringar, där de sålunda ogillade blivit, ej längre gälla eller av domstolarna iakttagas och åberopas.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande av angivna orsaker hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning av frågan, i vad mån kyrkomötets rätt att med Konungen och riksdagen lagstifta i kyrkolagsfrågor skulle kunna avskaffas och ersättas av en rätt att i dylika frågor avgiva utlåtande, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

I en vid utlåtandet fogad reservation hade herrar *Clason, K. J. Ekman, von Geijer, H. Gösta Andersson, Magnusson i Tumhult, Henrikson och Persson* i Fritorp på anförda grunder hemställt, att riksdagen måtte avslå såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Reservation hade vidare avgivits av herr *Hallén*, som framställt vissa anmärkningar beträffande utskottets motivering.

Herr *Clason*: Herr greve och talman! Med ledsnad måste jag konstatera, att den av oss reserverar, som är mest initierad i dessa frågor, nämligen herr *Ekman* i Jönköping, i dag är av sjukdom förhindrad att deltaga i kammarens överläggningar och försvara sin reservation. Då jag i hans ställe går att göra detta, kan jag icke göra det med samma sakkunskap som han i alla hithörande spörsmål, men jag skall be att i denna dock synnerligen viktiga fråga få inskränka mig till att beröra vissa huvudpunkter.

Det kunde då vara ganska frestande att gå något närmare in på den historiska utläggning, med vilken både motionären och efter honom utskottet inlett sina framställningar, ty den är enligt min uppfattning i åtskilliga avseenden ganska skev. Jag skall emellertid icke besvara kammaren därmed annat än i en enda punkt, nämligen i avseende därå att motionären gång på gång framhåller, att i den kungl. propositionen 1862—1863 om den nya riksdagsordningen icke fanns något annat skäl för kyrkomötets andel i kyrkolagstiftningen än att, om den nya riksdagsordningen antoges, »statskyrkan skulle

Om
 anskaffande
 av kyrko-
 mötets s. k.
 vctorätt.
 (Forts.)

upphöra att genom särskilt stånd vara representerad i nationalförsamlingen», något, som utskottet sedan översätter med att kyrkomötets andel i kyrkolagstiftningen skulle vara en gammal föråldrad relik från ståndsrepresentationen. Går man åter till handlingarna från 1862—1863 års riksdag, finner man uttalanden av helt annan innebörd. Går man exempelvis till propositionen om allmänt kyrkomöte, finner man i statsrådsprotokollet betonat, att ett sådant möte med motionsrätt var behöfligt »i samma mån som nationalrepresentationen är mindre lämpligt sammansatt för att lämna ett sant uttryck av kyrkans alla önskningsar och behov». Mötet och ett möte med vissa bestämda funktioner skall således komma till stånd, därför att det behövs en annan representation för kyrkan än den som fungerar för staten.

I propositionen till riksdagsordningen, där det talas om kyrkomötets andel i kyrkolagstiftningen, heter det på följande sätt: »Då vår kyrkolag ännu är sammanblandad med en mängd stadganden av civilrätts natur, lärer för närvarande kyrkolagstiftningen icke kunna helt och hållet undandragas nationalrepresentationer och överlämnas till kyrkomötet gemensamt med Konungen, vilket måhända eljes vore riktiga», och därför fick man då stanna vid att geva kyrkomötet veto i kyrkolagstiftningsfrågor.

Kammaren torde finna, att vad dessa båda yttranden innehålla, närmar sig ungefär det rakt motsatta mot vad motionären och utskottet antyda. De sistnämnda skriva, som om förhållandet vore följande: det riktiga hade varit att lägga kyrkolagstiftningen helt och hållet under riksdagen, men för att köpa prästståndets bifall till nationalrepresentationens genomförande lämnade man, ehuru principvidrigt, kvar en liten relik av ståndsrepresentationen, som det nu kunde vara på tiden att avskaffa. De Geer och de, som med honom skapade den nya riksdagsordningen och kyrkomötet, sade däremot 1863: Riksdagen är icke en lämplig representation för de kyrkliga frågorna; därför skola vi ha kyrkomötet. Det principiellt riktiga — jag ber herrarna observera uttrycket »riktigast» i det citat jag nyss läste upp — vore, att kyrkomötet gemensamt med Konungen ensam stiftade kyrkolag, men eftersom i kyrkolagen finnas även stadganden av civillags natur, måste man för närvarande stanna vid veto för kyrkomötet.

Det synes mig, som om utskottet bort i sin historik hava omnämnt uttalanden av en sådan räckvidd för hela den fråga det här gäller i stället för att komma med en historik, som med tysthet förbigår allt detta.

Vad återigen angår sakens principiella sida är den för mig ganska enkel och klar. Jag resonerar på följande sätt. Liksom varje annat religiöst samfund i vårt land har frihet att i en mängd fall sköta sina egna angelägenheter, så bör den svenska folkkyrkan, som dock av alla dessa samfund är det, som har det ojämförligt största antalet anhängare inom vårt folk, också hava om icke fullständig frihet — ty det är det icke fråga om — som de andra samfundet, dock åtminstone medbestämmanderätt med staten i dessa kyrkolagsfrågor.

Om
avskaffande
av kyrko-
mölets s. k.
vetorätt.
(Forts.)

Det är ingenting annat, som detta s. k. veto i kyrkolagsfrågor innebär.

Vad äro nu dessa kyrkolagsfrågor för slags frågor? Jag skulle vara frestad att fråga kammarens ledamöter, hur många av herrarna som hava läst och studerat kyrkolagen. Jag skall tillåta mig att i den ordning, de hava i kyrkolagen, läsa upp några kapitelrubriker för att giva en föreställning om vad detta är för frågor: »Om den rätta kristliga läran», »om predikan och gudstjänstens ordentliga förrättande», »om döpelsen», »om nöddop», »om barnakvinnors kyrkogång», »om skriftermål och avlösning», »om hemligt skriftermål», »om allmänt skriftermål», »om uppenbar skrift och kyrkoplikt», »om bann», »om Herrens nattvard», »om allmänlig bön och litanian», »om kyrkosång», »om högtids- och helgedagar», »om trolovning och äktenskap» o. s. v., »om sjukas och fångars besökning», »om kristlig begravning», »om predikoäm- betet» m. m. Det är bestämmelser på dessa områden som kyrkolagen innehåller. Om man nu undantager ett par av dessa kapitel, nämligen kapitlet om trolovning och äktenskap, som numera är lösbrutet och fört in under särskild civillagstiftning, och man kan ju också undantaga kapitlet om begravning, som för närvarande är under utredning, vågar jag hemställa till kammarens ledamöter, om vi dock icke, vilket religiöst samfund vi än må tillhöra, måste erkänna, att detta är saker, som det bör tillkomma det religiösa samfundet självt att åtminstone vara med om att bestämma över, och om vi icke skulle finna det ganska onaturligt, om vi här i riksdagen skulle fordra att ensamma få bestämma över sådana saker exempelvis beträffande katoliker eller mosaiska trosbekännare eller baptister eller metodister eller vilka andra religiösa samfund som helst. Skall då icke svenska kyrkan i sådana frågor hava åtminstone medbestämmanderätt? Det är *detta* saken gäller.

De Geer sade 1863, som jag nyss erinrade, ett ord om att riksdagen kanske icke vore en alldeles lämplig representation för att besluta i de kyrkliga frågorna. Då var emellertid förhållandet ännu det, att till villkoren för valbarhet till riksdagen krävdes, att man skulle bekänna den evangeliska läran. Inga andra voro valbara. Denna bestämmelse bortföll 1870, och numera veta vi, att riksdagen kan representera alla möjliga åskådningar, både alla möjliga religiösa och alla möjliga irreligiösa, fiender till kyrkan, anhängare och medlemmar av andra trossamfund o. s. v. Men detta understryker naturligtvis endast kravet på att det skall finnas en särskild representation för kyrkan, och jag skulle vilja säga, att detta krav gör sig ännu mera gällande, ju närmare vi komma den stund, som vi alla tro och önska snart skall vara nära, då man skall kunna utträda ur kyrkan utan att behöva tillhöra något annat kristligt samfund. Då kommer ju valmanskåren och riksdagen att i ännu högre grad än nu bestå av personer, som icke tillhöra svenska kyrkan, och det blir då enligt min tanke ännu orimligare, om riksdagen skall hava ensambestämmanderätt över kyrkliga angelägenheter av den natur jag sist berörde. Det är lika orimligt, som om riksdagen skulle hava ensambestämman-

derätt över sådana angelägenheter beträffande andra religiösa trosamfund här i landet.

Utskottet säger nu, att det skulle vara lika bra, om kyrkomötet i sådana frågor endast finge avgiva utlåtande. Jag tillåter mig fråga: tycka herrarna, att det skulle vara billigt, om andra religiösa samfund, det mosaiska, det romersk-katolska eller andra dylika samfund, i sådana frågor endast skulle få avgiva utlåtande, men själva avgörandet träffas av en församling, där andra trosbekännare voro med och beslutade?

Så säger man vidare: Här är dock bara fråga om en skrivelse. Ja, om det vore en skrivelse, som begärde en objektiv utredning om vad som är kyrkolag och vad som kan finnas insprängt i kyrkolagen av civillags natur, och man sade: lämna det förra ensamt åt kyrkomötet, det senare ensamt åt riksdagen, då skulle jag kunna vara med, men här gäller det en helt annorlunda funtad skrivelse. Här är en skrivelse, som i sin motivering utgår från en del satser, som äro så principiellt oriktiga som dem jag nyss kritiserat. Jag kan också peka på exempelvis att i denna motiverings slutkläm står, att i sammanhang med utredningen »torde en prövning böra ske av frågan, om kyrkomötet i vissa inom kyrkolagsbegreppets omfång fallande *rent kyrkliga* frågor i *någon form* bör erhålla en fortsatt *medbestämmanderätt*», d. v. s., man skall lägga saken så oerhört snävt, att utredningen endast kan — men, eventuellt, icke säkert skall — tillerkänna kyrkan i *någon form* en *medbestämmanderätt* i *rent kyrkliga* frågor. Och i klämmen står det icke ens talat om denna medbestämmanderätt. Det är tydligt, att på en sådan skrivelse kan man med mina utgångspunkter icke vara med.

Till sist skulle jag vilja erinra om ännu en sak. Det är allbekant, att åtgärder under sista tiden ha vidtagits i vårt land, som gått ganska hårt fram över kristendomsundervisningen. Åtgärder, som enligt min bestämda övertygelse icke i det hänseendet hava folkmeningen bakom sig. Ty det är dock så, att mycket, mycket starka kretsar inom vårt folk ännu hålla på, att vi för vårt moraliska bestånd behöva den kristliga grund för vår kultur, som denna kristendomsundervisning är ägnad att främja. Vi kunna naturligtvis erkänna — och vi böra erkänna — att vi äro långt borta från de kristna idealen, och att det är mycket materialism och demoralisation, som här existera, men jag är tämligen säker på, att just med anledning härav är det mycket, mycket stora kretsar i vårt folk, som icke vilja, och jag skulle vilja säga, icke våga släppa den kristliga kulturgrunden på grund av de moraliska krafter, som den i alla fall innebär. Men skall denna kulturgrund kunna göra någon nytta, då måste de, som ha att främja dess uppgifter, hava *någon* frihet och *någon* självbestämmanderätt i kyrkan, liksom alla andra religiösa samfund hava det, när de skola främja sina syften, och de skola icke tvingas att länkas fast vid riksdagen utan ett spår till medbestämmanderätt över sin lära, sin kult och åtskilligt annat.

Jag frågar: kan det då sägas vara *högst nödigt* och *nyttigt* att på förslag av en motionär, som aldrig har stuckit under stol med att han

Om
anskaffande
av kyrko-
mötets s. k.
vetorätt.
(Forts.)

Om
avskaffande
av kyrko-
mötets s. k.
vetorätt.

(Forts.)

principiellt är en bestämd motståndare, en övertygelsetrogen motståndare till kyrkan och till kristendomen, att, säger jag, på förslag av denne vidtaga en åtgärd, som skulle innebära ett dylikt tvångsbindande av kyrkan vid en annan församling, där andra intressen än de religiösa kunna och måste göra sig gällande? Och skulle det vara *riktigt* och *klokt* att till övriga brännämnen i vårt politiska liv kasta in även detta spörsmål? Enligt min tanke är det varken nyttigt, riktigt eller klokt, och på den grund tillåter jag mig yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Thulin: Herr talman, mina herrar! När den nu till behandling föreliggande motionen väcktes, blev det en hel del uppståndelse på högkyrkligt håll. Man fick det intrycket, att motionen uppfattades som ett angrepp på välgrundade statskyrkliga rättigheter, och personligen har jag fått den uppfattningen, att man särskilt bland den hierarkiska ordningens öppna eller dolda försvarare i motionen ser ett attentat från vissa meningsgrupper, som visserligen formellt stå kvar inom den svenska statskyrkan, men som hysa en åskådning, som är vitt skild från denna kyrkas läror. Jag får bekänna, att jag tillhör dessa meningsgrupper, men jag vill samtidigt inlägga en livlig gensaga mot att man här skulle vilja åstadkomma något angrepp mot den kristna trosåskådningen och kyrkan såsom sådan. Vore det fråga om något sådant, skulle jag och säkert också alla mina meningsfränder ställa oss utom en strid om ett dylikt ämne. Anledningen till att man även på håll, där man har andra uppfattningar än dem, som falla inom den kyrkliga åskådningens ram, ansett sig böra blanda sig i den föreliggande frågan och intaga en ståndpunkt, som på grund av omständigheterna blir en annan än statskyrkans försvarares i allmänhet — anledningen därtill är, säger jag, att den vetorätt, som för närvarande grundlagsenligt tillkommer den svenska kyrkans representation, kyrkomötet, ingriper på viktiga områden av den rent borgerliga lagstiftningen. Även om man icke har något personligt intresse av den ena eller andra kyrkliga organisationen, är det icke desto mindre, med hänsyn till den svenska statskyrkans ställning, en skyldighet för medborgarna att taga ställning till statskyrkopolitiken, där den kolliderar med de borgerliga intressena.

Efter denna förklaring gent emot en möjlig invändning, att jag och många med mig skulle i den föreliggande frågan uppträda »i oträngt mål», vill jag till en början framhålla, att den föreliggande motionen och konstitutionsutskottets utlåtande icke rikta sig mot en representation för statskyrkan såsom sådan, utan mot den kyrkliga representationens maktställning på den borgerliga lagstiftningens område. Det skulle givetvis vara meningslöst att från icke-kyrkligt håll motsätta sig en representation för den svenska statskyrkan såsom sådan. Man vill icke förhindra denna representation att med full rätt ordna sina egna inre angelägenheter. Om något sådant har gjorts gällande eller under debatten om denna fråga göres

gällande, innebär det en missuppfattning av den ståndpunkt, som konsekvent leder fram till upphävandet av kyrkomötets vetorätt.

Nu kan det ju från deras sida, som av födsel och obehindrad vana äro konservativa och som för varje ändring av det bestående kräva skriande missförhållanden såsom motiv, göras gällande, att kyrkomötet i dess nuvarande befogenhet är en inrättning, som redan fått ålderns patina och som man därför icke bör ändra. Jag nödgas motsäga ett sådant resonemang. Kyrkomötets inrättande i dess nuvarande gestaltning sammanhänger med representationsformens genomförande under 1860-talet. Endast i den meningen kan man göra gällande, att kyrkomötet har någon hög ålder, om man upplattar kyrkomötet såsom någon slags direkt fortsättning av prästeståndet. I det avseendet har kyrkomötet verkligen uppnått en sådan ålder, att det till och med, såsom utskottet gör gällande, kan anses såsom en relik från den gamla ständsrepresentationen. Men såsom relik har kyrkomötet något överlevat även sig med hänsyn till våra tidsförhållanden.

Nu hava reservanterna velat göra gällande, att kyrkomötet skulle vara av betydligt ursprungligare och friskare härstamning. I reservationen skildras, huru redan i början av 1800-talet strävanden framträdde inom statskyrkan att värna om dess självständighet och egenart såväl mot andra religiösa samfund som i viss mån även mot staten. Parentetiskt vill jag anmärka, att detta förvisso är historisk skönmålning, då det väl icke så mycket var fråga om att hävda kyrkans självständighet som dess överhöghet. Nog av, i de nyss angivna omständigheterna se reservanterna »*de verkliga och djupare liggande grunderna till såväl kyrkomötets inrättande som till dess s. k. vetorätt i grundlagsfrågor*».

Jag tillåter mig att i ett väsentligt avseende motsäga de ärade reservanterna i detta påstående. Tanken att åstadkomma en representation för kyrkan kan tveivelsutan ledas upp till tiden före representationsreformen, och mitt bestridande gäller icke vad reservanterna gjort gällande ifråga om en representation såsom sådan för kyrkan. Men mitt bestridande gäller, att den s. k. vetorätten, d. v. s. det väsentliga i kyrkomötets nuvarande maktställning, skulle härleda sig från några reformsträvanden från början av 1800-talet. Såsom jag redan förut antytt, är kyrkomötets vetorätt en produkt av en politisk köpslagan. Detta har synnerligen kraftigt och utförligt framkallits av konstitutionsutskottet vid 1910 års riksdag, det tillfälle, då frågan sist behandlades. I den vid nämnda riksdag väckta motionen gjordes nämligen gällande, att det icke vore historiskt grundat, att kyrkomötet skulle hava tillkommit som en ersättning för prästeståndet, utan att man genom kyrkomötet hoppades vinna kyrkliga reformer och enhet samt kyrklig självständighet. Det är sålunda en uppfattning, som väsentligen sammanfaller med vad reservanterna i den föreliggande reservationen velat göra gällande. Konstitutionsutskottet 1910 uppvisade emellertid utförligt, att kyrkomötets vetorätt hade sitt oupplösliga samband med representationsreformen, och kommer efter en redogörelse för motiven till följande slutsats: »Dessa justiti-

Om
avskaffande
av kyrko-
mötets s. k.
vetorätt.
(Forts.)

Om
avskaffande
av kyrko-
mötets s. k.
vetorätt.
(Forts.)

tiestatsministerns motiv visa sålunda otvetydigt, att kyrkomötets medbeslutanderätt i kyrkolagsfrågor och i frågor rörande prästerskapets privilegier av honom föreslogs just med anledning av representationsförändringen och med hänsyn därtill, att genom densamma kyrkan upphörde att genom ett särskilt stånd vara representerad i nationalförsamlingen. Konstitutionsutskottet vid 1862—63 års riksdag hänförde sig därefter i avseende på grunderna för kyrkomötets veto till vad justitiestatsministern anförde. I enskilda yttranden inom stånden finnes samma uppfattning även kraftigt markerad. Motionärens framställning är sålunda, i den mån den bortser från sambandet mellan representationsreformens genomförande och kyrkomötets befogenhet, icke historiskt grundad.»

Det är ju givet, att olika meningar kunna göra sig gällande beträffande vetorättens tillkomst. Vad som i det föreliggande fallet gör motsägelsen mellan vad utskottet anförde 1910 och reservanterna 1920 en smula pikant, är att tre av årets reservanter befunno sig bland majoriteten i utskottet 1910.

Eftersom jag håller på med reservanterna, vill jag taga upp ett annat inkast, som de framfört gent emot motionären och utskottet. Utskottet har nämligen framhållit i anslutning till en av motionären utvecklade tankegång, att *kyrkan är staten organiserad för dess religiösa verksamhet*. Detta ha reservanterna ansett vara felaktigt och i stället framhållit, att kyrkan är ett samfund av helt annan art än staten, om ock verksam i mer eller mindre nära förbindelse med staten. Denna sanning påstå reservanterna länge ha varit undanskymd och förbisedd. Även reservanten herr Hallén angriper utskottet för denna uppfattning. Det är möjligt, att utskottets uppfattning är gammalmodig och alltför filosofisk för att passa in i den moderna kyrkoriktningens system. Men utskottet kan åtminstone såsom auktoritet åberopa 1910 års konstitutionsutskott, som gav uttryck åt samma tanke som det nuvarande konstitutionsutskottets majoritet. Konstitutionsutskottet 1910 anförde nämligen: »Konstitutionsutskottet kan för övrigt ingalunda dela den uppfattning, som motionären uttryckt därmed, att kyrkomötet skulle utgöra en 'klassrepresentation för prästerna och det verk, varuti de innehava anställning, kyrkan'. Kyrkomötet representerar den svenska statskyrkan, men denna kyrka består givetvis icke endast av sin tjänstemannakår, prästerskapet, utan av det svenska folket, försävt det är anslutet till samma kyrka. Likasom det svenska folket i politiskt avseende har sin representation i riksdagen, så har samma folk, i den mån det tillhör statskyrkan, sin representation i kyrkomötet. Härav framgår, att det icke, såsom motionären vill göra gällande, i sig innebär någon oegentlighet, att denna kyrka i jämförelse med andra religiösa samfund intager en särställning med särskilda rättigheter liksom ock med däremot svarande förpliktelser. Då motionären vill jämställa statskyrkan med andra sådana samfund, som staten erkänner, vittnar detta sålunda, enligt utskottets mening, om en missuppfattning av statskyrkans karaktär.»

Jag behöver väl icke ånyo erinra om den pikanta omständigheten,

att i 1910 års konstitutionsutskotts majoritet befunno sig tre av årets reservanter. Försvarspositionerna tyckas alltså växla allt efter omständigheterna. Jag kan ej tillbakahålla den reflexionen, att den position, som intages av försvararna för kyrkomötets vetorätt, måste vara sakligt svag, när de vid två olika tillfällen tillgripa rakt motsatta argument. Man undviker huvudsaken genom att förklara den teoretiska utgångspunkt, motsidan valt, felaktig. Häremot vill jag betona, att, hurudan man gör den teoretiska utgångspunkten, leder den konsekvent alltid till upphävande av vetorätten, allenast man bara behagar draga konsekvenserna.

Ty är det så, att kyrkan är »staten organiserad för dess religiösa verksamhet», då kan, såsom motionären så slående framhållit, kyrkan icke tillerkännas karaktären av ett gent emot staten självständigt rättssubjekt. Jag hänvisar till motionen, som finnes återgiven i utskottsbetänkandet, sid. 8. Motionären anför där:

»Kyrkomötets nuvarande statsrättsliga ställning kan knappast betraktas som förenlig med statskyrkans egen idé. Statskyrkan kan nämligen icke ses som ett gentemot staten självständigt rättssubjekt. Den är en viss sida av statens verksamhet. Staten är organiserad för skilda verksamheter. För undervisningens syften har den en skolorganisation, för nationalförsvarets syften en militär organisation o. s. v. Sammalunda har den för sina religiösa syften en kyrklig organisation. Det faller ingen in att betrakta skolväsendet eller militärväsendet som ett gent emot staten självständigt rättssubjekt. Skulle det då finnas något rimligt skäl att inrymma en undantagsställning åt kyrkoväsendet?»

Det är möjligt, att det varit denna sakligt starka ståndpunkt, som förmått reservanterna att övergå till den motsatta ståndpunkten och förklara kyrkan vara ett samfund av en helt annan art än staten, om ock verksam i mer eller mindre nära förbindelse med staten. Men antager man den ståndpunkten, torde man få inrymma vetorätt åt åtskilliga organiserade religiösa sammanslutningar, som med lika rätt som statskyrkan kunna anse sig vara samfund av helt annan art än staten, fastän verksamma i mer eller mindre nära förbindelse med staten. Jag tror det skulle leda till konsekvenser, vilka äro minst lika ledsamma för försvararna av de högkyrkliga intressena, som om man accepterar uppfattningen, att kyrkan är staten organiserad för dess religiösa verksamhet. I själva verket kan man gå ännu längre och säga, att om kyrkan är ett samfund av helt annan art än staten, bör med det snaraste vetorätten upphävas, enär i dylikt fall åt densamma ej kan ges skymten av berättigande. Till undvikande av alla missförstånd vill jag uttryckligen framhålla, att jag icke vänder mig mot den kyrkliga representationen såsom sådan.

Nu kanske någon kommer med den invändningen, att, om man inrymmer kyrkan rätt att hava en egen representation, varför skall då i all rimlighets namn denna representation icke hava rätt att besluta i egna angelägenheter, utan endast hava rätt att avgiva utlåtanden? Det är samma invändning, som de sju reservanterna göra, då de anföra: »Om man kastar en blick på de äm-

Om
avskaffande
av kyrko-
mötets s. k.
vetorätt.
(Forts.)

Om
avskaffande
av kyrko-
mötets s. k.
vetorätt.
(Forts.)

nen, om vilka i kyrkolagen handlas, framgår omedelbart, att kyrkan icke kan tänkas existera såsom ett religiöst samfund, om den icke skall hava medbestämmanderätt i där avhandlade frågor. Sålunda innehåller kap. 1 § 1 kyrkolagen bestämmelse om vad som är kyrkans »kristliga lära och tro»; och i de följande kapitlen avhandlas sådana ämnen som »om predikan», »om döpelsen», »om nöddöp», »om skriftermål», »om Herrens nattvard», »om sjukas och fångars besökning» m. m. Det torde väl stå klart för en var, att statskyrkan — lika väl som de friare kyrkliga samfunden — i dylika ämnen och övriga frågor, som beröra hennes religiösa livsintressen, måste hava, om icke såsom de friare samfunden full självbestämmanderätt i alla detaljer, dock en verklig medbestämmanderätt.»

Reservanternas hänvisning till »*kyrkolagen*» ger enligt min mening en fullkomligt missvisande föreställning om vad kyrkomötets vetorätt verkligen avser. Med kyrkolag enligt grundlagen förstås nämligen icke endast 1686 års kyrkolag, utan något vidare mera omfattande. Här är ej platsen att ingå på någon redogörelse för de skiftande uppfattningar, som i teorien gjorts gällande angående innebörden av begreppet kyrkolag. Det må vara nog att framhålla, att gränsen mellan kyrkolag och annan lag är ganska flytande, att gällande praxis snarast utvidgat det gemensamma området för kyrkomötets deltagande och att kyrkolagen på många områden tränger in på området för den civila lagen. Bestämmelserna om främmande trosbekännare äro sålunda kyrkolag, några bestämmelser i lagen om äktenskaps ingående och upplösning likaså. Lagen angående jordfästning, lagen angående tillsättande av prästerliga tjänster, lagen angående reglering av prästerskapets avlöning, lagen angående emeritlöner för präster, lag om kyrkofond, lag om ecklesiastik boställsordning m. m. äro jämväl att hänföra till kyrkolag, ehuru bestämmelserna icke finnas i 1686 års kyrkolag intagna. Allt är bestämmelser av betydande civil och ekonomisk räckvidd. Men kanske någon frågar: varför skulle icke kyrkomötet hava medbestämmanderätt t. ex. i fråga om de kyrkligt ekonomiska frågorna, som prästerskapets avlöning, när en frikyrka kan genom sin representation enväldigt bestämma om avlöningen till sina predikanter? Jag behöver väl knappast erinra om, att när staten lämnar anslag till alla andra ändamål, har Kungl. Maj:ts och riksdagen ensamma beslutanderätt, och jag skulle vilja se, vilken uppståndelse det skulle väcka, om t. ex. lärarna eller militärerna genom en representation för sig skulle vilja förbehålla sig vetorätt mot Kungl. Maj:ts och riksdagens beslut.

Det är i denna omständighet man skall finna förklaringen till att det alltid väckt en sådan uppståndelse, när kyrkomötet använt sin vetorätt. Därmed övergår jag till besvarandet av ett annat spörsmål, som framkastats av reservanten herr Hallén och som han gör till en viktig anmärkningspunkt mot utskottet. Han gör nämligen gällande, att utskottet bort angiva de olägenheter och nackdelar, som följt av att kyrkomötet begagnat sin vetorätt.

Enligt en inom utskottets kansli uppgjord statistik, har kyrkomötet under tiden 1868—1918 använt sitt veto i 21 fall av 96 eller i

ungefär 22 %. Delar man upp de för kyrkomötet förelagda förslagen med hänsyn till vem som tagit initiativet, visar det sig, att förslag, vartill initiativet tagits av Kungl. Maj:t, avslagits i 13 fall av 42 (31 %), riksdagsinitiativ i 1 fall av 15 (27 %) samt av bägge statsmakterna antagna förslag i 4 fall av 39 eller ungefär 10 %. Beträffande de egenliga kyrkolagsförslagen har vetot använts i 14 fall av 51 eller drygt 27%, och beträffande förslag av privilegienatur i 7 fall av 45 (15.5 %). Nu kan ju någon invända, att statistiken är missvisande, därför att det är i flera obetydliga frågor och fall, som vetot använts, och att statistiken jämväl i övrigt ger ett missvisande resultat. Det är möjligt. Men lika säkert är att i åtskilliga av de fall, där vetot använts, har det från riksdagens sida framkallat harmsna protester såsom ingrepp i den lagstiftande maktens naturliga rättigheter. Nästan varje gång vetot mot riksdagsförslag använts, har man en känsla av, att riksdagen hyst den uppfattningen, att »vär nåd och ers nåd ej trivas under samma tak». Jag vill endast erinra om ett par fall. År 1893 gällde det en ändring av kyrkolagens kap. 1, § 1, som handlar om den svenska kyrkans bekännelse, till överensstämmelse med regeringsformens 2, 4 och 28 §§. Kyrkolagen och grundlagen ha nämligen olika bestämmelser i fråga om bekännelsen. Trots de omsorgsfullaste förberedelser avslogs förslaget. Tre kyrkolagskommittéer, högsta domstolen, de flesta konsistorier och kyrkomötet 1883 hade förordat förslaget eller åtminstone lämnat det utan anmärkning, riksdagen hade begärt lagförslag, 12 av konsistorierna hade instämt, fyra ledamöter av en särskild kommitté hade tillstyrkt förslaget, majoriteten av domkapitlet hade ånyo tillstyrkt och högsta domstolen lämnat det utan anmärkning. Förslaget hade till sist antagits av riksdagen och framlagts för kyrkomötet av en så konservativ eklestiastikminister som herr Gilljam. Kyrkomötet avsåg det icke dess mindre. År 1903 avsåg kyrkomötet med 44 röster mot 12 en kungl. proposition om självspillingars jordfästning, fastän riksdagen uttalat sig därför två gånger. Det ansågs nämligen, att »reformen skulle vålla anstöt inom vida kretsar av landets befolkning». Sedermera har visserligen reformen genomförts med 4 rösternas majoritet inom kyrkomötet, men det visar, att kyrkomötets makt missbrukats och kan missbrukas.

Avslag från kyrkomötets sida mötte även prästvalslagen, som behandlades av 1909 års urtima kyrkomöte. Det var jämväl en konservativ regering, som framlagt förslaget, riksdagen hade antagit det, men kyrkomötet ställde sig avvisande med 47 röster mot 14. Det väckte den största uppståndelse. Kyrkomötets beslut har försvarats med att mötet antog $\frac{47}{48}$ av lagen, men avsåg endast $\frac{1}{48}$. Men vad betyder det, om det var i $\frac{47}{48}$ eller i $\frac{1}{48}$ som överensstämmelse rådde, då det var nödvändigt, att man skulle vara ense i alla 48 fyrtiättondelarna.

Jag skall nu lämna kyrkomötets syndaregister, icke därför att icke flera synder finnas, utan därför att de redan angivna äro tillräckligt stora synder för att motivera ett unphävande av vetorätten. Jag har redan förut angivit, varför de tillfällen, då vetot använts av

Om
avskaffande
av kyrko-
mötets s. k.
vetorätt.
(Forts.)

Om
avskaffande
av kyrko-
mötets s. k.
vetorätt.
(Forts.)

kyrkomötet, av stora delar av vårt folk ansetts såsom oberättigade inskridanden på den lagstiftande maktens område. För framtiden kan man, även om en sinnesändring utdanas, aldrig vara säker på oangenäma överraskningar från kyrkomötets sida.

Nu kan möjligen någon komma med den invändningen: Om man vill tillerkänna den svenska kyrkan en representation med rätt att besluta i egna angelägenheter, varför skall man då icke låta mötet behålla vetorätten i egentligt kyrkliga frågor och från kyrkolagstiftningen utsöndra alla frågor av civil eller ekonomisk natur? Här emot vill jag framhålla, att en dylik boskillnad har man varit sysselsatt med i 100 år, den tanken uppkom ju redan på 1820-talet. Det erkändes snart från alla håll, att ett dylikt särskiljande vore nödvändigt. Men det har icke skett. Anledningen härtill är otvivelaktigt, att lagstiftningsapparaten på detta område är så tungrodd — ett vackert exempel härpå är ju den nyss lämnade historiken i bekännelsefrågan — och utgången så osäker, så länge kyrkomötet har kvar sitt veto. I korthet vill jag sammanfatta motivet till borttagande av kyrkomötets vetorätt sålunda, att detta veto hindrar nödvändiga reformer på kyrkolagstiftningens område — reformer, som varit påfordrade sedan mer än 100 år. Jag tror, att en fullt betryggande garanti för kyrkan ligger däri, att kyrkomötet får rätt att avgiva utlåtanden i kyrkolagsfrågor, till dess den stund kommer, då boskillnaden mellan kyrklig och civil-ekonomisk lagstiftning genomförts, och riksdagen på det senare området erhållit ensambeslutande rätt, men kyrkomötet sådan rätt beträffande kyrkliga frågor.

Riktigheten av en dylik uppfattning erkännes också halvt om halvt av reservanterna. De antyda nämligen, att till kyrkolag (ej kyrkolagen) kan räknas något, som måhända ej är kyrkolag. De anföra sålunda: »Det är möjligt, att tvekan kan råda, huruvida en eller annan rättsbestämmelse bör räknas till kyrkolag eller ej. Men den frågan prövas lämpligast i varje fall för sig. *Inom kyrkolagsområdet* måste kyrkan hava sin medbestämmanderätt kvar, och något annat åsyftas ej heller i de grundlagsparagrafer, som innehålla bestämmelserna om kyrkomötets veto.» Äv intresse är att finna, att herr Clason genom åberopande av De Geers uttalande, att kyrkolagen är fylld av civilrättsliga stadganden, så vitt jag kan finna i viss mån desavouerat vad reservanterna anför. Vad man saknar i reservanternas framställning är ett erkännande av att det ej endast är en eller annan rättsbestämmelse, utan många rättsbestämmelser, som egentligen ej borde räknas till kyrkolag, men som för närvarande äro föremål för kyrkomötets vetorätt. Man saknar också en klar uppfattning av att det är att börja i galen ända, om man söker utsöndra vissa ämnen från kyrkolagsområdet. Uppslagsändan är, såsom jag förut framhållit, upphävandet av vetot, och detta kommer att leda fram till det önskade laga skiftet mellan riksdagen och kyrkomötet i fråga om befogenheten att bestämma i kyrkliga frågor. Konstitutionsutskottet vid 1910 års riksdag gav ett klarare uttryck åt samma tanke som reservanterna, då utskottet anförde: »Motiönären har i sin utredning framhållit, att de olika tolkningar av be-

greppet kyrkolag, som gjort sig gällande, vore ägnade att visa, huru flytande gränsen vore för kyrkomötets befogenhet och vetorätt. I anledning härav vill utskottet såsom sin mening uttala, att det synes vara en viktig uppgift, att kyrkolagsbegreppet blir närmare bestämt, och att därvid avskiljes vad som rätteligen bör tillhöra staten att ensam avgöra.» Trots det att tio år förflutit, sedan detta uttalande gjordes, har från de meningsgruppers sida, som majoriteten i 1910 års konstitutionsutskott representerar, intet åtgjorts för att åstadkomma den önskvärda klarheten. Jag tror, att den bristande verksamheten beror på, att man känner med sig, att den vägen är oframkomlig.

Redan nu har kyrkomötet, utan någon inblandning från riksdagens sida, rätt att tillsammans med Kungl. Maj:t besluta om bibelöversättning, psalmbok, evangeliebok, kyrkohandbok eller katekes. Det är sålunda egentliga kyrkliga frågor. Till dessa egentliga kyrkliga frågor kan man även räkna en del av de i kyrkolagen angivna ämnena, varöver riksdagen nu har medbeslutanderätt. Jämväl i dessa ämnen bör kyrkomötet framdeles få självt bestämma, men bostillnaden kan enligt min mening ej äga rum utan att vetorätten upphäves.

Men, säger möjligen någon, skulle det icke ligga en fara för kyrkan däri, att riksdagen får beslutanderätt utan kyrkomötets veto i sådana frågor, som finnas reglerade i kyrkolagen, men som äro av rent kyrklig natur? Jag tror icke, att det finnes någon sådan fara. Den betänksamhet, som präglar svenska riksdagen, i förening med den verkliga tyngd, ett kyrkomötesuttalande skulle hava på ett område, där det gällde att från den världsliga maktens sida begå ett övergrepp mot vad som vore ett inre kyrkligt spörsmål, utgör en faktisk garanti av högsta värde för kyrkan och är väl ägnad att undanröja all betänksamhet.

Det föreliggande spörsmålet har sedan 1881 vid sex olika tillfällen varit föremål för riksdagens prövning. Tre gånger har andra kammaren biträtt förslaget om upphävande av kyrkomötets vetorätt i en eller annan form. Det har stötts av en rad representanter för olika åskådningar. Första kammaren har emellertid alltid avslagit motionerna. Genom första kammarens demokratisering föreligger nu en möjlighet, att kammaren skall intaga en annan ståndpunkt och genom att stöda konstitutionsutskottets moderat hållna skrivelseförslag öppna möjlighet för den föreliggande frågans lösning.

Herr talman, jag tillåter mig yrka bifall till konstitutionsutskottets hemställan om en skrivelse med anhållan, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning av frågan, i vad mån kyrkomötets rätt att med Konungen och riksdagen lagstifta i kyrkolagsfrågor må kunna avskaffas och ersättas av en rätt att i olika frågor avgiva utlåtande, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Herr Bergqvist: Herr talman! Frågan om sambandet mellan stat och kyrka är ett mycket invecklat problem, och man må icke

Om
avskaffande
av kyrko-
mötets s. k.
vetorätt.
(Förta.)

Om
avskaffande
av kyrko-
mötets s. k.
vetorätt.
(Forts.)

förundra sig över att olika meningar göra sig gällande, när det är fråga om att reglera dithörande förhållanden. I en motion föreligger nu förslag om att den vetorätt, som allt sedan det nya representations-skicket infördes i Sverige har varit tillerkänd kyrkomötet, skulle avskaffas. Jag är övertygad om att ställningstagandet till detta förslag är väsentligen beroende på det kyrkobegrepp man har. Motionären och i likhet med honom konstitutionsutskottet gör gällande, att kyrkan endast är en sida av staten eller med andra ord, att den är staten själv, organiserad för religiös verksamhet. En sådan uppfattning av kyrkan finnes ju även utom riksdagen och är företrädd av rätt många i vårt land. Men det finnes också en annan mera utbredd uppfattning, som enligt mitt förmenande har större historiskt berättigande och som bättre står i överensstämmelse med verkligheten, nämligen den, att kyrkan är ett självständigt samfund. Jag tror icke, att den uppfattning, motionären i fråga om kyrkobegreppet gör gällande, håller stånd inför en närmare prövning. Den håller icke stånd, vare sig man tänker på kyrkans yttre område eller på hennes verksamhet och föremålet för densamma.

För att kyrkan allenast skulle vara en sida av staten, vore det givetvis nödvändigt, att området för stat och kyrka sammanföle. Men det veta vi ju, att det icke gör. Man kan vara en medborgare i den svenska staten utan att vara en medlem av den svenska kyrkan. Vi hava tusentals svenska medborgare, som icke äro medlemmar av den svenska kyrkan. Och kommer utvecklingen att fortgå i samma riktning som hittills, så torde för framtiden skillnaden i områdessfär mellan stat och kyrka bliva ännu större.

Ser man på kyrkans verksamhet och föremålet för densamma, så finner man också, att det är en bestämd skillnad mellan stat och kyrka. Staten har till uppgift att ordna folkets borgerliga förhållanden, kyrkan har till uppgift att verka för det andliga livets främjande bland folket. Statens verksamhet är politik, kyrkans verksamhet är religion. Men det är ju givet, att dessa båda verksamhetsområden mötas. Det finnes vissa gemensamma gränsområden, där stat och kyrka ingripa i varandras verksamhetsfär. Givetvis kunna de samarbeta till syftmålet, även när deras verksamhetsområden gå såsom parallella linjer bredvid varandra. Särskilt på det område, som man kallar »kultur», vilket är ett ganska obestämbart begrepp, sammanfaller i mycket kyrkans och statens verksamhet. Emellertid, den omständigheten, att det finnes ett delvis gemensamt verksamhetsområde för stat och kyrka, kan icke berättiga till den uppfattningen, att kyrkan endast skulle vara en sida av staten. Den svenska kyrkan är icke statskyrka i egentlig och kyrkohistorisk mening. Detta framgår tydligt, om man ger akt på hela hennes organisation. Man behöver blott tänka på, huru prästerskapet tillsättes i vårt land. I våra grannländer Norge och Danmark kan kyrkan med större rätt kallas statskyrka än i Sverige. Här i Sverige har församlingen en mycket stor självständighet. Det är församlingen, som genom val tillsätter prästerskapet och icke staten. Endast i vissa undantagsfall äger Kungl. Maj:t rätt att utnämna präster. Det sy-

nes mig fördenskull, som om man väl kan förstå dem, som icke vilja erkänna benämningen *statskyrka* utan vilja hava denna benämning utbytt mot *folkkyrka*. Vi veta ju, att man i pressen diskuterat frågan om denna benämning, och man har från kyrkligt håll velat göra gällande, att den adekvata benämningen för svenska kyrkan är *folkkyrka*. Det finnes ovedersägligen ett visst berättigande för denna ståndpunkt. Men jag vill icke tvista om namn. Sambandet mellan stat och kyrka är i varje fall så pass starkt, att benämningen *statskyrka* kan försvaras, och för min del vill jag icke reagera däremot.

Men jag måste bestämt göra gällande, att kyrkan är att betrakta såsom ett särskilt från staten åtskilt samfund. Och om man nu har denna uppfattning, är det klart, att man icke kan godkänna, att staten ensam lagstiftar för detta självständiga samfund, utan att inrymma rätt för detsamma att ha ett ord med ifråga om dess egna angelägenheter och rörande den lag, som skall reglera dess verksamhet. Det är genom kyrkomötet, som kyrkan utövar sin medbestämmanderätt i fråga om kyrkolagstiftningen. Emellertid är kyrkomötets rätt mycket begränsad. Kyrkomötet har egentligen endast petitionsrätt och vetorätt. Kyrkomötet har rättighet att göra framställningar till Kungl. Maj:t i frågor, som angå kyrkan och dess angelägenheter, men Kungl. Maj:t kan taga den hänsyn till kyrkomötets framställningar, som Kungl. Maj:t finner för gott. Kyrkomötet äger ingen som helst befogenhet att självständigt stifta lag för kyrkan. Ja, det har icke befogenhet att självständigt stifta lag ens i kyrkans allra innersta angelägenheter. Men å andra sidan har kyrkomötet rätt att motsätta sig sådana lagar, som av staten antagas för kyrkan, vilka kyrkomötet icke kan finna vara för kyrkan gagneliga. Detta är kyrkomötets vetorätt. Jag tror att det skulle vara nyttigt, om man finge en begreppsmässig utredning av vad vetorätten verkligen innebär, ty av den föregående ärade talarens yttrande fick jag den uppfattningen, att det i själva verket finnes en stor åtskillnad i åsikterna om dess verkliga innebörd. Såvitt jag förstår, ville han säga, att kyrkomötet utövat sin vetorätt varje gång detsamma icke kunnat antaga ett av Kungl. Maj:t för kyrkomötets yttrande framlagt förslag. Jag tror knappast man åt begreppet vetorätt kan giva en så vidsträckt betydelse, utan då det heter, att kyrkomötet gemensamt med Kungl. Maj:t och riksdag äger att stifta kyrkolag, måste vetorätten egentligen bestå däri, att kyrkomötet har rätt att avslå förslag, som av Kungl. Maj:t och riksdag antagits. Om man då med utgående från denna uppfattning undersöker, i vilka fall kyrkomötet har utövat sin vetorätt, så finner man att det är mycket sällan. År 1868 utövades vetorätten i två frågor, 1893 liksåledes i två frågor, 1903 i en fråga och 1909 i en fråga; summa sex gånger under kyrkomötets hela tillvaro. Ser man saken från denna synpunkt, kan jag icke finna, att kyrkomötet, såsom den senaste ärade talaren uttryckte sig, har »missbrukat» sin rätt. Jag tycker verkligen att det är att överdriva saken, då man använder ett så starkt ord som detta.

*Om
avskaffande
av kyrko-
mötets s. k.
vetorätt.
(Forts.)*

*Om
avskaffande
av kyrko-
mötets s. k.
vetorätt.
(Forts.)*

Motionären åter tyckes delvis taga utgångspunkten för sitt yrkande i en annan uppfattning. Han finner nämligen att kyrkan icke fört en nog stark kyrkopolitik. Ja, han säger, att drömmen om en stark kyrkopolitik har grusats, och därför bör kyrkomötet icke hava sin vetorätt kvar. Man kan motivera saker och ting på många olika sätt, men nog förefaller det mig tämligen bryskt att vilja beröva kyrkomötet dess vetorätt, därför att det icke gentemot staten drivit en tillräckligt stark kyrkopolitik.

Såvitt jag kan finna, föreligger icke någon som helst anledning att fråntaga kyrkomötet dess vetorätt. Den har icke förorsakat några nämnvärda konflikter med riksdagen, enär den, såsom sagt, kommit till användning endast i ytterst sällsynta fall. Nu skulle man ju kunna tänka sig, att det funnes någon annan anledning att avskaffa vetorätten, t. ex. att kyrkomötet icke har verkat så initiativtagande och pånyttfödande som man skulle hava önskat. Detta är just vad motionären synes mena. Han säger nämligen, att från kyrkomötet icke utgått några livgivande impulser till pånyttfödelse inom kyrkan. Men den satsen passar icke riktigt i detta sammanhang, ty driver man ett sådant påstående, bör slutsatsen bli, att hela kyrkomötet skall avskaffas. Då skulle det icke stanna vid borttagande av vetorätten, ty är det så, att kyrkomötet är en död institution, bör det avskaffas helt och hållet. Emellertid är det icke rättvist att säga, att inga impulser utgått från kyrkomötet. Det är kyrkomötet, som tagit initiativet till svenska kyrkans missionsarbete bland icke kristna folk. Det är ock kyrkomötet, som gjort framställning om inrättandet av diakonistyrelsen, som börjat verka så upplivande inom svenska kyrkan. Det har även tagit initiativet till många andra viktiga åtgärder för kyrkans bästa. Jag måste därför säga, att det är överdrivet att påstå, att inga impulser utgått från kyrkomötet.

Såvitt jag förstår, hava också anledningarna till konflikter mellan kyrkomötet och riksdagen allt mer och mer minskats, och under sista åren har något utövande av vetorätten icke förekommit. Det förefaller, som om en god modus vivendi mellan staten och kyrkan vore på väg att utveckla sig, och det är ett förhållande, som måste glädja varje representant för kyrkan. Jag tror också, att de, som representera staten, ha anledning att vara nöjda med detta. Jag tror icke det vore nyttigt vare sig för staten eller kyrkan om en kulturkamp frammanades, som komme att väcka split och strid inom vårt folk, ty man vet, att i frågor, som röra religion, bli striderna bittrare och mera djupgående än andra. Jag hoppas, att icke heller denna fråga skall giva anledning till något sådant. Den slutsatsen drager jag av herr Thulins yttrande, att här icke vore fråga om något som helst angrepp mot den kristna tron eller kyrkan såsom sådan, utan att det här avsåges något mycket mildare. Emellertid är jag övertygad, att det icke är den av motionären förordade reformen, avskaffandet av kyrkomötets vetorätt, som är det nödvändigaste, utan jag tror att andra reformer äro mycket nödvändigare. Det talas i motionen därom, att bestämmelsen om kyrkomötenas glesa sammanträden står hindrande i vägen för reformers genomförande. Jag inser mycket

väl, att så är förhållandet. Men då vore ju det naturligaste att reformera därhän, att kyrkomötets sammanträden bleve titare, exempelvis vartannat eller vart tredje år. Vidare tror jag, att det vore en viktig reform att utöka lekmannaelementet inom kyrkomötet. Nu utgöres kyrkomötet till hälften av präster och till hälften av lekmän, men jag håller före, att för bättre samförstånd mellan stat och kyrka och särskilt för kyrkan själv det vore särdeles förmånligt, om lekmannaelementet utökades. Även tror jag, att man måste taga frågan om förändrat valsätt för kyrkomötets sammansättning under allvarligt övervägande.

Här har nu varit tal om kyrkolag, men det har framhållits att i kyrkolagen ingår mycket av civilrättslig natur. I kungl. remisser till kyrkomötet har detta ock städse beaktats. Sålunda har det varit vanligt, att när lagförslag av blandad natur remitterats till kyrkomötet, yttrande avfordrats detsamma endast om de delar, som verkligen varit av kyrkolagsnatur. Detta har iakttagits t. ex. i fråga om äktenskapslagen och andra sådana lagar. Emellertid kan det hända, att en mera allsidig utredning angående gränsen mellan kyrkolag och civillag vore önskvärd.

Jag kan icke lämna denna plats utan att göra en liten vidräkning med herr Thulin, ty såvitt jag kunde fatta, kom han i ohjälplig strid med sig själv. Han sade i början av sitt anförande, att denna motion och dess förfäktare rikta sig mot kyrkorepresentationens maktställning, men att man ingalunda vill förmäna kyrkan att ordna sina inre kyrkliga angelägenheter, och han sade vidare, att endast den, som av födsel och ohindrad vana vore konservativ, kunde vilja motsätta sig den föreslagna reformen. Ja, jag undrar, om det icke i stället kan sägas att den, som i detta sammanhang gör ett sådant uttalande av födsel och ohindrad vana är väl lättvindig att ge utfästelser och ikläda sig förbindelser, för vilkas fullgörande han icke kan giva någon garanti.

Så sade herr Thulin, att kyrkomötet »missbrukat» sin vetorätt, och han blev rentav grym, så att han ordade om »kyrkomötets syndaregister» och predikade »sinnesförändring», för detsamma, och detta på grund därav att kyrkomötet år 1893 dristat sig utöva sin vetorätt i en bekännelsefråga. Jag undrar, vilka frågor som skola anses som inre, om icke frågor om bekännelsen? Och om man å ena sidan vill giva kyrkan full frihet rörande inre frågor, men å andra sidan säger, att utövändet av vetorätten i själva bekännelsefrågan är att missbruka denna rätt samt att kyrkans representation därigenom åsamkat sig ett syndaregister och behöver undergå sinnesändring, så synas dessa uttalanden icke kunna rimma sig med varandra? Nu vet jag, och jag sade från början, att man kan ha mycket olika uppfattning om kyrkans verksamhet. Att emellertid såväl kyrkan som kyrkomötet har ett syndaregister, det skall jag visst inte förneka. Det skulle vara fariseisk självrättsfärdighet om en kyrkans präst skulle stå fram och vittna, att här finns ingenting att anmärka. Men jag bestrider, att syndaregistret skall sökas i kyrkomötets utöväande av sin vetorätt. I övrigt anser jag mig kunna säga, att trots de brister

*Om
avskaffande
av kyrko-
mötets s. k.
vetorätt.
(Forts.)*

Om
avskaffande
av kyrko-
mötets s. k.
vetorätt.
(Forts.)

och den synd som kunna finnas i det sätt, varpå kyrkan och dess representation uppfyllt sitt värv inom svenska folket, de dock varit till välsignelse och icke till skada för detsamma, och därför hoppas jag också, att den medbestämmanderätt i fråga om sina angelägenheter, kyrkolag och kyrkorätt, som kyrkan genom kyrkomötet hittills ägt, skall bevaras åt henne. Jag skulle djupt beklaga, om icke detta bleve fallet.

Jag får därför, herr talman, yrka avslag på såväl motionen som utskottets hemställan.

Herr Kl e f b e c k: Jag ville till att börja med påpeka, huru som den förste ärade talaren betonade en synpunkt, som synes mig i detta fall ganska ovidkommande. Han gjorde ett stort nummer av att motionären skulle vara en bestämd och övertygad motståndare till kyrkan och kristendomen. Jag har under samarbete med motionären under denna riksdag lärt mig mycket värdera honom, samt fått det intrycket, att de förslag han framlägger äro präglade av intresse att komma till det bästa möjliga resultat. Jag vill dessutom säga, att även om jag icke hade en sådan uppfattning om motionären, skulle jag anse den betonade utgångspunkten oriktig, ty saken, menar jag, bör prövas i och för sig, och motionärens sinnesbeskaffenhet blir en omständighet, som man först i andra eller knappast i andra hand bör taga hänsyn till. Det förefaller mig nämligen självklart att en fråga, som från motionärens ståndpunkt kan synas önskvärd och fördelaktig, lika fullt från den angripna institutionens sida kan innebära aktningvärda fördelar.

När jag därför gått att något närmare se på motionen och konstitutionsutskottets utlåtande, har jag gjort det utan någon som helst förutfattad mening. Den synpunkt, från vilken saken bör bedömas, synes mig uteslutande vara den, om med den kyrkans sanna intresse och rättigheter kan befrämjas. I förbigående får jag då säga, att i vår nuvarande kyrkolag förekomma en hel del bestämmelser — det är för övrigt redan framhållet — av civillags natur, som det icke, enligt i övrigt gällande grundsatser bör vara kyrkans rätt att kunna ordna efter sin egen uppfattning. Civillagen i övrigt skall bedömas av Konung och riksdag, och det synes mig underligt, om det skulle givas vissa civillagsbestämmelser, för vilka även skulle fordras kyrkomötets bifall. Vetorätt ifråga om sådana bestämmelser kan jag således icke inse vara av kyrkans sanna intresse påkallad.

Jag skall emellertid icke uppehålla mig vid denna sak, ty den är berörd förut och är alldeles självklar, utan jag vill vidare erkänna, att utskottets talesman här, såvitt jag kan bedöma frågan, har icke så litet fog för sin framställning, då han säger, att det är ett rent praktiskt krav, att kyrkomötets vetorätt inom vissa gränser, vill jag säga, avskaffas. Ty den känslan hava vi litet varstans bland kyrkofolket, att kyrkomötet i allmänhet har lämnat mycken liten resonans för de reformkrav på det kyrkliga området, som framkommit, och det har varit en bestämd mening hos de flesta, att en mer konservativ sammansättning än den, som finnes hos kyrkomötet, får man leta

efter. Det kan hända, att det omdömet är något överdrivet, beroende därpå att det endast motiverats av uttalanden, som förekommit inom kyrkomötet, utan hänsyn till vad som verkligen beslutats. I alla fall står det fast, att reformarbetet förhindrats under den gångna tiden genom kyrkomötets inflytande. Och när den föregående ärade talaren sökte förringa betydelsen av den anmärkning, som framfördes av herr Thulin, och påpekade att vad som avhandlades 1893 var en bekännelsefråga och icke av sådan beskaffenhet att man kan klandra kyrkomötet för dess beslut, får jag dock säga, att inom ganska stora kretsar av svenska statskyrkan man fann sig pinsamt berörd av det beslut, som fattades. Ty man må säga aldrig så, att det var en rent kyrklig angelägenhet — något, varom jag för övriga ej är fullt ense — så innefattade dock beslutet, att man skulle förbinda hela det svenska kyrkofolket till den uppfattning av bekännelsen, som blivit formulerad i 1600-talets gamla bekännelseskrifter, vilka vi i våra dagar icke kunna anse vara det enda uttrycket för vad som menas med verklig kristendom. Vi ha hoppats, att åt detta begrepp så vid uppfattning skulle kunna givas, att icke varenda person, som icke vågade svära på varje bestämmelse i dessa gamla skrifter, skulle behöva stämplas, såsom dock skedde i olika mötesdebatter, som en kistendomsförnekare. Detta liksom övriga exempel, som kunde anföras, visar, att kyrkomötet faktiskt förhindrat reformer; och att därför någonting bör göras, därom är jag fullständigt ense med motionären.

Nu är det dock ett par punkter i utskottets motivering, som jag icke kan fullständigt skriva under. Den ena är den, som många gånger anförts, att kyrkan skulle vara en statsorganisation, eller staten, organiserad för religiös verksamhet. Det tror jag icke längre kan sägas, beroende därpå, att numera varje form av religionstvång är borttagen, sedan enligt det förslag vi vänta vilken svensk medborgare som helst kan utträda ur kyrkan utan att behöva uppgiva, till vilket kyrkosamfund han skall övergå.

Så är det en sak till, som jag icke heller kan skriva under, och det är när utskottet icke gör allvar av vad herr Thulin för sin del, såsom det syntes mig, var med om, att det skulle göras skillnad mellan rent kyrkliga ärenden och andra, då nämligen utskottet *ifrågasätter*, om kyrkomötet i rent kyrkliga frågor skall erhålla fortsatt bestämmanderätt. Den rätten anser jag vara något, som alldeles givet bör tillkomma kyrkan, den nämligen att hon i sådana rent inre frågor, som beröra hennes kyrkliga liv, skall äga full rätt att bestämma över dessa.

Det är i dessa två huvudpunkter, som jag måste reservera mig mot utskottet. Men sedan är jag fullkomligt ense med den siste ärade talaren, att om nu kyrkomötet i en eller annan form skall bibehållas och om dess vetorätt i större eller mindre utsträckning skall bibehållas, är det alldeles nödvändigt, att dels lekmannarepresentanternas antal ökas och dels valsättet, varigenom de valde framgå, på ett genomgripande sätt förändras, så att denna representation blir ett uttryck för den verkliga folkmeningen.

*Om
avskaffande
av kyrko-
mötets s. k.
vetorätt.
(Forts.)*

*Om
avskaffande
av kyrko-
mötets s. k.
vetorätt.
(Forts.)*

Jag skulle därför, herr talman, på grund av dessa korta antydningar, bedja att få yrka bifall till utskottets kläm, men med åberopande såsom motivering av den reservation, som anförts av herr Hallén, dock med uteslutande av första stycket av denna reservation, som har en rent personlig prägel.

Herr Clason: Jag har begärt ordet för ett par repliker. Då den siste ärade talaren ville göra gällande, att jag gjort ett stort nummer av motionärens ställning, vågar jag alldeles bestämt bestrida detta. Jag nämnde i förbigående, hurudan hans ställning var, jag vill minnas att jag icke på något sätt uttryckte mig förklenligt därom, men jag sade att han var en övertygelsetrogen anhängare av sin ståndpunkt. Det är ett ganska naturligt påpekande då man i en kyrklig fråga har att göra med en motion, väckt av en motionär, som betraktar kristendomen och statskyrkan som något ont, som han vill hava bort. Det torde heller icke av den siste ärade talaren förnekas, att motionären faktiskt har en sådan ståndpunkt. Däråt har han så många gånger givit bestämda uttryck, som jag icke skall besvåra kammaren med att här citera. När emellertid, säger jag, utgångspunkten för motionären är sådan, kan ju detta bidra att göra en betänksam.

Herr Klefbeck talade om, att han ansåg en förändring i kyrkomötets sammansättning vara nödvändig därhän, att lekmannainflytandet skulle stärkas och valsättet förändras. Jag vet icke, om det undgått herr Klefbeck, att riksdagen i år redan beslutit en skrivelse alldeles i det syftet. Således, att för den delen vi skulle behöva gå med på denna skrivelse, som nu föreslås, är alldeles oriktigt. Frågan om lekmannainflytandet i kyrkomötet, det är en fråga, som i riksdagen redan upptagits och däri båda kamrarna med en vittgående motivering fattat beslut, den ligger sålunda redan under Kungl. Maj:ts prövning.

Jag begärde emellertid egentligen ordet i anledning av ett yttrande av herr Thulin. Han ville göra gällande, att vetorätten griper in på vida områden av rent borgerlig lagstiftning, och sade till och med, att jag skulle hava yttrat, att De Geer uttalat något om, att kyrkolagen vore fylld av civilrättsliga stadganden. Så sade icke De Geer. Han sade, att i kyrkolagen vore inblandade civilrättsliga stadganden, och det var det yttrandet jag citerade. Jag skulle vara herr Thulin tacksam, om han verkligen ville precisera den mängd av civilrättsliga stadganden, som ännu skulle finnas i kyrkolagen och dithörande lagar. Bland annat uppgav han, att lagen om främmande trosbekännare skulle vara en kyrkolag, men det är icke förhållandet. I lagen om främmande trosbekännare står det uttryckligen, att Kungl. Maj:t antagit den med riksdagen. Däröfver har kyrkomötet icke hörts, men däremot har kyrkomötet hörts om en konsekvenslag angående prästernas förhållande till främmande trosbekännare. Jag tror över huvud taget, att om man ginge frågan in på livet, skulle man finna, att de civilrättsliga stadganden, som ännu finnas kvar i kyrkolagen, icke äro så synnerligen många. De voro det ännu 1863,

men sedan dess har en hel rad utranterats eller lagts under särskild lagstiftning, då gränserna uppdragits skarpare, såsom exempelvis ifråga om äktenskapslagstiftningen.

Herr Thulin ville göra gällande, att reservanternas yttrande skulle stå i motsättning till det yttrande, som förelåg från konstitutionsutskottets sida år 1910 rörande en annan motion om kyrkomötets ställning. Ja, det skulle föra ganska långt, om jag skulle gå in på detaljer i detta ämne, men jag ber att få inlägga en gensaga mot hans påstående. Då var förhållandet alldeles såsom nu, att en motionär framlagt en motion, som historiskt på ett synnerligen ensidigt sätt belyste förhållandena. Utskottet fann sig nödsakad att komplettera motionärens framställning och tryckte naturligtvis då på de förhållanden, som motionären alldeles förbigått, och utskottet påpekade därvid, att motionären alldeles förbigått det sammanhang, i vilket kyrkomötets vetorätt faktiskt står till frågan om den nya riksdagsordningens genomförande. Men själva anledningen varför kyrkomötet fick denna vetorätt framgick ju genom det yttrande, som De Geer 1863 avgav till den kungl. propositionen om den nya riksdagsordningens införande. Nu är det så, att årets motionär varit ofullständig på andra punkter, och då ha vi reservanter varit tvungna att trycka på historiska fakta, som röra dessa andra punkter. Jag tror icke att det finnes någon motsägelse mellan vår ståndpunkt då och nu ifråga om vetorätten.

Ett annat fall, där herr Thulin villa finna en sådan motsägelse, gällde frågan om kyrkomötet såsom representation för det svenska folket. Jag tror, att det icke alls föreligger någon motsägelse på denna punkt, och det förefaller mig, som om herr Thulin, när han läste upp det yttrande från 1910, vari han menade, att denna motsägelse skulle föreligga, tämligen lätt slank över den omständighet, som ju här är avgörande, nämligen att då det sades, att den svenska riksdagen är i politiskt avseende representationen för det svenska folket, det fortsattes, att det svenska kyrkomötet är representation för det svenska folket »i den mån det tillhör statskyrkan». Där ligger naturligtvis kärnpunkten och utgångspunkten. Det är bland annat därför, att en stor del av det svenska folket icke tillhör denna statskyrka, som statskyrkan behöver hava en särskild representation.

Herr Thulin ville göra gällande, att det även med hans ståndpunkt icke skulle kunna finnas någon möjlighet att tillerkänna kyrkomötet vetorätt i egentligen kyrkliga frågor, därför att detta skulle hindra nödvändiga reformer på kyrkolagstiftningens område. Jag förstår icke detta. Om man kan göra en sådan boskillnad, som man ju önskar göra, varför skulle man då icke kunna låta kyrkan som alla andra religiösa samfund i de frågor, som tillhöra kyrkan uteslutande, hava sin fulla bestämmanderätt, således icke blott en medbestämmanderätt, som den för närvarande har, utan full bestämmanderätt?

Herr Thulin var också inne på en statistik över de fall, då som han sade kyrkomötet utövat sitt veto. Jag måste inlägga en gensaga mot denna statistik. Frågan beror ju givetvis på vad man

Om
avskaffande
av kyrko-
mötets s. k.
vetorätt.
(Forts.)

Om¹
avskaffande
av kyrko-
mötets s. k.
vetorätt.

(Forts.)

räknar till veto. Jag för min del anser att man bör räkna som kyrkomötets veto de fall, då kyrkomötet har sagt nej till beslut, om vilka både konungen och riksdagen varit ense. Den statistik, som herr Thulin refererade, har däremot gjorts så, att man betraktat som kyrkomötets veto äver dess beslut i sådana fall, där endast riksdagen fattat beslut i en kyrkolagstiftningsfråga, som sedermera Kungl. Maj:t utan att uttrycka någon egen ståndpunkt överlämnat till kyrkomötets veto även dess beslut i sådana fall, där endast riksdagen avgivit sitt yttrande. Detta är icke vad man i vanliga fall betraktar som veto. I själva verket ha en stor del av dessa senare frågor lösts utan någon som helst friktion, därför att det, när saken kom vidare, befanns, att den uppfattning, som kyrkomötet uttryckt, hade goda skäl för sig, och det på det hela taget visade sig icke vara svårt att komma till en lämplig sammanjämkning av de olika meningarna. Vidare har herr Thulin till vetot hänfört de fall, där Kungl. Maj:t framlagt en fråga till kyrkomötets utlåtande och kyrkomötet haft en uppfattning, som i något avseende avvikit från den, som innehållits i den kungl. propositionen, och ansett, att den frågan lämpligen borde lösas på annat sätt. Detta är icke heller något veto. Där stodo icke Kungl. Maj:t och riksdagen ense, utan Kungl. Maj:t hade uttalat sin uppfattning i en fråga, som kyrkomötet sedan fick att behandla. Saken har därefter kommit tillbaka till Kungl. Maj:t, och även dessa frågor hava, om jag icke misstager mig, i de allra flesta fall lösts på det sättet, att Kungl. Maj:t och sedan riksdagen funnit, att kyrkomötet hade mycket goda skäl för sin åsikt. Nej, de egentliga veto-fallen äro dessa två eller tre tillfällen, då kyrkomötet sagt nej till ett förut av Kungl. Maj:t och riksdagen fattat beslut.

Ett av dessa fall var frågan om kyrkans bekännelse 1893, där kyrkomötet för övrigt fattade sitt beslut med 30 röster mot 28. Det var alltså en bekännelsefråga, och jag undrar, vilket religiöst samfund icke anser sig kunna hava en viss rätt att bestämna över sin egen bekännelse. Det vågar jag påstå gäller alla religiösa samfund. När nu den siste ärade talaren, herr Klefbeck, ville göra gällande, att detta beslut skulle hava haft en sådan oerhörd räckvidd, att det skulle hava bundit kyrkans medlemmar och stämplat som kristendomsförnekare dem, som icke ville underkasta sig den form för kyrkans bekännelse, som där gavs, så vågar jag påstå, att han alldeles bestämt överdriver. Jag vågar påstå, att det finnes en mycket, mycket stor mängd inom den svenska kyrkan såväl bland dess präster som bland lekmännen, som icke alls äro stämplade som kristendomsförnekare, även om de hava en helt annan uppfattning än kyrkomötet då hade om det kloka och lämpliga i att formulera sin bekännelse på visst sätt.

Det andra fallet gällde begravning av självspillingar. Där meddelade herr Thulin själv, att vid nästa möte ändrade kyrkomötet sin ståndpunkt. Vad är det för en förskräcklig synd, som på den punkten skett? Det är, att på grund av kyrkomötets vetorätt en kyrklig reform fördröjdes några år.

Vad beträffar det tredje fallet, som rörde prästvallagen, vet jag icke ens, om det hör hit, ty jag vill ifrågasätta, huruvida därvid

verkligen Kungl. Maj:t och riksdagen förut hade enat sig om förslaget, eller om det icke var så, att riksdagen antog ett annat förslag än det Kungl. Maj:t hade framlagt för riksdagen och Kungl. Maj:t sedan överlämnade det till kyrkomötet, som tog sin position, varpå frågan gick åter. För resten löstes även i detta fall frågan nästföljande gång genom gemensamt beslut av kyrkomöte och riksdag.

Jag tror således, att om man närmare ser på dessa fall, man icke alls med någon rättvisa kan tala om den stora syndaskuld, som kyrkomötet skulle åsamkat sig genom sitt veto. Nej, kärnpunkten är här denna: skola den svenska kyrkans anhängare, skall *detta* religiösa samfund ställas i en sämre ställning än andra religiösa samfund i vårt land?

Herr Klefbeck slutade, om jag fattade honom rätt, med att yrka bifall till herr Halléns reservation. Ja, om herr Halléns reservation varit skriven så, att den drabbade alla de oriktiga och skeva yttrandena i utskottets motivering, så skulle jag också kunna vara med på det yrkandet. Den är naturligtvis bättre än utskottets motivering, men såvitt jag förstår, kvarstår det, även om man antager herr Halléns reservation, i utskottets motivering en rad ganska egenomliga, från utgångspunkten visserligen mycket förklarliga, men enligt min uppfattning ganska skeva yttranden. Jag beklagar, att man icke kan framlägga en motivering på rak arm nu och komma till en formulering, som vi kunde enas om, men under sådana förhållanden måste jag vidhålla mitt yrkande.

Herr Nilson, Karl August. Herr talman! Då jag kommer att rösta för bifall till utskottets hemställan, har jag ansett mig böra tillkännagiva, att det alls icke är för att komma kyrkan såsom samfund till livs på något sätt. Det är icke heller därför att jag kan godtaga utskottets motivering till den föreslagna klämman i allt, lika litet som jag är så viss som herr Klefbeck om att framställningen från början är sprungen från en ren och klar önskan om kyrkans bästa, utan när jag röstar för bifall till utskottets kläm, så är det därför att jag anser det vara alldeles nödvändigt, att en utredning sådan som den här ifrågasatta kommer till stånd för att en gång få klargjort, vad som är meningen med den svenska kyrkan såsom samfund och vilka rättigheter denna kyrka såsom samfund verkligen bör hava.

Därför är det mig också angeläget att gent emot reservanterna, herr Clason m. fl., göra en liten randanmärkning. De säga ju, att »kyrkan är ett samfund av helt annan art än staten», och i nästa sats komma de åter till denna sak och säga, att »denna *sanning* länge varit förbisedd», men jag ber att få fråga de ärade reservanterna, om det verkligen är deras mening, att kyrkan, som den nu är organiserad, kan kallas för ett samfund. Jag förmodar, att reservanterna tänka sig ett samfund i den bemärkelse Luther i sin katekes definierat så: en, helig, allmänlig kyrka, de heligas samfund. Detta kan säkerligen icke tillämpas på kyrkan i den form den nu har. Kyrkan såsom samfund måste bliva någonting annat än vad den är nu, och

Om
avskaffande
av kyrko-
mötets s. k.
veterätt.
(Forts.)

Om
avskaffande
av kyrko-
mötes s. k.
vetorätt.
(Forts.)

det är till detta jag skulle vilja förhjälpa kyrkan. Med samfund förstår man väl en sammanslutning, däri man på särskilda grunder vinner inträde och varifrån man kan skiljas. Men i den nuvarande svenska statskyrkan blir man medlem blott och bart genom födseln, och man skiljes ifrån den allenast genom döden. Den kan således icke kallas samfund i denna mening.

Det är alltså för att få fram det rätta begreppet om huru kyrkan som sådan bör vara organiserad, som jag vill rösta bifall till det här föreliggande förslaget. Därvid vill jag naturligtvis inrymma åt denna kyrka såsom samfund alla de rättigheter, som ett sådant samfund verkligen skall hava med avseende på dess egna inre angelägenheter. I det fallet närmar sig min ståndpunkt den av herr Hallén framförda, ehuru jag icke kan skriva under den helt och hållet.

Men då reservanterna herr Clason m. fl. alldeles särskilt tala om att denna kyrkas uppgift bör vara att kunna »värna om sin självständighet och egenart såväl emot andra religiösa samfund som i viss mån även gent emot staten», så vill jag fråga: är det verkligen reservanternas mening, att även detta på ett bibliskt riktigt sätt sker och kan ske under nuvarande förhållanden? Kyrkomötet har ju använt sin makt vid många tillfällen just för att, som reservanterna här säga, uppträda emot andra religiösa samfund, hindra utvecklingen på det religiösa området och lagt stora stenar i vägen för andra, som icke kunnat foga sig i den nuvarande kyrkoordningen. Det är naturligtvis nödvändigt, att sådana missförhållanden avlägsnas, och den som verkligen älskar kyrkan och önskar att den hädanefter, i än högre grad än hittills, må få bliva till verklig välsignelse och nytta för vårt land och folk, måste också vara med om att öppna en väg, för att kyrkan kan få intaga en sådan verkligen fri, självständig och riktig ställning, som allena kan bliva fruktbarande för det religiösa livet i samhället.

Herr talman, endast på dessa grunder ber jag att få yrka bifall till utskottets föredragna hemställan.

Herr Holmquist: Herr talman! Det kan synas något egenomligt, att jag uppträder i denna fråga, men jag tror mig hava ett alldeles särskilt skäl till att göra det, då jag deltagit i ganska många kyrkomötens förhandlingar och därvid även framställt ett förslag, som till en icke oväsentlig del överensstämmer med det yrkande, som utskottet här gjort.

Det kan väl knappast på fullt allvar ifrågasättas, att icke de båda statsmakterna, Konungen och riksdagen, äga befogenhet att i grundlagsenlig ordning avskaffa hela kyrkomötet utan kyrkomötets eget bifall. Det har ju från vissa håll förklarats, att det ligger i sakens natur, att ett sådant beslut icke skulle kunna effektueras, men för min del har jag den bestämda uppfattningen, som jag tror delas av de flesta rättssakkunniga, att så kan ske. För min del skulle jag med ett visst vemod se, att så inträffade. Jag skulle göra det just av det skäl, som jag vid ett kyrkomöte för ganska länge sedan uttalade, att den nuvarande statskyrkan då skulle sjunka ned

till en sektskyrka, och därmed den frihet, som man utan all fråga nu har under statskyrkan, skulle i viss mån förvissna eller åtminstone förminska.

Då man har deltagit i kyrkomötets förhandlingar, så har man ju funnit, att frågorna där gått framåt, men man måste på samma gång erkänna, att det verkligen har gått med snigelfart. Då man tänker på den historiska utvecklingen av sådana frågor som prästlöftet, begravning i stillhet och civiläktenskapet, så får man säga, att dessa frågor verkligen icke med fog kunna åberopas som exempel på kyrkomötets medgörlighet.

Som jag förut tillåtit mig säga, väckte jag en gång vid ett kyrkomöte ett förslag om kyrkolagens förändring. Jag tillät mig då kalla den för en lagruin. Det befanns, att jag icke var den förste, som haft uttrycket, utan att även domkapitlet, jag tror i Uppsala, långt före min tid behagade använda ungefär motsvarande uttryck. Jag påstår emellertid med bestämdhet, att för den, som behagar genomläsa kyrkolagen, det är alldeles tydligt, att denna lag har karaktären av en lagruin. Den innehåller så otroligt mycket av det mest olikartade innehåll, att det verkligen ur lagstiftningens egen synpunkt bör vara mycket naturligt, att en omarbetning äger rum och att det blir ett utskiftande av vad som är kyrkostadgar och tillkommer kyrkomötet att handlägga och vad som verkligen är svensk lag och såsom sådan tillhör Kungl. Maj:ts och riksdagens behandling.

Vad säger nu detta utskottsutlåtande? Jo, det säger endast, att Kungl. Maj:t bör låta verkställa utredning av frågan, »i vad mån kyrkomötets rätt att med Konungen och riksdagen lagstifta i kyrkolagsfrågor må kunna avskaffas och ersättas av en rätt att i dylika frågor avgiva utlåtande, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda». Man kan i viss mån säga, att den sista punkten är något otydlig, men den blir efter mitt begrepp fullt tydlig om man går till utlåtandets motivering, där det heter, att likaledes »torde en prövning böra ske av frågan, om kyrkomötet i vissa inom kyrkolagsbegreppets omfång fallande rent kyrkliga frågor i någon form bör erhålla en fortsatt medbestämmanderätt». Jämför man utskottets motivering med dess kläm, vill det synas mig, som om det icke är någonting annat än en anhållan om utredning, i vad mån kyrkomötets bestämmanderätt skall inskränkas och de övriga lagstiftande makternas rätt bibehållas i lämpliga former.

På dessa skäl ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr R o g b e r g: Herr talman! Såvitt jag kan finna är kärnpunkten i förevarande ärende den, huruvida kyrkan med de medlemmar av nationen, som anslutit sig till densamma, skola ställas i en sämre ställning än övriga religiösa samfund inom riket. Det kunde man kanske säga vara befogat, för såvitt kyrkomötet i någon mån missbrukat sin s. k. vetorätt, men det är redan framhållet, i huru ringa utsträckning kyrkomötet utövat densamma.

Jag kan icke neka mig nöjet att därutinnan erinra om ett fall

Om
avskaffande
av kyrko-
mötets s. k.
vetorätt.
(Forts.)

*Om
avskaffande
av kyrko-
mötets s. k.
vetorätt.
(Forts.)*

från 1918 års kyrkomöte, vilket visar den försiktighet denna institution iakttagit för att icke ens få över sig skuggan av att vilja gå över sina rättsliga gränser. Vid samma kyrkomöte hade en enskild motionär väckt en framställning av innehåll, att kyrkomötet skulle till Kungl. Maj:t göra ett uttalande angående den förväntade normalplanen för folkundervisningen, för såvitt den gällde kristendomsundervisningen, men vederbörande utskott var så försiktigt, att utskottet fann det vara tvivelsamt, huruvida kyrkomötet hade befogenhet att upptaga frågan, och hemställde, att denna motion, som ju givetvis eljest intresserade kyrkomötet och dess medlemmar, inte måtte till någon åtgärd föranleda. Efter debatt inom kyrkomötet kom emellertid mötet för sin del till annat resultat, men förfaringssättet är betecknande.

Vi hava väl alla iakttagit, hurusom vid val till riksdagen kyrkliga frågor, ehuru de givetvis i hög grad intressera massor av valmän, i ringa mån beröras under valrörelserna, och hurusom kandidaternas ställning till dylika frågor icke synes intressera valmännen. Detta är väl från politisk synpunkt synnerligen lyckligt, och grunden till detta förhållande är, för såvitt det angår dem, som intressera sig för statskyrkan, sannolikt att finna däri, att kyrkan har en representativ församling, vilken, om mot förmodan riksdagen och Kungl. Maj:t skulle vilja motverka dess sanna bästa, kan uttala sina meningar och inlägga sina gensagor. Då såsom här i dag så starkt framhållits kyrkomötet alltid med yttersta försiktighet och hovsamhet begagnat sin grundlagsenliga rätt, så förefalla mig motsidans yrkanden att avskaffa densamma likna de strävanden, som man ibland kan finna på landsbygden, då en enskild godsägare eller jordbrukare utan skäl söker slå under sig allt vad som finnes omkring honom i hans by, ehuru de små grannar, som omgiva honom, icke i någon mån orsaka honom någon olägenhet eller skada, men sådan områdes- och maktutökning är ej av godo.

Jag tror, att den föreslagna grundlagsändringen varken är nödig eller nyttig, och får därför hemställa om bifall till herr Clasons m. fl. reservation.

Herr Trygger: Herr talman, mina herrar! Jag skall icke länge taga kammarens tid i anspråk, men jag vill dock med några ord angiva, huru jag ser denna sak.

Jag förstå mycket väl den uppfattningen, att man bör avskaffa statskyrkan, fast jag icke för min personliga del gillar densamma. Men om det skall ske, bör det enligt min åsikt ske på det sättet, att man tager den frågan under utredning och omprövning och sedermera avgör den. Man bör däremot icke på förhand vidtaga åtgärder, som icke tyckas syfta till statskyrkans avskaffande, men som genom sina konsekvenser mycket väl kunna leda därhän, ty då kan det hända, att statskyrkan försvinner, utan att vårt folk har blivit i tillfälle att i den frågan uttala sin mening.

Här har nu vid denna frågas bedömande från en ärad medlem av konstitutionsutskottet lagts en synnerlig vikt uppå, huruvida man

*Om
avskaffande
av kyrko-
mötets s. k.
vetorätt.
(Forts.)*

börde anse statskyrkan såsom ett självständigt rättssubjekt eller icke. Vi se, att utskottet lägger tyngdpunkten på att kyrkan skulle vara staten organiserad för dess kyrkliga verksamhet, under det reservanternas påpeka, att kyrkan är ett samfund av helt annan art än staten. Vad den frågan beträffar, skulle jag vilja såsom min mening uttala, att utskottets mening mera överensstämmer med vad som har varit och reservanternas med vad som för närvarande är. Jag kan icke finna annat än att ända till dess att kyrkan fick sin representation i kyrkomötet, föreningen mellan stat och kyrka var så intim, att man verkligen kunde ifrågasätta, huruvida icke kyrkan så att säga gick upp i staten, men genom denna representation blev kyrkans karaktär av självständigt rättssubjekt starkare betonad.

Men med den saken må vara hur som helst, den kan icke på denna fråga vara avgörande, ty det finnes i vårt land många självständiga rättssubjekt av offentligträttslig natur, vilka ingalunda hava någon vetorätt emot statsmakterna — eller ens den ena av statsmakterna, Kungl. Maj:t — men i alla fall ovillkorligen måste anses såsom självständiga rättssubjekt. Jag kan taga ett exempel, som för mig ligger mycket nära till hands, nämligen våra statsuniversitet. Det är ju intet tvivel om att våra statsuniversitet äro självständiga rättssubjekt, men å andra sidan veta vi, att det är Kungl. Maj:t, som fastställer statuterna för universiteten. Egenskapen av självständigt rättssubjekt är sålunda fullkomligt irrevelant för denna frågas avgörande, utan vad det här gäller är, huruvida vi skola avskaffa den garanti, som kyrkan har i bestämmelsen om kyrkomötets vetorätt, vilken garanti har fått den helgd, som en grundlagsbestämmelse äger, och som följaktligen är kraftigare än den, som skulle bliva följden av en vanlig lagbestämmelse.

Nu fann herr Thulin, att vår tid icke kunde finna sig däri, att statsmakterna, Konung och riksdag, skulle i sin maktbefogenhet begränsas av kyrkomötets vetorätt, utan all makt måste ligga hos statsmakterna. Ja, herr Thulin är ju en modern man, och man kunde sålunda finna det ganska naturligt, att han har en sådan uppfattning. Men jag vill dock säga, att jag undrar, om han icke ändå misstar sig med avseende på vad som just nu rör sig i tiden. För min del tycker jag, att man förspörjer ljud, som härleda sig från en meningsriktning, som gör gällande, att det kan bliva ganska farligt att lägga en allenahärskande makt hos Konung och riksdag, och att man i åtskilliga fall bör vara betänkt på att, där speciella skäl äro för handen, se till, att denna makt i någon mån blir begränsad, för att icke stora och viktiga intressen skola äventyras. Men därmed må nu vara hur som helst, i detta fall ser jag saken så, att om vi skulle avskaffa kyrkomötets vetorätt, kunde det mycket väl komma att inträffa, att Konung och riksdag gäve sig in på områden inom kyrkolagstiftningen, som vårt folk i allmänhet dock skulle vilja hava uteslutande underlagda kyrkans och dess medlemmars beslutanderätt. Och då skulle det lätt kunna komma att inträffa, att kyrkans medlemmar, de som verkligen äro varmt religiöst intresserade och förut funnit sina intressen väl bevarade inom kyrkan, funne det-

Om
avskaffande
av kyrko-
mötets s. k.
vetorätt.
(Forts.)

ta tillstånd så olidligt, att de ginge ut ur statskyrkan. På det sättet skulle sålunda ett avskaffande av statskyrkan kunna komma att inträffa, något som jag för min del anser under alla omständigheter vara olyckligt, om det komme att ske i strid mot vårt folks allmänna mening och utan att folket blivit i tillfälle att efter grundlig utredning pröva just den frågan.

Herr greve och talman! Jag ber att få yrka bifall till herr Clasons m. fl. reservation.

Herr Olsson, Oscar: Jag vill med anledning av den sista ärade talarens framförda åsikt fästa uppmärksamheten därpå, att huru man än resonerar om statskyrkan som en sida av staten eller icke, får man väl ändå medge, att statskyrkan är ett organ för statens maktutövning på ett visst område. För detta organ stå statens maktmedel till förfogande, låt nu vara, att statens maktmedel handhavas med mildare eller mindre mild hand under olika perioder. Så länge vi här i landet hava en statskyrka, så länge måste denna kyrka betraktas som ett organ för staten på detta område, och så länge bör också statsmakten ha det avgörande ordet vid användandet av detta organ.

Den synpunkt, som varit, efter vad jag kan finna, den sakliga i denna debatt, har framförts av ett par talare, först av herr Clason. Men det är rätt egendomligt att lägga märke till, att när den synpunkten framförts, har den framkommit i den formen: »Varför skulle icke statskyrkans medlemmar hava samma bestämmanderätt i sina inre frågor som andra religiösa samfund här i Sverige?» Herr Clason försade sig till och med en eller ett par gånger i den punkten. Han sade: »Varför skulle statskyrkans medlemmar icke hava samma *uteslutande* bestämmanderätt?» Men han ändrade sig hastigt till »medbestämmanderätt». Varför denna blygsamhet? För ett verkligt religiöst sinne tycker jag, att det är fullkomligt onormalt att anse, att staten skall hava någon medbestämmanderätt alls i fråga om det kyrkosamfunds inre religiösa angelägenheter, som man tillhör. Men skillnaden är just den, att de andra religionssamfunden äro religiösa samfund och inte statsorgan och således icke hava statsmaktens medel till sitt förfogande. Det är därför så naturligt, att staten icke kan lägga sig i dessa verkligt och enbart religiösa samfunds inre angelägenheter, de angelägenheter, som röra deras bekännelse och deras religion.

Jag är överens med herr Trygger, att det skulle vara roligare att upptaga till behandling frågan om statens och kyrkans skiljande från varandra, ehuru jag står på den motsatta ståndpunkten beträffande önskvärdheten av det resultat, som vi borde komma till. Därför att jag anser, att religionen som livsmakt skulle få helt annat allvar och helt annan betydelse för folket, om icke statsmyndigheterna stode bakom ett visst religionssamfund till dess förfogande.

Då det emellertid nu är ställt så, att vi hava en statskyrka,

som är ett organ för statens maktutövning i religiöst hänseende, så kan jag icke komma ifrån, att icke utskottet då fullkomligt riktigt har lagt fram frågan för riksdagen, då det velat en utredning, som lägger bestämmanderätten i sista hand ifråga om denna statens maktutövning hos Konung och riksdag.

Den utredningen anser jag vara alldeles ofrånkomlig, och därför ber jag, herr greve och talman, få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *B o b e r g*: Av debatten har framgått, att alla äro »vänner» till statskyrkan, både motionären och de, som i utskottet yrkat bifall till hans hemställan och reservanterna. Alla vilja kyrkans bästa, därom råder ju sålunda inget tvivel; men när det gäller att förverkliga denna tanke i det levande praktiska livet, då skiljas vägarna åt. Då är vänskapen slut.

Nu är det klart, att kyrkan har många synder på sitt samvete. Det ha vi nog litet var. När det gäller kyrkan, drager man fram, vad hon gjort eller uraktlåtit att göra sedan långa tider tillbaka, men man tänker, som den mycket ärade talaren på Stockholmsbänken sade, icke på kyrkan, sådan hon i dag är. Luther, från vilken den svenska kyrkan fått sitt namn sade: »Jag tror på syndernas förlåtelse.» Det behöva vi litet var och vi böra även förlåta kyrkan, som ju själv predikar mycken förlåtelse i sitt evangelium.

Vi böra betänka, att det har skett en stor förskjutning i vårt folk på sista tiden. Författningarna ha ändrats till den grad, att folket mer än förut har inflytande på alla områden, ej minst kyrkans. Här äro ju även förslag uppe att förändra kyrkomötet så, att det skulle få en helt annan sammansättning än det hittills haft. Läkmen, svenska folket i dess helhet skall få större inflytande i kyrkan än som någonsin varit fallet förut. Men samtidigt, som man arbetar för dessa förslag att demokratisera kyrkan och göra henne till en verklig folkkyrka, vill man avskaffa hennes vetorätt. Kan man då icke vänta med det litet? Vi hava i denna kammare tvenne socialistiska kyrkoherdar, och vi hava en annan socialistisk prästman som representant för svenska kyrkan i andra kammaren. Vi se sålunda, att det demokratiska partiet, som närmast tyckes ha givit upphov till denna debatt och detta förslag, representeras även i riksdagen på ett sådant sätt, att själva statskyrkan som sådan icke representeras lika kraftigt, även om hon för närvarande har en biskop som sin representant i denna kammare. Icke är det väl någon fara för, att kyrkan efter detta skall utöva något förtryck eller missbruka sin ställning här i landet?

Så länge kyrkan finnes som ett kristligt samfund — även om hon har sina stora brister — anser jag, att hon själv bör få bestämma sina inre angelägenheter, sin tro, sin verksamhet och formen för sitt liv, och att icke staten bör lägga sig i den saken alltför mycket. Vi må väl erkänna, att den samling representanter, varav riksdagen består, icke precis i allo är lämplig att diskutera

*Om
avskaffande
av kyrko-
mötets s. k.
vetorätt.
(Forts.)*

Om
avskaffande
av kyrko-
mötets s. k.
vetorätt.
(Forts.)

kyrkliga frågor eller sysselsätta sig med andliga ting; vi äro ju därför icke heller valda.

Nu tror jag, att om denna fråga gick ut till folket i val, och folket fick klart för sig, vad det gällde, är det icke alldeles säkert, att folket kommer att välja på den sida, som motionären och utskottets majoritet ställt sig. När det gäller en så viktig fråga som denna, vilken enligt min tanke utgör första steget i syfte att avskaffa själva kyrkan, så borde vi icke tillåta oss att genom ett bifall till utskottets hemställan gå folket i förväg. Här är ju fråga om att upprätta ett referenduminstitut, dit frågor skola hänvisas, som anses vara av större betydelse för svenska folket. Låt oss vänta med denna fråga, tills detta institut kommer till stånd och hänvisa frågan dit.

Låt mig taga ett exempel! Om det nu hade gällt missionärer, som skickats ut till något hednaland, och om deras mission gått framåt så långt därute, att regeringen i landet och de mera inflytelserika gått över på missionens sida och bestämt sig för att införa den kristna läran som statsreligion — vi tänka till exempel på Kina, Japan eller något annat land — då skulle det jublas däröver i alla Sveriges missionstidningar, och allt Sveriges missionsfolk skulle glädja sig över den framgång, som missionen haft därute. Så glädde sig missionsvännerna också, när i Sverige missionen gjorde en sådan vinning och framgång. Men nu, sedan man haft denna kyrka i så många hundra år, under vilken hon varit till mycken välsignelse för folket, stå vi färdiga att bryta ned sten för sten i denna byggnad och sålunda göra våra fäders verk om intet.

Då jag anser detta skadligt och icke kan vara med därom, ber jag att få yrka bifall till den av herr Clason m. fl. avgivna reservationen.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 e. m.

Herr Clason: Endast en mycket kort replik till herr Oscar Olsson! Han ville göra gällande, att jag hade försagt mig, då jag talade om medbestämmanderätt för statskyrkan, under det jag vid andra tillfällen talat om uteslutande bestämmanderätt för andra kyrkosamfund.

Nej, skillnaden var alldeles avsiktlig. Jag har talat om, att i andra kyrkosamfund man på grund av deras ställning, har fullständig beslutanderätt i inre angelägenheter, och jag har frågat, om man skall ställa statskyrkan i en så mycket *sämre* ställning än dessa, att man icke unnar henne ens *med*bestämmanderätt. Detta därför att jag erkänner, att hennes ställning i viss mån är annorlunda på grund av det stöd, hon erhåller från staten. Men jag vill tillika betona, att jag anser för min del statens förhållande till kyrkan icke eller i varje fall icke så mycket betingat av kyrkans som just av statens intressen därför, att staten genom kyrkan skall kunna

utöva det kulturella inflytande till moralens höjande, som den faktiskt på detta område kan. Därför menar jag, att staten bör stödja kyrkan. Men om staten vill hava ett stöd, skall den icke vidtaga sådana åtgärder, att den berövar kyrkan dess möjlighet att giva denne stödjande kraft och berövar henne till och med medbestämmanderätt.

*Om
avskaffande
av kyrko-
mötets s. k.
vetorätt.
(Forts.)*

Herr Hellberg: Jag har inte tidigare deltagit i denna debatt, då jag inte kunnat uppdriva något synnerligt intresse för den föreliggande frågan. Men jag föranleddes att begära ordet av de upprepade jämförelserna som gjorts mellan statskyrkan och de andra religionssamfundet.

Det bör väl ändå vara uppenbart, att jämförelser som gå ut på att likställa dessa äro fullständigt missvisande. De andra samfundet bestå av medlemmar, som genom fritt val inträda i dem. Till medlemskap i svenska statskyrkan födes man. De allra flesta, som äro medlemmar i den, ha absolut inte själva bestämt någonting i den vägen.

Med en viss — vad skall jag säga? — undran hörde jag den förste ärade talaren beteckna som så eftersträvansvärd den reformen, att man skulle fritt få utträda ur statskyrkan utan att uppge annat samfund. Denna reform har, som vi allesammans veta, många gånger framförts, och när den första gången påyrkades för trettio å fyrtio år sedan, möttes den med en allmän indignation ifrån alla statskyrkligt sinnade kretsar. Även om denna reform skulle bliva genomförd, förstär var och en, att det blir rena undantagsfall, då någon anmäler sig till utträde ur statskyrkan. De allra flesta komma att fortfarande som hittills inregistreras i denna kyrka, som är en tvångsinrättning, genom en hel del gamla bestämmelser förbunden med staten — det är nog att erinra, att det för vissa statsbefattningar fordras att bekänna den rena evangeliska läran. Men därför att hon är en tvångsinrättning, är det också givet, att alla krav, som ställas på hennes frihet och bestämmanderätt efter måttet av de fria religionsamfundens, äro fullkomligt förfelade och omöjliga att genomföra. Frågan blir endast, huru man skall reglera förhållandet mellan stat och kyrka, och vilken grad av frihet och bestämmanderätt som bör medges kyrkan. Där kunna meningarna dela sig, det förstår jag mycket väl. Men det synes mig att, när kyrkan intar en sådan ställning, som hon faktiskt gör, borde det riktigaste vara att hennes speciella organ, kyrkomötet, avger utlåtande i de frågor, som röra henne, och att själva beslutanderätten ligger hos statsmakterna. När förhållandet är sådant, att det övervägande flertalet av Sveriges folk tillhör statskyrkan — ett förhållande, som också markeras av det populära uttrycket folkkyrka — begriper jag inte rådslan för att låta riksdagen, som till åtminstone nittio procent består av medlemmar av denna kyrka, bestämma i kyrkliga frågor — så vitt man nämligen vill anse, att kyrkan skall vara en folkkyrka, där folket har att bestämma, och inte en prästkyrka. Jag kan således icke förstå farhågorna för konsekvenserna av vetorättens utbyte mot rätten att avge utlåtande.

Om
avskaffande
av kyrko-
mötets s. k.
vetorätt.
(Forts.)

Min värderade gamle motståndare på Stockholmsbänken utmålade hur konsekvensen härav skulle kunna bli, att stora skaror av kyrkans medlemmar, som äro varmt religiöst intresserade, funne sig nödsakade att utträda. Det tror jag är en spökmålning, helst som man från kyrkans anhängare framhållit, att det är i ett försvinnande fåtal fall, som kyrkan gjort bruk av sin vetorätt. Det fins helt visst ingen anledning att föreslå sådana konsekvenser av vetorättens avskaffande.

Jag anhåller att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att, utom i avseende på motiveringen, till vilken han ville återkomma efteråt, därest omständigheterna skulle sådant föranleda, hade i avseende på föreliggande utlåtande yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock avslag å såväl samma hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa yrkanden samt förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 49, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar.

Nej;

Vinner Nej, avslår kammaren såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 60;

Nej — 48.

I fråga om motiveringen, fortsatte herr talmannen, hade yrkats, av herr *Klefbeck*, att utskottets uttalanden skulle godkännas med den ändring, att vad utskottet yttrat å de fyra sista raderna av sidan 11 och vidare till och med sidan 14 i det tryckta utlåtandet ersattes med de tre sista styckena av herr Halléns vid utlåtandet avgivna reservation.

Sedermåra gjorde herr talmannen propositioner, först på godkännande av utskottets uttalanden oförändrade samt vidare på bifall till herr *Klefbecks* yrkande, och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

*Om
avskaffande
av kyrko-
mötets s. k.
vetordl.
(Forts.)*

Den, som beträffande motiveringen i konstitutionsutskottets utlåtande nr 49 godkänner utskottets uttalanden, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännas ifrågasvarande uttalanden med den av herr Klefbeck föreslagna ändring.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 45;

Nej — 55.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 31 regeringsformen.

*Om sättet för
borgmästar-
och råd-
mansval
m. m.*

Till konstitutionsutskottets handläggning hade båda kamrarna hänvisat en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 299, däri Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga följande

Förslag

till

ändrad lydelse av § 31 regeringsformen.

§ 31.

Till borgmästarejänst i stad äge där bosatta och i stadens allmänna angelägenheter röstberättigade män och kvinnor att med för en var röstande lika röst föreslå tre behörige personer, då Konungen en av dem utnämne. På samma sätt förhållas med rådmans- och magistratssekreteraresysslorna i Stockholm.

Närmare bestämmelser om val för uppsättande av förslag till de tjänster, nu sagts, meddelas genom särskild, av Konungen och riksdagen samfällt stiftad lag.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på åberopade grunder hemställt,

1) att riksdagen, med förklaring att förevarande kungl. proposition icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick bifallas, måtte såsom vilande till vidare grundlagsenlig behandling antaga följande

Om sättet för
borgmästar-
och rådmansval
m. m.

(Forts.)

Förslag

till

ändrad lydelse av § 31 regeringsformen.

(Nuvarande lydelse:)

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

Till borgmästare-tjänst i stad äge där bosatta och i stadens allmänna angelägenheter röstberättigade män att föreslå tre behörige personer, då Konungen en av dem utnämne. På lika sätt förhållas med rådmans- och magistratssekreteraresysslorna i Stockholm.

Till borgmästare-tjänst i stad äge där bosatta och i stadens allmänna angelägenheter röstberättigade män och kvinnor att med för en var röst-stande lika röst föreslå tre behörige personer, då Konungen en av dem utnämne. På samma sätt förhållas med rådmans- och magistratssekreteraresysslorna i Stockholm.

Närmare bestämmelser om val för uppsättande av förslag till de tjänster, nu sagts, meddelas å enom särskild, av Konungen och riksdagen samfällt stiftad lag.

Till borgmästare-tjänst i stad äge där bosatta och i stadens allmänna angelägenheter röstberättigade män och kvinnor föreslå tre behörige personer. Varje röstberättigad äger en röst. Bland de föreslagna utnämner Konungen en till borgmästare.

Närmare bestämmelser om val för uppsättande av förslag till borgmästare-tjänst meddelas genom särskild, av Konungen och riksdagen samfällt stiftad lag.

2) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till sådana bestämmelser, att val för upprättandet av förslag till besättande av rådmans- och magistratssekreteraresysslorna i Stockholm komme att förrättas av stadsfullmäktige.

Vid utlåtandet fanns fogad en reservation, av herrar Clason, K. J. Ekman, von Geijer, H. Gösta Andersson, Magnusson i Tumhult, Henrikson och Nilsson i Antnäs, som anfört bland annat, att de inom utskottet ansett sig böra tillstyrka bifall till det av Kungl. Maj:t framställda förslaget men att de icke kunnat följa utskottet, då detta gått utöver den kungl. propositionen och på eget bevåg dels föreslagit borttagande ur grundlagen av dess föreskrift, att rådmans- och magistratssekreteraresysslorna i Stockholm skulle tillsättas efter samma normer som borgmästare, dels hemställt, att val för upprättande av förslag till förstnämnda sysslor skulle uppgöras av stadsfullmäktige.

Herr Stendahl: Herr greve och talman! Såsom framgår av konstitutionsutskottets betänkande, har konstitutionsutskottet i det-

ta fall gått väsentligt längre, än som varit avsett i Kungl. Maj:ts proposition. Orsaken härtill torde man utan svårighet kunna finna däri, att, såsom en konstitutionsutskottets uttalande å sid. 6 bifogad tabell, utvisar, valen, som försiggått här i Stockholm, icke haft att glädja sig åt något som helst intresse från de valberättigade. Det är alldeles tydligt av denna tabell, att något berättigande icke finnes för en sådan valhandling som skall föregå varje gång en rådmansbefattning skall tillsättas. Jag delar fullständigt konstitutionsutskottets uppfattning i den delen. Konstitutionsutskottet har på grund av denna sin enligt min uppfattning fullständigt riktiga utgångspunkt sökt finna ett bättre sätt än det nu gällande, och har därvid kommit till, att om man förlade valhandlingen till Stockholms stadsfullmäktige, skulle man enligt konstitutionsutskottets uppfattning komma till ett bättre sakernas förhållande. Det är klart, att i Stockholm, åtminstone vid ett par tillfällen hava gjort sig gällande inflytelser, som icke varit legitima, om jag får använda det ordet, utan fullständigt illegitima, och det var för att skydda sig mot sådana illegitima inflytelser, som Stockholms stadsfullmäktige på sin tid i slutet av år 1909 gingo in till Kungl. Maj:t och begärde att en proportionell valmetod vid upprättande av förslag för ifrågavarande befattningar skulle tillämpas. Detta förslag bifölls av Kungl. Maj:t och riksdagen och gäller nu. Skulle man emellertid nu gå och ändra lagen, såsom konstitutionsutskottet föreslår, skulle alldeles givet följden bliva, att om Stockholms stadsfullmäktige, en institution på 100 medlemmar, skulle här genom val upprätta och väcka förslag till dessa sysslors besättande, då först skulle riktigt alla möjliga illegitima inflytelser kunna göra sig gällande, och man skulle enligt min uppfattning komma fullständigt ur askan i elden. Detta är sålunda en väg, som jag för min del måste på det bestämdaste varna för. Jag medgiver, att då jag delar konstitutionsutskottets uppfattning om det nuvarande förhållandets olämplighet och icke kan gå med på konstitutionsutskottets förslag, så föreligger å min sida åtminstone en viss skyldighet att göra ett försök att komma med ett bättre förslag. En uppslagsända i den riktningen har jag trots mig finna i ett förslag till beslut, som återfinnes i Stockholms stadsfullmäktiges beredningsutskotts utlåtande år 1909 nr 316 å sid. 9 punkten 2; och punkten lyder: »Därför hemställer beredningsutskottet, att stadsfullmäktige måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t göra underdånig framställning om sådan ändring av 31:sta paragrafen regeringsformen, att den Stockholms stads innevånare tillkommande rätten att upprätta förslag till återbesättande av ledig borgmästare-, rådmans- och magistratssekreteraresyssla i Stockholm skall upphöra», d. v. s. att stadsfullmäktige hava förklarat, att de fortfarande äro villiga betala allt, som behöves för att underhålla och förse magistraten och domarna i Stockholm med löner, vilka fortfarande skulle utgå från Stockholms stad, alldeles som hittills, men de hemställa, att de måtte slippa ifrån att upprätta förslag, därför att Stockholms stad anser, att det sker lämpligare och bättre, om saken bestämmes direkt av Kungl. Maj:t utan inblandning av kommunen i detta fall. När Stock-

*Om sättet för
borgmästar-
och råd-
mansval
m. m
(Forts.)*

Om sätet för
borgmästar-
och rådmans-
val
m. m.
(Forts.)

holms stad har en sådan uppfattning, har jag litet svårt att förstå, varför Kungl. Maj:t och riksdagen icke skulle gå med på och bifalla vad Stockholms stadsfullmäktige hemställt. Min uppfattning är den, att man visserligen icke skyddar sig fullt från missgrepp, och man har ej heller någon obetingad garanti för att icke t. o. m. missbruk skulle kunna förekomma, om Kungl. Maj:t utan vidare skulle utse ifrågavarande befattningshavare, men jag har den uppfattningen, att de missbruk eller missgrepp, som man kan frukta eller kan tänka sig möjligheten av skulle förekomma från Kungl. Maj:ts sida, äro absolut mycket mindre än de missbruk och missgrepp, som man är utsatt för, om en valhandling så som nu sker skall föregå utnämningen.

På grund av vad jag sålunda anför, herr greve och talman, yrkar jag i punkten 1, att Kungl. Maj:ts förslag måtte antagas — därigenom bortfaller möjligheten, att den nu ifrågavarande valhandlingen skulle överflyttas på stadsfullmäktige — samt i punkt 2 i stället för den av konstitutionsutskottet gjorda hemställan, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda, huruvida icke den Stockholms stads invånare tillkommande rätten att upprätta förslag till återbesättande av ledig rådmans- och magistratssekreteraresyssla kunde upphöra.

Herr Lindhagen: Jag hade väntat, att någon från utskottet skulle uppträda, men då ingen avhörts, får jag begära ordet.

Reservanterna hava i enlighet med sin uppfattning mycket riktigt dragit den slutsatsen, att den av utskottet använda metoden att utan någon föregående utredning föreslå en grundlagsändring icke kan vara lämplig. Om vi nu se på utskottets förslag, så har utskottet här begagnat sig av sitt initiativ. Jag skulle önska, att utskottet oftare gjorde det för mera nödvändiga och nyttiga ändamål, såsom i fråga om lagrådets reformering, där utskottet fullkomligt tagat och icke tagit något initiativ, trots att det var den sista valperioden; och även i andra frågor har utskottet avhållit sig från all initiativrätt, men i detta fall tycks konstitutionsutskottet hava funnit, att här föreligger ett unikt och enastående fall, där det vore högst nödigt och nyttigt att ändra grundlagen, ett fall som Kungl. Maj:ts proposition icke alls berört. Utskottet har därför kommit in på konjunkturpolitik med ett fullkomligt outrett ärende, utan att man kunnat giva något som helst skäl, varför det skall vara på det sättet, då meningarna äro i denna fråga så växlande och skiljaktiga.

För det första har utskottet upptagit frågan om att ändra den i författningen sedan gammal tid bestående och tillämpade föreskriften, att med rådmans- och magistratssekreterareval i Stockholm skall förhållas liksom med borgmästarevalen, och i stället förordat, att valen skola förrättas av stadsfullmäktige. Vi hava bestämmelse härom i grundlagen, men den bestämmelsen vill utskottet utan vidare stryka. Därmed kommer utskottet i allt fall in på en hel den realitetsfrågor. Först frågan: skall det vara val eller icke val? Den frågan har herr Stendahl upptagit. Han säger, att det icke skall vara val, ty

det hava Stockholms stadsfullmäktige uttalat sig för år 1909. Då stadsfullmäktige, sade herr Stendahl, ha uttalat sig år 1909, är det ju en god vägledning. Nu vill jag i förbigående säga om den saken, att stadsfullmäktige nu ha en helt annan sammansättning, än de hade år 1909, och herr Stendahl kan icke hava fog att åberopa stadsfullmäktiges opinion av år 1909, utan man måste hålla sig till den opinion, som nu finnes. Det är nu, som sagt, en helt annan sammansättning av stadsfullmäktige. Sålunda är här en outhärdlig fråga. Man vet icke, vad Stockholms stadsfullmäktige själva för ögonblicket vilja. Nu är det väl så, att magistraten för sin del år 1909 nog låg åt det hållet, att icke val skulle försiggå, och jag misstänker, för att tala uppriktigt, att magistratens majoritet, om den frågan skulle uppställas, nu skulle också gå på den bogen, därför att magistratens sammansättning sedan 1909 icke undergått någon väsentlig förändring till skillnad mot stadsfullmäktiges sammansättning. Det är emellertid också i alla fall en oviss sak, men vad som är visst det är, det kan jag lägga till, att magistratens ledamöter i går både mig enhälligt och enträget att framföra, att den sämsta möjliga lösning, som de kunde tänka sig, vore den, som utskottet föreslagit. Sålunda har utskottet utan någon utredning lagt fram ett nytt förslag till val. Utskottet tager parti i fråga om sättet för valet. Häremot står en gammal författning om att det vid dessa val skall väljas av folket. Utskottet vill, att det skall väljas av folkets förtroendemän i stadsfullmäktige. Det är ganska kuriöst att se, huru tiderna förändra sig. Man ser, att de s. k. demokratiska partierna vilja ha medelbara val, under det att samtidigt reservanterna, samtliga representanter för högern, säga, att de äro mycket sämre än de omedelbara. Det måste följa med maktens övertagande, att man tycker mera om medelbar maktutövning, stödd på medelbara val än omedelbara.

Nu vill jag också ifråga om denna sak säga, att jag personligen åtminstone icke kan vara med om, att det är något framsteg att göra en överflyttning från allmänna val till val genom stadsfullmäktige. Man skulle kunna åberopa, att rådmansvalen i övriga städer ske hos stadsfullmäktige och att icke blott valen utan själva utnämningssrätten där ligger hos stadsfullmäktige, men att rådmän i andra städer utses av stadsfullmäktige, det hänger väl bl. a. ihop med, att magistraten har där en administrativ befogenhet, som endast i högst obetydlig mån tillkommer Stockholms magistrat. Men skall man reformera och ändra grundlagen, får man väl se till, om icke möjligen även den rätten skall upphävas, som finnes för stadsfullmäktige i andra städer att utse rådmän. Sålunda är man här på gungande mark.

Vad nu angår omedelbara val, som äga rum även för rådmän och magistratssekreterare i huvudstaden, så har herr Stendahl menat, att man bör skriva för att få alldeles bort dessa val, men han har icke begärt någon liknande ändring i fråga om att borgmästare skola väljas, men det kanske följer av det andra förslaget, att det blir konsekvensen av detsamma. Jag vill säga om dessa omedelbara val, som också reservanterna anse vara bättre än val genom

*Om rätten för
borgmästar-
och rådmansval
m. m.
(Forts.)*

Om sättet för
borgmästar-
och rådmansval
m. m.
(Forts.)

stadsfullmäktige, att vad Stockholm angår, kan det icke föranleda några onödiga omkostnader. Det behöver icke upprättas någon ny vallängd, utan man använder den, som är upprättad för val av stadsfullmäktige. Man behöver icke ha någon särskild omkostnad för själva valet. Det sista valet av rådmän kostade 140 kronor, trots det att man måste hyra en av de fem vallokaler. Det är i dessa tider ingen summa att genera sig för.

Nu har utskottet anmärkt, att valen hava visat sig ha en så liten omfattning, så att de icke voro representativa för väljarnas mening. Då vill jag säga, att det är visserligen sant, att antalet valmän har nedgått ibland till 32, t. o. m. en gång tror jag, att det bara var 30 valmän, men å andra sidan har valmännens antal vid andra tillfällen uppgått till betydliga siffror. Vid andra tillfällen har utskottet själv åberopat, att år 1910 var antalet väljare 1,566, år 1907 voro väljarna 2,889 o. s. v. Jag kan tillägga, att år 1908 var antalet röstande vid ett val 2,237 och vid ett annat val 5,906 och år 1909 vid ett val 7,248. Det var ett val till rådmän som det då gällde. Saken är naturligtvis den, att när man inrättat en sådan apparat, varigenom allmänheten skall få välja själv, så är det en säkerhetsventil. Magistraten skall upprätta förslag, och tycker allmänheten om det, så lägger den sina röster i valurnan icke i någon stor utsträckning, men när allmänheten av en eller annan anledning tycker, att den skall fullgöra sina medborgerliga skyldigheter och intressera sig för valet, då kommer apparaten i tillämpning och ett stort antal valmän äro för ändamålet till hands. Nu sade herr Stendahl, att när det varit många valmän, så låg en illegitim bevekelsegrund bakom deras inställelse. Skola vi, herr Stendahl, vi partimän och valinpiskare, tala om illegitima bevekelsegrunder vid val? Det tycker jag icke är något särskilt att framdraga i denna debatt! I fråga om de val, som herr Stendahl syftade på, att de icke skulle vara legitima, då antalet valmän varit 5,000—7,000, har jag till protokollet i magistraten utvecklat, att de enligt min mening icke voro illegitima, utan tvärtom. Där ser man att meningarna stå emot varandra. Inför man val över huvud taget, då får man låta sig nöja med det, och i fråga om bevekelsegrunderna, så är det svårt att rannsaka hjärtan och njurar. Jag tror, att det skedde en hälsosam uppryckning genom de valen och att de hava verkat välgörande på både det ena och det andra.

Vad skall nu detta ersättas med? Jo, det skall bliva så att ett medlemsantal av 80 personer, ett antal som plägar vara närvarande vid Stockholms stadsfullmäktige, vilka skola välja, i stället för att det nu vid valen oftast är ännu flera, som rösta. Det är ingen stor förändring. Man kan icke förmena, att stadsfullmäktige därigenom blivit valda på ett mera representativt sätt. Jag vill säga, att även vid val genom stadsfullmäktige illegitima tendenser ingalunda äro uteslutna. Meningarna äro delade om lämpligheten av att dessa val ske genom stadsfullmäktigevalen eller genom allmänna val, och därom borde något avgörande nu knappast kunna komma i fråga. Vidare har utskottet för det tredje också såsom en konjunktursak

Föreslagit att införa en fortfarande olikhet mellan städerna i övrigt och Stockholm. Det har förklarats i sin motivering, att självfallet skall med val, som förrättas av stadsfullmäktige, vara förenat Kungl. Maj:ts utnämning av den valde. Men de val, som förrättas av stadsfullmäktige i andra städer, skola fortfarande icke vara förenade med Kungl. Maj:ts utnämning. Jag föreställer mig, att när denna fråga lutligen blir rationellt löst, så komma sådana skiljaktigheter icke att upprätthållas, och därför är det märkligt, att utskottet velat komma med ett sådant lappförslag på ett gammalt kläde. Vidare upprätthåller utskottet till sist på detta sätt skillnaden mellan borgmästare och rådmän. Det kunde hava något motiv för sig i andra städer, där de hava en administrativ myndighet, men att låta borgmästaren i Stockholm väljas genom allmänt val och icke rådmännen, det finnes icke något som helst förnuft i en sådan åtskillnad, absolut inte. Sådanda jag tycker inte, att detta utskottsförslag är synnerligen praktfullt, som herrarna kunna förstå av de synpunkter jag här tillåtit mig framställa, och därför yrkar jag i likhet med herr Stendahl bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Vad sedan angår det av utskottet tillagda skrivelseförslaget, som herr Stendahl nu ändrat till att vi här på rak arm skola bestämma oss för att förkasta all slags valrätt och i stället överlämna åt den högsta byråkratien att komplettera sig själv, så är detta, som herrarna förstå, också en mycket omtvistad fråga. Äro vi verkligen färdiga med att på detta sätt ändra en författning, som vi haft så länge, och som dock är byggd på folklig grund? Jag för min del kan inte vara med på något sådant. Skall man nu också taga upp denna fråga, sådan den framförts genom herr Stendahls plötsligt på utskottets himmel uppdykande förslag, måste man ju här inlåta sig på den ingående, viktiga och grannalaga och svåra diskussionen, huruvida vi i det framtidsrike, som vi nu i alla fall sträva mot, skola följa våra förfäders föredöme och låta folket välja sina domare eller åtminstone hava inflytande på valet eller om vi skola överlämna åt domarna att komplettera sig själva, ty det är i själva verket innebörden av det förslag herr Stendahl väckt, Kungl. Maj:t kommer då gå på det förslag magistraten uppställer, och blott i ytterst sällsynta fall får han anledning att avvika ifrån detsamma, och gör han det, så är det också ett uttryck för den högsta ämbetsmannamyndighetens i departementet syn på denna sak, och de folkliga synpunkterna äro fullkomligt uteslutna. Kunna kammarens ledamöter, utan att denna stora fråga varit föremål för någon som helst förhandling, vara färdiga med att såsom högst nödig och nyttig uttala sig för en förändring av en gammal grundlagsbestämmelse, som åtminstone har tillkommit för att hävda ett slags demokratiskt styrelsesätt i denna viktiga fråga?

Jag yrkar således, herr talman, då jag icke kan vara med om något sådant, bifall till Kungl. Maj:ts förslag och avslag på herr Stendahls och utskottets förslag, i den mån de strida mot den av Kungl. Maj:t framförda propositionen i denna fråga.

*Om sätet för
borgmästare
och rådmän
m. m.
(Forts.)*

Om sättet för
borgmästar-
och råd-
mansval
m. m.
(Forts.)

Herr Schlyter: Herr talman! Då utskottet i händelse av bifall till Kungl. Maj:ts förslag till ändrad lydelse av 31 § regeringsformen skulle komma att uttala sig för fortsatt giltighet av bestämmelsen om allmänna val till rådmans- och magistratssekreteraresysslor i Stockholm, inhämtade utskottet hos magistraten de siffror över deltagandet i rådmansvalen, som återfinnas såsom bilagor på sista sidan av utskottets betänkande. En var kan av dessa siffror se, att den nuvarande valformen icke är någon lämplig metod för ifrågasättande domarämbetens tillsättande. Allmänheten har icke ett spår av intresse för dessa val. De 32 röstande av 50,244 röstberättigade, som deltog i det sista i förteckningen upptagna valet, utgjordes förmodligen av rådhusrätten och rådmanskandidaterna närstående personer, som icke ville, att det skulle bliva ett rent mässfall av valet, och vilka på detta sätt givit den i grundlagen föreskrivna formella bekräftelsen av magistratens självkompletteringsförslag. Valen äro alltså, om det tillåtes att begagna uttrycket, för närvarande *ren humpug*. Flyttas de, såsom utskottet i sitt skrivelseförslag ifrågasatt, över till stadsfullmäktige på det sätt, att stadsfullmäktige få upprätta förslag och Kungl. Maj:t sedan utnämner, så vinner man därigenom en grundligare behandling av valfrågan och får ett bättre uttryck för folkmeningen, i den mån som den vill göra sig hörd vid val av detta slag.

Erfarenheterna från våra andra större städer, Göteborg, Malmö o. s. v. vilka ju alltjämt, såsom herr Lindhagen påpekade, icke blott hava rätt att framställa förslag om besättande av rådsmanstjänster utan definitivt välja rådmän, visa, att man i de därvarande stadsfullmäktige väl funnit sig till rätta med den uppgiften. Då det icke lär finnas någon anledning till att hava olika bestämmelser angående valsättet för rådmän i Stockholm och i de andra större städerna, lär ett bifall till utskottets skrivelseförslag leda till att Kungl. Maj:t upptar frågan om rådmansval i allmänhet i de större städerna till en allsidig utredning.

Då utskottet torde hava utgått ifrån att Stockholms stad ej skulle vilja lämna ifrån sig allt inflytande på de av staden avlönade rådsmanstjänsternas tillsättande, har utskottet icke ifrågasatt annat än att stadsfullmäktige skulle upprätta förslag. Nu har emellertid ledamoten av Stockholms stadsfullmäktige herr Stendahl framlagt ett förslag till skrivelse, vilket såsom herrarna observerat har en vida allännare avfattning än utskottets skrivelseförslag. Ty medan utskottet visar på en bestämd form för upprättande av förslag till rådsmanstjänsterna, en form som skulle träda i stället, sedan vi ändrat grundlagen och strukit de nuvarande rådmansvalen, så föreslår herr Stendahl endast, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning angående grundlags ändring i den av utskottet föreslagna riktningen. Efter detta herr Stendahls förslag och efter den först i reservationen men ej inom utskottet lämnade upplysningen angående Stockholms stadsfullmäktiges ställning till dessa val vill jag för min del, för den händelse kammaren icke kommer att bifalla utskottets förslag till lydelse av 31 § regeringsformen, rösta för herr Stendahls

förslag, och jag föreställer mig, att det är ägnat att samla alla dem, som icke kunna godkänna den nuvarande valformen. Det ger Kungl. Maj:t friare händer vid den förestående utredningen och kan ge uppslag till en enhetlig lösning av frågan om tillsättandet av de litterata rådmansbefattningarna i Sveriges städer — till bätnad för hela vår domarkars rekrytering.

*Om sättet för
borgmästar-
och rådmansval
m. m.
(Forts.)*

Friherre A d e l s w ä r d: Herr greve och talman! Jag har icke haft tillfälle att deltaga i utskottet, då detta ärende där behandlades, men jag har sedan sökt sätta mig in i frågan och de olika meningar, som gjort sig gällande och har särskilt under diskussionen här tagit mycket starkt intryck av den argumentering, som förts av den ärade representanten på Stockholmsbanken, som först yttrade sig; jag kommer därför att ansluta mig till hans yrkande.

Emot honom har sedan uppträtt en ärad representant på Väster-norrlandslänsbanken, som på denna fråga ville lägga speciellt demokratiska synpunkter. Han sade, som herrarna observerade bland annat, att han menade, att i detta som i andra fall — och detta fall särskilt — borde man inte gå baklänges, utan här borde folket välja, liksom folket tidigare gjort. Men jag må säga, att hela denna argumentering förefaller mig synnerligen svag, då man kastar en blick på statistiken på utskottsutredningens sista sida, där man som den siste ärade talaren nyss påpekade, finner att »folket» i Stockholm vid valet anno 1919 bestod av summa 32 personer! Jag tror icke, att man har anledning att på grund av demokratiska synpunkter söka bibehålla det nuvarande systemet, utan jag ber, herr greve och talman, att för min del få ansluta mig till det yrkande som här har framställts av herr Stendahl.

Herr v o n G e i j e r: Herr greve och talman! Ingen av de utskottsledamöter, som hava enat sig om den reservation, som finnes fogad vid utlåtandet, har yttrat sig, och det är detta som föranlett mig att begära ordet. Jag skall då inskränka mig till att endast återropa det yttrande, som herr Schlyter för en liten stund sedan föllde, att enligt hans mening var det av herr Stendahl framställda yrkandet ägnat att åstadkomma en samling av alla dem, som finna den nuvarande formen för tillsättande av rådmansstjänsterna i Stockholm icke fullt tillfredsställande, och jag skall på den grund be att få ansluta mig till det av herr Stendahl först framställda yrkandet.

Herr L i n d h a g e n: Här har Kungl. Maj:t kommit med en proposition, som avser att i 31 § regeringsformen få infört, att även kvinnor hava rösträtt vid de val, som där omförmälas och vidare att valrätten över hela riket skall vara allmän och lika, vilket icke för närvarande är förhållandet.

En sådan proposition tar då konstitutionsutskottet till utgångspunkt för att inlåta sig på andra högviktiga frågor, som icke varit föremål för någon som helst utredning och varom ute i landet råder de mest olika meningar. Man ser nu, att utskottet också egentligen

Om sättet för
borgmästar-
och råd-
mansval
m. m.
(Forts.)

inte vet, vart det vill komma. Det har förordats, att det skall vara val men av en annan myndighet, men så kommer en annan talare med ett nytt förslag, och då faller man ögonblickligen från den ståndpunkten till att det inte skall vara några val alls. Vad menar utskottet? Hava ni inte gjort klart för er i utskottet, hur ni ställa er till en så viktig, en så fundamental fråga, som huruvida dessa personer skola väljas eller icke alls väljas? Det är väl något, som man skall bestämma sig för i utskottet och icke här i debatten!

Där se vi, vilken konjunkturpolitik utskottet för i en högviktig fråga! Här för man in alla dessa tvivelaktiga saker, som jag tillät mig taga upp och belysa i mitt föregående anförande. Utgångspunkten säges vara, att det är så litet deltagande i valen. Då förklarar jag, att det beror därpå, att när magistratens förslag konvenerar alla, bryr man sig inte om att rösta, men denna rösträtt är satt i grundlagen som en säkerhetsventil för de fall, då man kan bliva intrasserad av valet, och sådana fall hava förekommit, varvid röst-siffrorna sprungit upp ända inemot 8.000 röster. Detta svarar man inte alls på, utan för herr Schlyter finnes det bara siffran 32! Den kommer han med och låtsar inte om de andra siffrorna, som han inte kan bortförklara. Jag har försökt att taga hänsyn till och förklara bägge slagen av siffror. Det är på samma sätt med friherre Adelswärd, som inte heller ser någonting annat än siffran 32, den minsta han upptäckt.

Saken är helt enkelt den, att allting nu går i byråkratiens tecken, och här har man funnit ett bra sätt att ytterligare byråkratisera allting, och få hela utnämningssrätten utsuddad ifrån de grundlagar, som vi ha från gamla och goda tider, då svenska folket verkligen stod på sina egna ben litet mer än nu och icke var lett av partiledare och partiinpiskare. Därför är man så tilltalad, även inom det socialdemokratiska partiet numera, av att gå den höga byråkratiens ärenden och stryka den ena efter den andra av de gamla folkliga rättigheterna.

Herr talman! Om jag också är en ropandes röst i den vågdal, som vi för närvarande befinna oss i och, vilket vi haft känning av även vid denna frågas behandling, skall jag dock be att få yrka bifall till vår gamla författning i detta fall och till Kungl. Maj:ts förslag, som vill, att den skall upprätthållas, och icke till några förflugna ideer från en tillfällig utskottsmajoritet, som har en mening i utskottet och en annan mening här i debatten om den fundamentala fråga, som det här gäller, nämligen om rätten för folket att deltaga i dessa val eller icke.

Herr Schlyter: Herr talman! I anledning av herr Lindhagens yttrande skall jag bara be att få säga ett par ord till bemötande av talet om ändrade ståndpunkter.

När jag hade ordet förra gången, förklarade jag mig vidhålla den uppfattning jag i utskottet uttalat, och skulle jag rösta för utskottets förslag att stryka rådmansvalen ur grundlagen. Bifalles icke detta av kammaren, har jag sagt, att jag kommer att rösta för

herr Stendahls förslag om utredning angående alldeles samma sak. När jag röstar för detta förslag, så innebär det inte något ståndpunktstagande till frågan om vem som därefter skall upprätta förslag till rådmansval. Den frågan ligger alldeles öppen för Kungl. Maj:t att utreda, och det är därför en oriktig kritik, när herr Lindhagen säger, att herr Stendahls skrivelseförslag innebär, att kammaren skulle taga position i den frågan.

*Om sätet för
borgmästar-
och råd-
mansval
m. m.
(Forts.)*

Herr Lindhagen: Det är dock högst egendomligt, eftersom herr Stendahls förslag både i motiveringen och klämman går ut just på detta och herr Stendahl hela tiden framhållit, att det just är det fina i hans förslag, att valrätten alldeles skall bort, och herr Schlyter här under de preliminära förhandlingarna mellan bänkarna varit ense med herr Stendahl, att det här skola vi försöka driva igenom! Vad tjänar det då till, att herr Schlyter säger, att jag röstar först för utskottets förslag, men om inte kammaren — till herr Schlyters stora sorg, kan jag föreställa mig — skulle taga detta, går jag gärna med herr Stendahl, ty hans förslag kan verkligen ena oss allesamma, vi som nu vilja falla i armarna på den stora, heliga och världen runt om alltjämt behärskande byråkratien!

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner komme att göras, först särskilt i fråga om utskottets hemställan i punkten 1 av förevarande utlåtande, vidare särskilt angående Kungl. Maj:ts i samma punkt behandlade förslag samt slutligen särskilt beträffande punkten 2 av utlåtandet.

I avseende på utskottets hemställan i punkten 1, fortsatte herr talmannen, hade endast yrkats att samma hemställan skulle avslås.

Därefter gjordes propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å utskottets hemställan i punkten 1; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Vidare gjordes enligt framkommet yrkande proposition därpå att Kungl. Maj:ts förslag till ändrad lydelse av § 31 regeringsformen skulle antagas såsom vilande till vidare grundlagsenlig behandling; och förklarades denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Vidkommande punkten 2, yttrade herr talmannen närefter, hade yrkats, av herr *Stendahl*, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda, huruvida icke den Stockholms stads invånare tillkommande rätten att upprätta förslag till återbesättande av ledig rådmans- och magistratssekreterarsyssla kunde upphöra.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till utskottets hemställan i nu ifrågavarande punkt samt vidare på bifall till herr Stendahls yrkande; och förklarade herr talmannen sig finna den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Om sätet för
borgmästar-
och råd-
mansval
m. m.
(Forts.)

Votering begärdes, i anledning varav och sedan till kontrapropo- sition därvid antagits avslag å såväl herr Stendahls berörda yrkande som utskottets hemställan i punkten 2, uppsattes, justerades och an- slogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller herr Stendahls yrkande beträffande punkten 2 i konstitutionsutskottets utlåtande nr 50, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås såväl berörda yrkande som utskottets hem- ställan i punkten 2.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 72;

Nej — 39.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av §§ 21 och 22 riksdagsordningen, bifölls vad ut- skottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av statsutskottets utlåtande nr 150, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående höjande av andra huvudtitelns ordinarie förslagsanslag till rese- och trakta- mentspenningar, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo samt företogs punktvis och momentvis till av- görande statsutskottets utlåtande nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående partiell löneförbättring för häradshövdingarna m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten, den 5 mars 1920 dagtecknad proposi- tion (nr 334), hade Kungl. Maj:t, under återopande av det vid pro- positionen fogade statsrådsprotokollet över justitiedepartementetsären- den för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels för möjliggörande av delning *ej mindre* av Gästriklands domsaga sålunda, att domsagans östra tingslag jämte Österfärnebo socken av västra tingslaget bildade en domsaga, benämnd Gästrik- lands östra domsaga, och västra tingslaget utom nyssnämnda socken bildade en domsaga, kallad Gästriklands västra domsaga, *än även* av Västerbottens södra domsaga sålunda, att Umeå tingslag med *un- dantag* av den del av Hörnefors socken, som nu hörde till detta tings- lag, bildade en domsaga, benämnd Umeå domsaga, samt återstående

delen av domsagan bildade en domsaga med bibehållande av den nuvarande domsagans namn, i 1921 års riksstat höja det under andra huvudtiteln uppförda ordinarie anslaget till Svea hovrätt med därunder lydande justitiestat från dess nuvarande belopp 917,087 kronor med 10,100 kronor till 957,187 kronor, därav bestämt anslag 952,187 kronor och förslagsanslag 5,000 kronor,

dels ock fastställa avlöningsförmånerna för en var av häradshövdingarna i de föreslagna fyra nya domsagorna sålunda:

lön	kronor 4,500
tjänstgöringspenningar	» 1,500 6,000,

dels bestämma, att från och med år 1921 tjänstgöringspenningarna skulle utgå i Marks domsaga med 2,500 kronor och i Borås domsaga med 1,800 kronor för år.

dels medgiva, att under tiden från och med den 1 juli 1920 till och med år 1923 finge från det under andra huvudtiteln uppförda ordinarie förslagsanslaget till ersättning åt domare, vittnen och parter utgå till tillförordnad brottmålsdomare i Norrbottens län ersättning för rannsakingar med häktade i enlighet med, där särskilda omständigheter ej föranledde annat, följande grunder, nämligen dels ett årligt arvode av 3,000 kronor, dels 50 kronor för varje av brottmålsdomaren för sådan rannsaking hållet urtima ting eller extra sammanträde under lagtima ting, dels resekostnads- och traktamentsersättning enligt tredje klassen i gällande resereglemente eller enligt den klass, som i blivande resereglemente kunde komma att bestämmas för häradshövding, dock med iakttagande att dagtraktamente ej finge beräknas för dygn, varunder förrättning ägt rum, dels ock för varje av brottmålsdomaren handlagt rannsakingensmål traktamente för två expeditionsdagar efter 25 kronor för varje dag,

dels bestämma, att såsom pensionsunderlag för häradshövding skulle från och med den 1 januari 1921 gälla ett belopp av 5,600 kronor,

dels ock under andra huvudtiteln bevilja

a) till bestridande av vissa bidrag till kostnaderna för domsagornas förvaltning, i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som funnes upptagna i en av Kungl. Maj:t utfärdad stadga i ämnet med de ändringar i samma stadga, som kunde föranledas av vissa av chefen för justitiedepartementet i ärendet väckta förslag, å extra stat för år 1921 ett förslagsanslag å 440,000 kronor.

b) för möjliggörande av tillämpning i vissa delar redan från och med den 1 juli 1920 av nyssnämnda ändringar i berörda stadga på 1920 års tilläggsstat till förstärkning av det å extra stat för år 1920 beviljade förslagsanslaget till nyss omförmälda ändamål ett förslagsanslag, högst, 75,000 kronor,

c) till partiell löneförbättring för häradshövdingarna och bestridande av vissa resekostnadsbidrag till sådana befattningshavare, allt i enlighet med av departementschefen förordade grunder, på extra stat för år 1921 ett förslagsanslag, högst, 350,400 kronor samt

d) till samma ändamål på 1920 års tilläggsstat ett förslagsanslag, högst, 336,100 kronor.

Härjämte hade till utskottet remitterats följande i ämnet väckta motioner, nämligen

nr 268 inom första kammaren, av herr *A. Pers*, vilken hemställt, att Kungl. Maj:ts proposition nr 334, i vad den rörde anslag för möjliggörande av delning av Gästriklands domsaga, icke måtte av riksdagen bifallas,

nr 293 inom samma kammare, av herr *K. Schlyter*, vilken hemställt,

1:o) att riksdagen ville avslå Kungl. Maj:ts begäran om anslag för möjliggörande av delning dels av Gästriklands domsaga och dels av Västerbottens södra domsaga;

2:o) att riksdagen ville besluta att såsom villkor för användande av anslaget till bestridande av vissa bidrag till kostnaderna för domsagornas förvaltning föreskriva.

att arvoden till förste och andre notarier, t. f. domhavande, vice häradshövdingar och e. o. assessorer (biträdande domare) skulle utgå med de i propositionen föreslagna beloppen, med rätt dock för e. o. assessor att utöver arvodet uppbära lösen för de gravationsbevis, som av honom utfärdades;

att häradshövding icke finge erhålla tjänstledighet, som innebure befrielse från hållande av allmänna tingssammanträden, i större utsträckning än 1918 års domsagostadga medgäve;

att de i samma stadga fastställda kompetenskraven i fråga om häradshövdingarnas vikarier, vice häradshövdingar och förste notarier (4, 12, 20—23 §§) skulle i huvudsakliga delar upprätthållas; *dock att* viss tids tjänstgöring å domarkansli ej borde krävas såsom villkor för erhållande av förordnande såsom förste notarie, *att* vikariatsförordnande med den befogenhet, som avsåges i 20 § av domsagostadgan finge meddelas den, som uppnått 24 års ålder och minst ett år efter avlagd examen tjänstgjort såsom biträde hos häradshövding, *att* den tid av 2 års tjänstgöring såsom biträde åt häradshövding, vilken omtalades i 21 § domsagostadgan såsom förutsättning för erhållande av vikariatsförordnande med vidsträcktare befogenhet än nyss sagts, finge nedsättas till 1 1/2 år. *att* tjänstgöring vid rådhusrätt i större utsträckning än för närvarande vore fallet skulle kunna ersätta tjänstgöring vid häradsrätt, samt *att* den i andra stycket av 21 § domsagostadgan föreskrivna begränsningen av tingsrätts till tre allmänna sammanträden ej skulle äga tillämpning förrän efter utgången av år 1923;

att i domsagostadgan skulle lämnas generella föreskrifter angående de mål och ärenden, vilka i domsaga, där e. o. assessor (biträdande domare) funnes förordnad, finge överflyttas å denne, utan hinder för Kungl. Maj:t att härutinnan meddela särskilda föreskrifter för olika domsagor och därvid, beträffande domsagor, som bestod av mera än ett tingslag, jämväl på det sätt verkställa en arbetsfördelning mellan häradshövdingen och assessorn, att assessorn kunde förordnas att regelmässigt hålla visst antal av de allmänna tingssammanträdena i något av tingslagen;

att häradshövding, till vars domsaga utginge något bidrag av ifrågasvarande anslag, skulle vara skyldig att hålla kansli tillgängligt för allmänheten å ort, som av Kungl. Maj:t bestämdes, och å tid, som i 9 § domsagostadgan sades;

samt att även i övrigt bestämmelserna i domsagostadgan i huvudsakliga delar skulle komma att vinna fortfarande tillämpning med de jämkningar, som föranleddes av riksdagens bifall till den kungl. propositionen; samt

3:o) att riksdagen i sammanhang med besvarandet av Kungl. Maj:ts proposition nr 334 ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa en utredning rörande frågan om avskaffande av sportelsystemet såsom avlöningsform för domare samt senast för 1922 års riksdag framlägga det förslag, vartill denna utredning, i vad den rörde häradshövdingarna, kunde föranleda,

samt nr 127 inom andra kammaren, av herr *A. J. Bärj*, vilken föreslagit,

att riksdagen ville vid beviljandet av den föreslagna löneförbättringen för häradshövdingarna eller vid anslaget till domsagornas förvaltning knyta det villkor, att häradshövding skulle vara skyldig att hålla kansli å den ort Kungl. Maj:t med hänsyn till domsagens intresse funne skäligt föreskriva;

att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande avskaffande av sportelsystemet såsom avlöningsform för domare samt senast vid 1922 års riksdag framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda;

samt att riksdagen ville avslå Kungl. Maj:ts begäran om anslag för möjliggörande av Gästriklands och Västerbottens södra domsagors delning.

I samband med dessa frågor hade utskottet även till behandling förehaft en av herr *C. Lindhagen* inom första kammaren väckt motion (nr 149), däri hemställts, att riksdagen ville, med anledning av det väntade förslaget om ytterligare utvidgning av domsagas år 1918 inrättade kansli med flera statsunderstödda juridiska biträden m. m., besluta, att vid sådant kansli även skulle fast anställas erforderligt antal skrivbiträden såsom statstjänstemän med understöd, utom av ersättning för renskrivning från domhavanden, med vissa bidrag av statsverket såsom en mindre grundlön jämte ersättning för sjukhjälp och semester samt pension.

Utskottet hade i nu förevarande utlåtande på återropade grunder hemställt,

I. att riksdagen måtte

a) med bifall till herrar *Pers*, *Schlyters* och *Bärjs* berörda motioner, de båda sistnämnda i vad de avsåge ifrågasatt delning av Gästriklands domsaga och Västerbottens södra domsaga, avslå Kungl. Maj:ts i sådant hänseende framställda förslag,

b) bestämma, att från och med år 1921 tjänstgöringspenningarna skulle utgå i Marks domsaga med 2,500 kronor och i Borås domsaga med 1,800 kronor för år.

c) medgiva, att under tiden från och med den 1 juli 1920 till och med år 1923 finge från det under andra huvudtiteln uppförda ordinarie förslagsanslaget till ersättning åt domare, vittnen och parter utgå till tillförordnad brottmålsdomare i Norrbottens län ersättning för rannsakingar med häktade i enlighet med, där särskilda omständigheter ej föranledde annat. följande grunder, nämligen dels ett årligt arvode av 3,000 kronor, dels 50 kronor för varje av brottmålsdomaren för sådan rannsaking hållet urtima ting eller extra sammanträde under lagtima ting, dels resekostnads- och traktamentsersättning enligt tredje klassen i gällande resereglemente eller enligt den klass, som i blivande resereglemente kunde komma att bestämmas för häradshövding, dock med iakttagande att dagtraktamente ej finge beräknas för dygn, varunder förrättning ägt rum. dels ock för varje av brottmålsdomaren handlagt rannsakingsmål traktamente för två expeditjonsdagar efter 25 kronor för varje dag.

d) bestämma, att såsom pensionsunderlag för häradshövding skulle från och med den 1 januari 1921 gälla ett belopp av 5.600 kronor.

e) under andra huvudtiteln bevilja

1) till bestridande av vissa bidrag till kostnaderna för domsagornas förvaltning, i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som funnes upptagna i en av Kungl. Maj:t utfärdad stadga i ämnet med de ändringar i samma stadga, som kunde föranledas av vissa av chefen för justitiedepartementet i ärendet väckta förslag jämte vad utskottet i utlåtandet i ämnet anfört, å extra stat för år 1921 ett förslagsanslag å 440,000 kronor.

2) för möjliggörande av tillämpning i vissa delar redan från och med den 1 juli 1920 av nyssnämnda ändringar i berörda stadga på 1920 års tilläggsstat till förstärkning av det å extra stat för år 1920 beviljade förslagsanslaget till nyss omförmälda ändamål ett förslagsanslag, högst 75,000 kronor.

3) till partiell löneförbättring för häradshövdingarna och bestridande av vissa resekostnadsbidrag till sådana befattningshavare, allt i enlighet med av departementschefen förordade grunder samt med iakttagande av vad utskottet i utlåtandet anfört beträffande dels skyldighet för häradshövding att hålla kansli tillgängligt för allmänheten å tid, som i 9 § av domsagostadgan angäves, samt å ort, som av Kungl. Maj:t bestämdes, dels ock jämkning i vissa fall av löneförbättringens belopp, på extra stat för år 1921 ett förslagsanslag, högst 336,100 kronor.

4) till samma ändamål på 1920 års tilläggsstat ett förslagsanslag, högst 336,100 kronor.

II) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning rörande frågan, huruvida sportelsystemet såsom avlöningsform för domare lämpligen borde avskaffas eller under nuvarande förhållanden bibehållas, samt för

riksdagen snarast möjligt framlägga de förslag, som kunde av utredningen föranledas,

III) att herr Schlyters motion, i vad den avsåge andra ämnen än delning av Gästriklands domsaga och Västerbottens södra domsaga samt sportelsystemets avskaffande, måtte anses genom vad utskottet förut anfört besvarad,

IV) att herr Lindhagens berörda motion icke måtte av riksdagen bifallas.

Vid utlåtandet fanns fogad en reservation av herrar *S. H. Kvarnzelius, H. F. Lamm, O. Bergqvist, F. L. Lindqvist, P. M. Olsson, J. Jönsson* i Revinge, *K. E. W. Söderhielm* och *G. N. Torgén*, vilka beträffande frågan om delning av Gästriklands domsaga och Västerbottens södra domsaga, ansett att utskottets yttrande bort hava viss ändrad lydelse samt att utskottet bort hemställa,

under I a):

att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts proposition, i vad den avsåge delning av nedannämnda domsagor och med avslag å herrar Pers, Schlyters och Bärags berörda motioner, de båda sistnämnda såvitt de rörde sådan delning, för möjliggörande av delning ej mindre av Gästriklands domsaga sålunda, att domsagans östra tingslag jämte Österfärnebo socken av västra tingslaget bildade en domsaga, benämnd Gästriklands östra domsaga, och västra tingslaget utom nyssnämnda socken bildade en domsaga, kallad Gästriklands västra domsaga, än även av Västerbottens södra domsaga sålunda, att Umeå tingslag med undantag av den del av Hörnefors socken, som nu hörde till detta tingslag, bildade en domsaga, benämnd Umeå domsaga, samt återstående delen av domsagan bildade en domsaga med bibehållande av den nuvarande domsagans namn, i 1921 års riksstat höja det under andra huvudtiteln uppförda ordinarie anslaget till Svea hovrätt med därunder lydande justitiestat från dess nuvarande belopp 947,087 kronor med 10,100 kronor till 957,187 kronor, därav bestämt anslag 952,187 kronor och förslagsanslag 5,000 kronor,

ävensom fastställa avlöningsförmånerna för en var av häradshövdingarna i de föreslagna fyra nya domsagorna sålunda:

lön	kronor 4,500
tjänstgöringspenningar	» 1,500 6,000,

samt under I e 3)

att riksdagen måtte till partiell löneförbättring för häradshövdingarna och bestridande av vissa resekostnadsbidrag till sådana befattningshavare, allt i enlighet med av departementschefen förordade grunder samt med iakttagande av vad utskottet anfört beträffande dels skyldighet för häradshövding att hålla kansli tillgängligt för allmänheten å tid, som i 9 § av domsagostadgan angåves, samt å ort, som av Kungl. Maj:t bestämdes, dels ock jämkning i vissa fall av löneförbättringens belopp, på extra stat för år 1921 bevilja ett förslagsanslag, högst 350,400 kronor.

Punkten I.

*Om delning av
vissa dom-
sagor m. m.*

Mom. a).

Herr Schotte: Herr greve och talman! Då jag anser, att den reservation, som vid detta moment är avgiven, bör av kammaren biträdas och således utskottets hemställan avslås, ber jag att få yttra några ord.

Utskottet hänvisar först till att en del andra domsagor hava lika stor arbetsbörda, som de nu förevarande men att med avseende på de förstnämnda någon delning icke ifrågasatts. Jag tror, att det är omöjligt att därvidlag få fram en allmän regel, och att en individuell prövning i varje särskilt fall om delning bör äga rum eller ej måste vidtagas, en prövning som Kungl. Maj:t givetvis sitter inne med de bästa förutsättningarna att kunna verkställa. Man borde dock, synes det mig, kunna vara ense om, att Gästriklands domsaga med 70,000 innevånare och Västerbottens södra domsaga med avseende på de särskilda förhållanden, som där föreligga, äro bland de domsagor, som främst måste för rättsskipningens upprätthållande uppdelas.

I sin uppfattning om, att särskilt dessa domsagor icke äro mera arbetstyngda än en del andra torde utskottet närmast hava låtit sig ledas av vissa uppgifter, som äro lämnade av huvudmotionären emot det ifrågavarande förslaget, herr Schlyter, vilken företagit en sorts granskning av de olika mål och ärenden, som förekomma inom ifrågavarande domsagor. Vad särskilt angår Västerbottens södra domsaga var antalet mål därstädes år 1918 3,418. Nu söker herr Schlyter visa, att denna siffra icke kan läggas till grund för bedömande av domsagans arbetsbörda, och fäster sig därvid särskilt vid, att tvister av så pass invecklad beskaffenhet, att de krävt handläggning vid mer än ett rättegångstillfälle under de år, för vilka han meddelar statistik, allenast varit i medeltal 47 samt under åren 1913—1916 brottmålen antal utgjort i medeltal 187 per år. varav allenast 42 varit grövre brott i statistisk bemärkelse. Vid sitt bedömande av arbetsbördan i Västerbottens södra domsaga har herr Schlyter också fäst mycket litet avseende, vid den mängd av småprotokollsärenden, som uppgå i medeltal för senare år till 2,532.

Gent emot detta värdesättande av arbetet inom ifrågavarande domsagor och särskilt Västerbottens södra domsaga må det tillåtas mig att anföra, att de av motionären anförda siffrorna å uppskjutna civilmål ingalunda kunna jämföras med motsvarande siffror från sydligare belägna domstolar och tilläggas det bevisvärde för arbetsbördan inom domsagan, som motionären synes mena. Det torde nämligen vara ett allmänt bekant förhållande, att det i Norrland icke på långt när i samma utsträckning som i södra delarna av landet förekommer att målen uppskjutas från ett rättegångstillfälle till ett annat. Det är givet, att de längre avstånden och därmed förenade större kostnaderna för inställelserna göra det angeläget för parterna att få hela rättegångsförfarandet och således även bevismedlens före-

bringande i största möjliga utsträckning förlagda till första rättgångstillfället.

Vidare torde det vara ett obesträtt förhållande för den som något känner arten och beskaffenheten av målen inom olika trakter av landet, att de s. k. »Norrlandsmålen» — och detta gäller såväl tvister som brottmål — i regel äro av mycket mer omfattande beskaffenhet och av mer svårlöst art än mål i andra delar av riket. Det förefaller mig också anmärkningsvärt, att då motionären så i detalj redogör för olika måls antal och beskaffenhet, han helt och hållet lämnar å sido frågan om ägodelningsrättsmålen, ehuru just dessa för bedömande av häradshövdingens egen arbetsbörda givetvis är av den största betydelse och som bekant i allmänhet i Norrland äro av en mycket tidsödande och svårlöst beskaffenhet. Något tillnärmelsevis liknande förekommer icke i de övriga domsagorna i landet, och jag må erinra om att ägodelningsrättsärendena under åren 1913—1916 i Västerbottens södra domsaga utgjorde icke mindre än 373 eller i medeltal 93 per år.

Det synes mig vidare orimligt att när det gäller att bedöma arbetsmängden i en domsaga samt därav ifrågasatt delning av domsagan icke taga hänsyn till de s. k. småprotokollsärendena, särskilt då dessa förekomma i exceptionellt stort antal, som fallet är i nu ifrågavarande domsagor. Domhavanden kan dock aldrig alldeles avstå från att utöva kontroll över det i detta avseende verkställda arbetet; och det är givet, att i den mån biträdena bliva upptagna med ett omfattande arbete vid uppsättandet av småprotokollen, har domaren så mycket mindre hjälp av dem för övriga ärenden, framför allt för dombokens uppsättande.

Just därför att det här är fråga om Norrlandsdomsagor med deras säregna förhållanden, är en uppdelning mycket nödvändigare än för andra domsagor. Detta torde framgå av vad nu framhållits. Nödvändigheten av denna uppdelning visar sig också ur en annan synpunkt, som måste beaktas med hänsyn till de verkliga föreliggande förhållandena i Norrland, nämligen svårigheten att över huvud där erhålla tingsbiträden. Utskottets förhoppningar om, att det skall lyckas att ordna förhållandena genom biträdande domare, kan jag för min del icke dela. Jag är tvärtom övertygad om att detta är en chimär, ett nödankare, som man söker hålla sig fast vid, men som icke har bärighet nog. Svårigheterna att få biträden framför allt i Norrland synas mig på ett övertygande sätt framhållna i den kungl. propositionen, och det kommer givetvis att bli ungefärligen lika svårt att erhålla några biträdande domare.

Därest delningen av Västerbottens södra domsaga icke kommer till stånd, torde det bli erforderligt att, i likhet med vad som skett för häradshövdingen och notarierna, sätta avlöningen till den biträdande domaren högre än för motsvarande befattningshavare i sydligare delar av landet, och denna höjning måste enligt min mening, om man skall kunna vinna någon som helst förhoppning om att över huvud taget kunna uppbringa några biträdande domare till denna domsaga, göras så väsentlig, att den vinst i ekonomiskt avseende, som

*Om delning av
vissa dom-
sagor m. m.*
(Forts.)

Om delning av vissa domsagor m. m. skulle bli en följd av utskottets förslag, i själva verket skulle bli mycket ringa.

(Forts.)

Jag kan för min del icke heller underlåta att uttala vissa bestämda farhågor beträffande själva systemet med biträdande domare under nuvarande rättegångsordning. För delning av domsagor i trängande fall och för erhållande således i nu förevarande domsaga av två ordinarie häradshövdingebeställningar talar, synes det mig, den större garanti, som vinnes för att rättsskipningens krav bliva väl tillgodosedda genom att domaregöromålen handhavas av en ordinarie häradshövding med dennes större kompetens eller åtminstone större erfarenhet, den större kontinuitet i arbetet inom domsagan, som blir möjlig, därest häradshövdingen utför en mera betydande del av arbetet själv och icke i så vidsträckt omfattning behöver överlämna det till biträden, vilka i allmänhet kvarstanna mycket kort tid vid samma domsaga, och vidare den obestriddliga fördel, som följer av en delning av domsagan, när det är fråga om två eller flera tingslag, så tillvida att rättegångstillfällena i varje tingslag kunna bli talrikare och således över huvud taget en snabbare rättsskipning vinnas. I sistnämnda avseende bli ju förhållandena efter delning av Västerbottens läns södra domsaga vida fördelaktigare än för närvarande och således också för befolkningen i alla avseenden mera tillfredsställande. Det kan icke hellre för den rättssökande allmänheten vara alldeles likgiltigt, om den har att vända sig till två olika domhavande för olika trakter av en domsaga som uppdelas, eller om den har att vända sig till en över- och en underordnad domare i samma domsaga. Särskilt i Norrland utöva domarna i allmänhet en rätt stor rådgivande och förmedlande verksamhet, som alltid är av stor betydelse, och det är givet, att den ordinarie domhavanden sitter inne med vida större auktoritet och vida större möjligheter härutinnan än en biträdande domare.

Det torde också böra framhållas, att med de åligganden, som faktiskt för närvarande tillkomma domhavandena, ett tilldelande åt biträdena av självständiga göromål icke kan ske i den omfattning, att i de arbetstygda domsagor, varom här är fråga, domarna erhålla den lättnad i arbetet, att de utan att erhålla större ledighet från ämbetet än domsagostadgan föreskriver som regel, själva kunna utföra allt viktigare arbete inom domsagan. Åt biträdena bör givetvis i den utsträckning som är möjlig och lämpligen låter sig i praktiken genomföra, överlämnas vissa mindre enklare mål och ärenden, såsom handläggning av »tremanstingsärenden», mindre rannsakingar och dylikt. Men att i vidare mån efter ärendenas art uppdelas arbetet efter rationella grunder mellan häradshövdingen och hans biträden — det må nu vara fråga om biträdande domare eller vanliga tingsbiträden, — torde stöta på mycket stora praktiska svårigheter. De förslag härutinnan, som ha framkommit särskilt från motionärens, herr Schlyters sida, synas mig icke heller vara i allo lyckliga. Skulle det verkligen kunna anses rationellt att, på sätt där ifrågasättes, införa den ordningen, att alla nyinstämde mål skulle handläggas av biträden, men alla uppskjutna av domaren? Härigenom skulle ju sättas

i system vad eljest ansetts böra om möjligt undvikas eller att ombyte av domare sker under målets handläggning. Det är att märka, att den handläggning, som kommer ett mål till del vid första rättegångstillfället enligt vår rättegångsordning, ingalunda är endast ett förberedande rättegångsförfarande utan ofta en fullt självständig handläggning. Och vad beträffar Norrlandsdomsagorna, där målen ofta redan vid första rättegångstillfället överlämnas till avgörande, och uppskjutande av mål icke är så vanligt som söderut, skulle det medföra ganska stora olägenheter och vara en olämplig bestämmelse, om något dylikt infördes för att föranleda arbetsbördan mellan den ordinarie domhavanden och den biträdande domaren. Man kan icke, synes det mig, utgå från förhållandena sådana som man hoppas dem skapade genom en ny rättegångsorganisation med de eventuella »chefsdomarsysslor», om vilka motionären talar, utan måste utgå från förhållandena sådana de för närvarande äro och tills vidare måste förbli i våra större domsagor; och då tror jag, att en arbetsfördelning i den utsträckning som motionären tänkt sig och efter de linjer han skisserat icke låter sig genomföra. Särskilt vill jag framhålla, att ett överlämnande åt biträdena ensamma att helt och hållet sköta lagfarts- och inteckningsärendena är en faktisk omöjlighet. Det må vara ett önskemål, att vid den blivande rättegångsreformen få dessa göromål bortflyttade från domhavandena, men så länge de faktiskt äro dem ålagda och det dessutom tillkommer domhavandena att utfärda gravationsbevis, torde ingen domare våga helt släppa ifrån sig kontrollen över hur fastighetsböckerna föras. Det ansvar — icke minst i ekonomiskt avseende — som är förenat med utfärdandet av gravationsbevis, gör det till en tvingande nödvändighet för dem att åtminstone granska alla införingarna i inteckningsboken, å vilka gravationsbevisen faktiskt åtminstone, ehuru icke rättsligen, i praktiken grundas.

Såsom resultat av denna min uppfattning med avseende på omöjligheten att nu skrida till den anordning som utskottet här förordat, torde det således kunna fastslås, att, såsom förhållandena för närvarande faktiskt äro i våra mera arbetstyngda domsagor, det icke låter sig göra att genom en mer eller mindre schablonmässig uppdelning av ärendena mellan häradshövdingen och biträdena därstädes lätta arbetsbördan för den förre i den utsträckning, att han ensam kan utföra alla de viktigare göromålen i domsagen, främst hållandet av de allmänna tingsmanträdena i den utsträckning domsagostadgan förutsätter såsom önskvärt. Vill man nå detta önskemål, och det är ju något, som motionären också ger sin anslutning, bör man enligt min mening också ovillkorligen beträda uppdelningens väg.

Utskottets sista skäl mot den ifrågasatta uppdelningen och för sin uppfattning om att man för närvarande icke bör gå till en delning av de ifrågasvarande domsagorna är hänsynen till den blivande rättegångsreformen. Jag vågar dock tro, tyvärr kanske, att denna reform är så pass avlägsen i tiden, att något särskilt avseende icke nu behöver fästas vid detta skäl. Ingen människa vet ännu, när ett förslag kan komma att föreligga till processreform, och i varje fall

*Om delning av
vissa domsagor m. m.*
(Forts.)

Om delning av
vissa dom-
sagor m. m.
(Forts.)

torde man kunna vara ense om, att det icke kan föreligga under de allra närmaste åren. Ett dylikt förslag tager i varje händelse efter dess framläggande ytterligare lång tid att genomföra, och det innebär alltid så stora ekonomiska uppoffringar och kostnader och så många ändringar i hela domstolsväsendet, särskilt beträffande en hel mängd förhållanden i städerna, som i sammanhang därmed måste komma upp och som äro mycket svårlösta, att tiden för reformens trädande i kraft sannerligen icke kan anses vara nära förestående. Man har ju också sett, att åtminstone inom ett av våra grannländer ett dylikt förslag förlegat mycket länge utan att kunna genomföras, främst på grund av de därmed förenade synnerligen stora ekonomiska uppoffringarna.

Om man emellertid antager, som jag tar för givet, att utskottet här har åsyftat, att det måste ställas mycket stora anspråk på domhavandena i de stora domsagor, som möjligen genom en blivande processreform kunna skapas, kan det icke ifrågakomma att till de nya posterna placera samtliga de då i tjänst varande häradshövdingarna. Det lär väl vara uppenbart, att häradshövdingar, som antingen på grund av vacklande hälsa eller uppnådd hög ålder äro mindre tjänstdugliga, kunna lämnas helt ur räkningen. Det torde vara nödvändigt, att vid reformens genomförande överföra ett ej obetydligt antal häradshövdingar på övergångsstat. I vilken omfattning detta blir nödvändigt kan ju icke nu bedömas, då tiden för reformens genomförande, på sätt jag nyss framhöll, är synnerligen oviss. Men uppenbart är det, att i detta avseende spelar det absolut ingen roll, om nu ett par nya häradshövdingbeställningar inrättas. Till belysning, hur saken skulle ställa sig, ifall den nya ordningen genomfördes nu eller inom den närmaste framtiden, kan jag emellertid nämna, att av nuvarande 123 häradshövdingar fylla i år 29 stycken 60 år eller däröver samt 30 stycken 55—59 år. Det är uppenbart, att man icke kan påräkna, att dessa skola kunna övergå till de blivande »chefsdomarposterna» eller vad man kommer att kalla dem. Man kanske vidare också bör taga hänsyn till, att ett antal borgmästare eventuellt komma att bli lediga efter de linjer, som man har hört att processkommissionen kommer att följa. Säkerligen torde flertalet av dessa icke vara lämpliga att flytta över till ifrågavarande »chefsdomarebefattningar». Dessutom komma säkerligen många av dem att få användning i de nya kommunalborgmästarämbeten, som i en mängd städer komma att inrättas i stället för de nuvarande borgmästarna.

Jag tillåter mig slutligen framhålla, att hovrätten och alla myndigheter med stor enstämmighet förordat det förslag till domsagedelning, som nu föreligger, och att detta kan genomföras utan de minsta komplikationer eller svårigheter med avseende på tingsställen och tingshus. Det hela är, kan man säga, tillrättalagt för en delning. Förhållandena i dessa domsagor äro nu olidliga utan delning och kunna icke avsevärt förbättras på annat än nu av Kungl. Maj:t föreslaget sätt. Utskottets förslag anvisar en oviss väg, som med all sannolikhet icke kan och icke skall leda till bättre förhållanden än de nuvarande. De besparingar, som skulle kunna åstadkom-

mas med utskottets förslag, äro, som jag förut framhållit mycket små. Det är därför, synes det mig, alla skäl för kammaren att i detta nu föredragna moment ansluta sig till reservanternas mening; och jag ber, herr greve och talman, att få yrka bifall till reservationen på denna punkt.

*Om delning av
vissa doms-
sagor m. m.
(Forts.)*

Herr Widell: Herr greve och taman! Den föregående ärade talaren lämnade en kritik över motionärens siffror beträffande ärendena i Västerbottens läns södra domsaga. Jag saknar anledning att närmare ingå på denna sak, då dessa siffror icke på något sätt varit av avgörande betydelse för det slut, vartill utskottet kommit. Utskottets skäl till att avstyrka den kungl. propositionen i denna del — det framgår tydligt av betänkandet. — äro nämligen i grunden två: hänsyn till den blivande processreformen och de ökade kostnader, som skulle bli en följd av delningens genomförande.

Vad nu först beträffar hänsynen till den blivande processreformen har den föregående ärade talaren velat göra gällande, dels att man icke skulle kunna taga hänsyn till denna, då det skulle stå i vida fältet, när en processreform kan bli genomförd, om den blir genomförd, dels att, även om processreformen blir genomförd, det icke kan möta så stora svårigheten att då i alla fall ordna sig.

Vad angår det första skälet får jag säga, att jag beträffande processreformens genomförande nog har en väsentligt förhoppningsfullare syn på tingen än den föregående ärade talaren. Den lilla kännedom jag har om arbetet inom processkommissionen har givit mig den övertygelsen, att denna reform nog icke behöver låta vänta på sig så synnerligen länge, och att under sådana förhållanden nu vidtagna åtgärder, som kunna på ett mera betydelsefullt sätt försvåra denna reforms genomförande kan jag omöjligen finna lämpligt. Härtill har nu sagts av herr Schotte, att en sådan åtgärd som delning av ifrågavarande domsaga icke kan öva så stort inflytande på reformens genomförande. Herr Schotte har erinrat om att häradshövdingarna i alla fall icke äro så många och anført en del andra omständigheter. Jag vill säga, att man nog icke endast har att taga hänsyn till hur man skall placera de befattningshavare, som komma att finnas vid processreformens genomförande; man får nog också något taga hänsyn till, hur allmänheten kommer att ställa sig till den blivande reformens verkningar. Det är nog en sak, som man måste vara tämligen på det klara med: hur än processreformens detaljer kunna komma att se ut, så är det väl tämligen säkert, att de blivande domkretsarna komma att bli väsentligt större än de nuvarande små domsagorna. Om vi nu skrida till delning av de stora domsagorna, skulle följden bli, att man vid processreformens genomförande återigen måste sammanslå dessa domsagor. Den, som något känner till hur allmänheten ser på sådana ting, måste ställa sig mycket betänksam mot att framtvinga sådana sammanslutningar i större utsträckning än som i alla fall är nödvändigt. Jag kan lämna en rätt god illustration till denna sak från debatten i statsutskottet — jag tror icke, att jag begär någon indiskretion, om

Om delning av
vissa dom-
sagor m. m.
(Forts.)

jag omnämner den. En talare, som uppträdde för delning av domsagorna, anförde, att det ur allmänhetens synpunkt vore viktigt att få små domkretsar, och som bevis därpå anförde han, om jag uppfattade hans ord rätt, att man i den domsaga han tillhörde vore synnerligen missnöjd med att två tingslag där hade sammanslagits till ett. Ja, när man kan vara missnöjd med en sammanslagning av tingslag, som uteslutande betingas av hänsyn till allmänhetens behov av talrikare rättegångstillfällen, hur skulle man då ställa sig, om det gällde sammanslagning av domsagor? Jag tror, att det bleve ett oerhört motstånd från allmänhetens sida.

Beträffande delningen av Västerbottens södra domsaga råder för övrigt det egendomliga förhållandet, att denna delning icke önskas av ortsbefolkningen. Redan när man läser den kungl. propositionen, får man en grundad misstanke, att det icke är så helt med den saken. Det heter nämligen däri: »En var av häradsrätterna i Umeå, Nordmalings och Bjurholms samt Degerfors tingslag har förklarat sig sakna anledning motsätta sig den föreslagna delningen av domsagan.» Detta är ju ett ovanligt svagt tillstyrkande, och enligt vad det upplysts i statsutskottet av en representant i andra kammaren, som är bosatt inom domsagan, är allmänna meningen, att delningen icke bör komma till stånd. Man anser icke något behov av delning föreligga.

Herr Schotte har nu gjort gällande, att det är omöjligt att reda sig i dessa arbetsfyllda domsagor, om de icke delas, och att de åtgärder, som nu föreslås, komma att bli ineffektiva; man kan icke få de föreslagna biträdande domarna o. s. v. Ja, jag vill därpå svara, att då man nu står i beredskap att vidtaga en stor och betydelsefull åtgärd, som kommer att medföra högst betydande kostnader, är det då icke skäl, att man dock först väntar för att se, om denna åtgärd kan utöva någon verkan, och att man icke samtidigt, som man beslutar denna nya anordning, säger: Vi tro icke, att detta medför några verkningar, utan på samma gång dela vi domsagorna. Jag tycker, att man först skall se, vad den nya anordningen skall medföra för verkningar, innan man tillgriper andra åtgärder.

Det andra skälet, som statsutskottet anför mot delning av domsagorna är den ökade kostnaden. Man kan visserligen säga, att denna, då det blott gäller dessa två domsagor, icke kan spela någon så avgörande roll. Alldeles betydelslös blir den ökade utgiften dock icke: den går dock löst på några tiotusental kronor. Men om vi nu gå in för delning av dessa domsagor, lär man svårigen kunna motsätta sig delning även av andra domsagor. Ty det är nog så, att nu ifrågakvarande domsagorna icke äro de mest arbetstyngda, utan det finnes andra, som kanske äro ännu mera arbetstyngda, eller i varje fall äro det i lika hög grad.

Herr greve och talman! På de skäl jag nu anført ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr P e r s: Herr talman! Statsutskottet har i stort sett biträtt Kungl. Maj:ts förslag, som i huvudsak grundar sig på resultatet av

sakkunnigas utredning. Ifråga om delningen av de två domsagorna har emellertid utskottets majoritet frångått Kungl. Maj:ts förslag. Kungl. Maj:t har i denna fråga infortrat sakkunnigas yttrande angående Gästriklands domsaga, och de sakkunniga hava uttalat sig för att denna borde bibehållas odelad. Ifråga om Västerbottens södra domsaga hava de sakkunniga icke yttrat sig, då Kungl. Maj:t icke hört dem.

Jag har tagit ställning till denna fråga både vid behandlingen i utskottet och i den förberedande behandling, som ägt rum inom de sakkunniga, på grund av principiella skäl. Avsikten med hela den anordning, som här ifrågasatts är icke blott en förbättring av häradshövdingarnas löner, utan meningen är också, att hela deras ställning skall bli sådan, att de skola kunna sköta de stora domsagorna. Man har försett häradshövdingarna med statsavlönade biträden i en utsträckning, som man för några år sedan icke kunde göra sig ett begrepp om. Hela denna anordning syftar som sagt till att möjliggöra för häradshövdingarna att kunna sköta sina ämbeten på ett lämpligt sätt både för att kunna betjäna allmänheten och för att kunna upprätthålla rättsskipningen. Naturligtvis kan detta även tillgodoses genom en uppdelning av domsagorna, men såväl de sakkunniga som statsutskottet hava i denna fråga tagit intryck av den förestående rättegångsreformen. Så länge de personer, som hava utredningen därav om hand, hysa den uppfattningen, och den allmänna meningen går i den riktningen, att domkretsarna böra vara stora, torde man böra vara försiktig med att börja på att dela upp domsagorna.

Det är min övertygelse, att, om dessa två domsagor nu delas, detta kommer att giva anledning till en hel serie delningar av domsagor. Både från den ena och den andra delen av landet kunna framställningar och krav komma, som äro lika berättigade som i dessa två fall, och då gå statsmakterna på två linjer. Man både giver den rikligare kanslibetjäningen åt häradshövdingarna och delar upp domsagorna. Detta förefaller mig icke vara lämpligt, utan man bör åtminstone sätta igång, vad som av de sakkunniga föreslagits och se, huru det tager sig ut och även invänta, om den meningen, att domkretsarna skola vara stora, i den blivande rättegångsreformen kommer att stå sig. Den ökade utrustning häradshövdingarna få bör icke underskattas, och jag kan icke värja mig för den känslan, att de som tala så varmt för domsagornas delning göra sig skyldiga till en sådan underskattning.

Vad den praktiska betydelsen av delningen beträffar är det sannolikt, att domarna som hittills komma att bo i Gävle och Umeå och att allmänheten emellan tingen får söka dem där i alla fall, och då bör det heller icke för allmänheten vara någon särdeles stor betydelse, om domsagorna bli delade. Som sagt, om jag ser frågan ur praktiska synpunkter, anser jag, att man bör låta anstå med dessa domsagors delning, tills det klarat sig närmare med rättegångsreformen. Här har i dag sagts som så: rättegångsreformen, när kommer den, det ligger i det avlägsna fjärran. Ja, inrättar

*Om delning av
vissa dom-
sagor m. m.*
(Forts.)

Om delning av
vissa domsagor m. m.
(Forts.)

man sig som om den inte står för dörren, blir den svår att genomföra, men om man inrättar sig för, att den kommer snart, så blir den lättare att genomföra inom rimlig tid.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Norling: Herr talman! Det är icke min mening att inlåta mig på frågan, huruvida särskilda förhållanden kunna anses föreligga av den art, att de motivera en delning av Västerbottens södra domsaga. Men däremot vågar jag med den ortskänedom jag har beträffande förhållandena i Gästriklands domsaga med ganska stor bestämdhet påstå, att det icke kan sägas föreligga någon egentlig anledning att dela denna domsaga. Jag har icke heller förmärkt någon opinion i den trakt, det här gäller, till förmån för en sådan åtgärd.

Visserligen har man ju framhållit, att denna domsaga är den största i landet, d. v. s. den folkrikaste; men det har också påvisats, senast av utskottet i dess föreliggande utlåtande, att det finnes andra domsagor, där göromålen ha en större omfattning och beträffande vilka en delning följaktligen skulle vara mera befogad, ty det är väl ändå arbetets omfattning, som bör vara det avgörande. Av utskottets argumentering synes ganska tydligt framgå, att man på ett billigare och minst lika ändamålsenligt sätt kan få bukt på de olägenheter, som verkligen föreligga, och under sådana omständigheter vore det ju en fullständigt ändamålslös och onödig åtgärd att tillskapa den nya befattning, som här är ifrågasatt.

Det har uttalats vissa farhågor för rättssäkerheten, för den händelse systemet med biträdande domare skulle vinna ökad användning. Jag vågar såsom lekman icke hysa och ännu mindre uttala någon bestämd uppfattning om, huru härmed kan förhålla sig, men jag tror näppeligen, att dessa farhågor ha synnerligt stort fog för sig. Meningarna synas vara tämligen delade även inom sakkunniga kretsar, och mig förefaller det, som om man mycket väl skulle kunna våga förutsätta, att olägenheterna icke behöva bli så synnerligen stora. Vad särskilt beträffar Gästriklands domsaga, har den under många år skötts av unga, oprövade domarkrafter, och jag har för min del icke förmärkt, att rättssäkerheten härigenom på något sätt råkat i trångmål. Det kan väl icke vara tänkbart, att situationen skulle bli sämre genom den av utskottet förordade anordningen. Om de biträdande domarna avlönas något så när hyggligt, lär det icke vara omöjligt att få kompetent folk även för dessa befattningar.

I fall det rådde särskilt svåra förhållanden i form av orimligt stora avstånd, dåliga kommunikationer m. m. dylikt, om domsagorna sålunda vore i dylika hänseenden synnerligen svårskötta, skulle man kunna finna det befogat att dela dem, även om i övrigt förhållandena icke synnerligen motiverade en sådan åtgärd. Men dessa förutsättningar föreligga i varje fall icke beträffande Gästriklands domsaga med dess täta befolkning på ett relativt litet område och

med dess jämförelsevis goda kommunikationer. Vad en föregående ärad talare anfört om de särskilda förhållandena i Norrland har knappast någon tillämpning på Gästrikland, där förhållandena i huvudsak ha rent mellansvensk karaktär. Där förefinnes icke vare sig den omtalade svårigheten att anskaffa lämpliga biträden åt häradshövdingarna eller de andra särskilda olägenheter, om vilka den ärade talaren ordade.

*Om delning av
vissa domsagor m. m.
(Forts.)*

Herr greve och talman! Jag tillåter mig att yrka bifall till utskottets förslag i förevarande punkt.

Herr Rogberg: Vad det här gäller är ju frågan om delning dels av rikets i avseende å folkmängden största domsaga och dels av en annan stor domsaga i Norrland med starkt ökad befolkning och ökad livlighet på alla områden. Säsom skäl för utskottets avstyrkande av den kungl. propositionen har den talare, som främst försvarat utskottet, anfört hänsyn till den blivande processreformen. I likhet med samme talare vill också jag uttala den förhoppningen, att det icke måtte dröja alltför länge med processreformen; men även om denna förhoppning skulle gå i uppfyllelse, så behöver icke den omständigheten, att tvenne stora domsagor nu delas, förhindra sammanslagning av domsagor till större domskretsar, om sådant skulle efter processreformens genomförande bliva nödvändigt. Ty, såsom herr Schotte framhöll, en del av de äldre härads hövdingarna måste övergå på indragningsstat. och dessutom äro, som bekant, de på senare åren utnämnda skyldiga att underkasta sig förflyttning.

Det har nämnts om kostnaderna dock i det sammanhanget, att kostnadssynpunkten borde träda tillbaka, om delningen vore alldeles nödvändig. Det mått av arbete, som måste fordras av vederbörande domare i dessa domsagor, blir öfverväldigande stort, det har erkänts, men vid deras sida skulle ställas tillförordnade domare. Men nu har jag anledning antaga — och detta tycks också framgå av vederbörande hovrätts uttalande — att befattingarna såsom biträdande domare för närvarande icke innebära någon särskild lockelse för de unga juristerna. Följaktligen har man rätt förmoda, att den av utskottet tänkta vägen att hjälpa domarna icke skall föra till målet.

Tvenne av de föregående talarna ha varit rädda för konsekvenserna av den delning Kungl. Maj:t ifrågasatt. Men den kungl. propositionen visar oförtydbart, att Kungl. Maj:t i huvudsak vidkommande delning av domsagor har samma uppfattning som motionären, herr Schlyter, nämligen att delning i allmänhet bör undvikas och endast förekomma i särskilda fall, där arbetsbördan jämte lämpliga yttre förhållanden t. ex. lätt ernådade gränser och fördelar med avseende å tingshusbyggnaderna, göra en delning genomförbar utan särskilda svårigheter. Så är förhållandet i Gästrikland och södra Västerbotten. För konsekvenserna behöver man icke hysa någon oro.

Beträffande vad den talare, som framfört utskottets synpunk-

Om delning av
vissa dom-
sagor m. m.
(Forts.)

ter, yttrade vidkommande särskilt Västerbottens södra domsaga, att befolkningen skulle ställa sig likgiltig mot en delning, torde det icke vara skäl att alltför mycket fästa sig vid det uttryckssätt, som i vederbörande domstolars protokoll införts, när häradsborna hörts över den delningen. Att befolkningen »saknat anledning att motsätta sig delningen» behöver icke betyda, att befolkningen helst skulle önska, att den nuvarande ordningen finge bestå. De förmåner, som en delning av dessa två domsagor skulle medföra med hänsyn till snabbare rättsskipning äro så pass stora, att jag är övertygad om, att befolkningen, sedan delning eventuellt verkställts, med tacksamhet skall erkänna de förmåner, som därav uppstått.

Då jag i motsats till utskottet anser, att ett bifall till den kungl. propositionen i denna del icke kommer att inverka på rättegångsreformen, och då jag vidare anser, att de ökade utgifterna betyda ringa mot de för befolkningen blivande förmåner av delningen, vågar jag, herr talman, yrka bifall till reservationen i denna del.

Herr Schlyter: Då jag nu yrkar bifall till utskottets förslag i denna punkt, skall jag be att få säga, att den principiella grundsyn, som gör, att jag måste gå på denna linje, är den, att man icke inom domarväsendet lika litet som på andra områden av ämbetsverksamhet ostraffat begagnar sig av överkvalificerad arbetskraft. Var och en, som känner till arbetet i domsagorna, vet, att det är av den beskaffenhet, att vid sidan av den egentliga dömande verksamheten förekommer en stor mängd göromål av den art, att de lika väl och med fördel kunna utföras av lägre kvalificerade arbetskrafter. Först och främst kan man undanskilja hela inskrivningsväsendet, detta för domstolarna ytterst betungande sysslande med lagfarts- och inteckningsärenden. Nu har visserligen herr Schotte sagt, att detta icke kan utlämnas åt biträdande domare utan fast anställning, utan att de ordinarie domarna måste svara även för detta. Ja, om det gällde att för avsevärd framtid stanna på den ståndpunkten, att man vid sidan av den ordinarie domaren skulle sätta en så pass okvalificerad kraft som den föreslagna biträdande domaren, skulle jag vara mycket tveksam, huru man borde förfara i denna sak. Men frågan har kommit i ett ändrat läge genom utskottets förslag. Utskottet föreslår en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning angående sportelsystemets avskaffande och framläggande redan för 1922 års riksdag av det förslag, vartill denna utredning kan föranleda. Om statsmakterna bli befriade från att behöva taga hänsyn till sportelsystemet, kan det i stora domsagor tillsättas ordinarie tjänstemän att på eget ansvar övertaga sysslandet med inskrivningsväsendet. Genom den stora lättnad, som härigenom skulle beredas häradshövdingarna, bliva dessa i stånd att svara för de egentliga domargöromålen även i mycket stora domsagor, något som oförtydligt framgår av den statistik som fogats vid min motion. Under sådana förhållanden synas övertygande skäl tala för, att man icke, i strid mot den framkomna

kritiken av systemet att i större utsträckning dela domsagor, nu Om delning av vissa domsagor n. n.

slår in på den vägen. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

(Forts.)

Herr Kvarnzelius: Herr talman! Jag skall icke säga många ord, jag skall endast angiva grunden, varför jag anslutit mig till Kungl. Maj:ts förslag. Det är i huvudsak samma synpunkter, som kommit fram i de anföranden, som här hållits till förmån för Kungl. Maj:ts förslag, som för mig varit de bestämmande.

Det är klart, att det för en lekman icke är så lätt att sätta sig in i denna fråga och upptaga strid med insiktsfulla och kunniga män på området, sådana som motionären, herr Schlyter, och andra. Men det förefaller mig, om man studerar den kungl. propositionen och ser vad vederbörande myndigheter yttrat, som om goda skäl anförts för Kungl. Maj:ts förslag, och dessa myndigheter har jag ansett mig böra tillmäta lika stort vitsord som de, som här velat förfäkta en motsatt mening. Det är tydligt, att det för en snabb rättsskipning är av vikt att icke göromålen äro alltför betungande för den, som har att utöva rättsskipningen. Då herr Norling från Gävle säger, att det egentligen icke föreligger något behov att dela Gästriklands domsaga, har han icke tagit hänsyn till vad domhavanden uttalat, nämligen att det hör till undantagen, att han kan hålla ting i mer än ett av tingslagen. Jag frågar: Är det riktigt, att en domhavande endast undantagsvis kan hålla ting, där han skall döma? Det viktigaste och säkraste för rättsskipningen, för att man skall få rätt här i landet, är väl, att den ordinarie domaren blir i tillfälle att i största möjliga utsträckning hålla ting. Det är icke till gagn för rättssäkerheten och rättsskipningen, att ständigt byta om domhavande, att ständigt tillförordna unga jurister, som lösa av varandra i så raskt tempo, att den ene efter den andre måste sätta sig in i ett och samma ärende, innan de börja handläggandet, enär en och samme aldrig får fullfölja ett ärende till slut. Kostnadsfrågan synes mig vara av underordnad betydelse gent emot dessa mycket viktiga synpunkter.

I fråga om att få en expedition verkställd, såsom att utfå gravationsbevis och dylikt, är det icke bättre ställt inom de ifrågavarande domsagorna. Jag kan anföra ett exempel från Västerbotens domsaga, därvid det inträffat att ett av våra ämbetsverk nödgats göra anmälan mot domhavanden därför att fördelningen av en köpeskillingslikvid har måst uppskjutas gång på gång därför, att det icke varit möjligt att erhålla gravationsbevis från domaren. Är detta riktigt? Mig synes att man, när förhållandena äro sådana, icke kan slå sig till ro med att säga, att det är bra som det är. Det är icke tillräckliga skäl för avslag på Kungl. Maj:ts förslag, att en delning av dessa domsagor möjligen skulle lägga hinder i vägen för rättegångsreformens genomförande. Detta påstående är för övrigt icke riktigt. Om det blir ett par häradshövdingar mer eller mindre, när den reformen skall genomföras, så spelar det ingen roll; och vad ortsbefolkningens opinion mot sammanslagning beträffar,

Om delning av
vissa dom-
sagor m. m.
(Forts.)

kommer den vid det tillfället icke att tillmötas någon avgörande betydelse. Men denna fråga föreligger emellertid icke nu. Den ena av här ifrågavarande domsagor är den största i riket och den andra är den mest svårskötta. Dessa omständigheter hava varit vägledande för Kungl. Maj:t, då Kungl. Maj:t kom fram med förslaget, och Kungl. Maj:t har säkerligen icke varit okunnig om vad processkommissionen eller de, som närmare sysslat med rättegångsreformens genomförande, haft för uppfattning i denna sak. Det framgår för övrigt av propositionen, att alla olika synpunkter vägts mot varandra, då Kungl. Maj:t haft att handlägga detta ärende. Det är därför, som jag ansett mig böra biträda Kungl. Maj:ts förslag, då jag icke tilltrött mig att kunna avvisa detsamma, just med hänsyn till det önskvärda i att även medborgarna i dessa trakter av riket komma i ätnjutande av en god rättsskipning och en så snabb expedition av handlingar och dylikt, som även de måste anses berättigade till. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag i denna del.

Herr Schotte: Herr greve och talman! Jag skall endast tillåta mig ett par repliker.

Den förste ärade talaren, representanten för statsutskottet, om talade att en representant från orten inom statsutskottet framhållit, att det inom Västerbottens södra domsaga icke skulle förefinnas något särskilt intresse för domsagans delning. Jag vet icke, om jag gör mig skyldig till en indiskretion — i så fall begär jag samma indiskretion som den föregående talaren — om jag säger, att denna mening icke delas av de övriga representanterna från orten, utan att dessa äro fullkomligt ense om, att en delning bör komma till stånd. Ett verkligt ortsintresse har sedan många år gjort sig gällande för en delning. Och en sak till — när man vill ha ett svar i den ena eller den andra riktningen på en fråga, beror svaret mycket på, hur frågan ställes. Huru protokollet rörande menighetens uppfattning rörande domsagodelningen blir avfattat, beror därför i väsentlig mån på, huru domaren framställt frågan. Om domaren framställer frågan så: Är det någon invändning att göra mot en uppdelning, eller är det icke någon invändning att göra, blir protokollet lätt avfattat så, att ingen invändning är att framställa. Detta att »invändning ej är att framställa» kan lika väl bli slutet som att »förslaget förordas». Innebörden, ett tillstyrkande, är precis detsamma. Jag vet icke, huru det tillgått i detta fall, men jag kan vitsorda, att bland den övervägande delen av befolkningen sedan många år tillbaka ett starkt intresse gjort sig gällande för delning av Västerbottens södra domsaga just med hänsyn till de utomordentliga svårigheterna med avseende på småprotokollsärenden, gravationsbevis och dylikt, som nu föreligga och som det för den ordinarie domaren icke varit möjligt att hinna expediera inom rimlig tid.

Herr Schlyter talade om förhållandena med inskrivningsväsendet, men den reform, han syftade på, hänför sig till framtida förhållanden, om sportelsystemet, med vilket vi för närvarande icke

ha någonting att skaffa och om annat, som icke kan bli avgörande för den nu föreliggande frågans bedömande. Det är uppenbart, såsom också den siste ärade talaren framhöll, att det icke spelar någon roll för processreformens genomförande, om det vid den tiden finnes två eller flera häradshövdingar i riket mer än för närvarande. För övrigt ber jag att få understryka, att en under fjolåret utfärdad författning kom till stånd just i syfte att underlätta förslaget till processreformens genomförande, en författning, som upp-tager bestämmelser om, att samtliga häradshövdingar äro skyldiga att flytta vart som helst. I detta avseende böra därför unga särskilda svårigheter möta, när man skall övergå till ett nytt system för domstolsorganisationen. Det är otvivelaktigt, att de särskilda förhållandena i Norrland med de ständiga ombytena av biträden icke i någon mån skulle bli avljudpta genom utskottets förslag, och att de i och för sig utgöra så starka skäl för bifall till Kungl. Maj:ts förslag och reservationen, att jag tror mig ha anledning att vidhålla mitt yrkande i den delen.

*Om delning av
vissa dom-
sagor n. n.*
(Forts.)

Herr Petré, Bror: Då jag i den föregående rege-
ringen haft något att göra med tillkomsten av denna kungl. propo-
sition, känner jag ett behov att, innan debatten avslutas, få fram-
föra ett tacksamhetens ord till statsutskottet för den välvilliga be-
handling, utskottet ägnat densamma.

Det är ju endast en punkt, i fråga om vilken nu delade me-
ningar råda, nämligen om lämpligheten att dela de två ifrågava-
rande Norrlandsdomsagorna. I principfrågan därutinnan står jag
helt på den ståndpunkt, som motionären, herr Schlyter, företräder,
när det gäller utvecklingslinjerna framåt. Det står nämligen för
mig alldeles klart, att det enda rationella på detta område är att
beträda den väg han antytt i sin motion, eller att man bör skapa
chefsdomarsysslor, vilkas innehavare ha tillräckligt stort arbets-
fält och som under sig ha särskilda tjänstemän för det arbete, som
icke ovillkorligen kräver mera kvalificerad arbetskraft. Det är för
mig, som sagt, alldeles tydligt, att detta är den framtida utveck-
lingslinje, efter vilken man bör gå fram. Jag är också helt av herr
Schlyters mening därutinnan, att de nuvarande fullständigt irratio-
nella förhållandena med domarbiträdesbrist i landet icke få vara
bestämmande för frågan, om delning av domsagor nu bör ske eller
ej. Alla de, som stå förhållandena å detta område nära, veta nog-
samt, att det beträffande arbetsförhållandena på många domare-
kanslier under en lång tid varit nära bristningsgränsen. Jag tror
emellertid, att den ekonomiska förbättring för domarebiträdena, som
är föreslagen i den kungl. propositionen, kommer att medföra, att
de unga juristerna strömma tillbaka till domarekanslierna, och jag
tror mig ha så mycket mera fog för denna min uppfattning, som
advokatsamfundet lär vara betänkt på att icke taga emot några
biträden, förrän de fått utbildning på något domarekansli. Kan
detta genomföras, har man säkerligen vunnit mycket till bättrande
av den nuvarande bristen å domarbiträden. Jag delar också herr

Om delning av
vissa domsagor m. m.
(Forts.)

Schlyters mening därutinnan, att några befordringsskäl för de obehöriga tjänstemännen å häradshövdingbanan, de s. k. tingshästar, icke i någon mån få inverka på frågan om delning av domsagorna, utan man måste pröva denna sak i och för sig. Och man måste därvid utgå från, att delning av domsagor om möjligt bör undvikas, dels för att det genom ökning av domsagor blir dyrare, och dels för att ej föregripa den kommande processreformen. Jag vill i detta avseende gentemot herr Widell säga, att det givetvis är så, att ju närmare vi komma dagen för processreformens genomförande, desto mindre skäl finnes det för en delning av domsagor. Delning kan ju ej lämpligen ifrågakomma annat än när domsagorna äro vakanta, och utsikter till att så skall bli fallet i någon större grad de närmaste åren äro icke så stora beträffande domsagor, som ha en större folkmängd.

Om jag är tveksam i fråga om lämpligheten att följa herr Schlyter till det slut, vartill han kommit, beror det på andra förhållanden. Jag kan ej neka till, att jag fäster stort avseende vid de myndigheters omdöme, som leva in på dessa förhållanden. Vi skola komma ihåg, att dessa domsagor båda hava sin förläggningssort i residensstäderna, den ena i den, vars landshövding nyligen talat till förmån för delningen, och den andra i motsvarande läns residensstad. Kanske jag icke bör förbigå, att den man, som numera sitter som ordförande i processkommissionen, justitierådet Westring, såsom president i Svea hovrätt med större tyngd än någon annan lagt sitt ord i vågskålen för delningen.

Det är nog vidare så, att detta biträdande domarskap, som föreslås i propositionen, är närmast ett försök, som göres tills en mera rationell arbetsfördelning kommit till stånd, men metoden har utan tvivel ganska stora vanskligheter med sig. Det torde nog bli så, att dessa biträdande domare, som ej komma att få någon fullt självständig ställning, komma att söka sig bort från det biträdande domarskapet, så fort de kunna erhålla även kortare domarförordnanden med en mera självständig verksamhet. Jag tror, att erfarenheten skall giva mig rätt på denna punkten. Vad beträffar svårigheterna att på ett rationellt sätt ordna arbetsfördelningen mellan den ordinarie och den biträdande domaren, komma dessa säkerligen att visa sig betydande. Den utväg, som antytts av processkommissionen, att låta hovrätten genom särskilda arbetsordningar, i analogi med de för rådhusrätterna gällande, verkställa arbetsfördelningen, är ej framkomlig. Det är nämligen så, att förhållandena måste växla allt efter personerna, om det är en äldre häradshövding, som för tillfället innehar domsagan etc. Jag vågar från min egen domarerfarenhet beträffande det uppslag för arbetsfördelning, som gjorts i herr Schlyters motion, säga, att om man skulle gå in för detta förslag, att alla nyinstämde mål skulle första gången handläggas av biträdande domaren och eventuellt tillika alla uppskjutna åklagarbrottmål, kan jag icke finna en sådan metod rationell. Varje underdomare har erfarenhet av, att det ej sällan förekommer mycket invecklade mål, som vid första handläggningen kunna tarva

mest arbete och understundom kunna taga halva rättegångsdagen i anspråk. Förhållandet är även det, att mångt brottmål understundom kan vara mångdubbelt svårare att väl handlägga än de förekommande civilmålen och kräva mera kvalifikationer hos domaren än de civila målen i gemen.

*Om delning av
vissa dom-
sagor m. m.
(Forts.)*

Jag har således velat säga ifrån, att ehuru jag principiellt fullständigt står på herr Schlyters ståndpunkt beträffande utvecklingen framåt, kan jag ej komma till den av honom hävdade meningen, såsom förhållandena nu äro. Det är nämligen så, att de häradshövdingar, som sitta i stora arbetstyngda domsagor, omöjligt kunna frigöra sig från att hava hand även över s. k. inskrivningsärenden. De måste följa dessa ärenden på ett kontrollerande sätt, om de vilja rätt fullgöra sitt domarvärv. Det är både tidsödande och även i andra avseenden ganska besvärligt mången gång. Jag känner mig därför oförhindrad, trots det jag har en principiell uppfattning i dessa ting, som nära sammanfaller med motionärens, att ansluta mig till den ståndpunkt i fråga om delningen av de föreliggande två domsagorna, på vilken Kungl. Maj:t ställt sig. Den omständigheten att en utredning om sportelväsendet nu skall sättas i gång, för mig icke till någon annan ståndpunkt.

Jag ber därför att få yrka bifall till reservanternas med Kungl. Maj:ts sammanfallande förslag i denna del.

Herr Schlyter: Herr talman! Efter detta utomordentligt vägande och sakliga inlägg är det icke angenämt att behöva taga kammarens uppmärksamhet i anspråk för en avvikande mening, men jag skall bara be att få säga ett par ord.

Om det ej är möjligt att i de två domsagor, varom det nu är fråga, ordna arbetet provisoriskt genom anställande av en biträdande domare, hur är det då möjligt att i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag fortfarande stå vid den ordningen beträffande alla de övriga stora domsagorna, där det ofta är ändå mer arbete än i de här båda? Då säger herr Petré, att man ej kan dela domsagor annat än när de äro lediga. Härtill vill jag svara, att även om man hittills icke har ansett sig böra föreslå delning av viss domsaga, förrän den blivit vakant, något formellt hinder icke möter härför. Jag endast upprepar vad jag nyss sagt. Hela frågan har kommit i ett förändrat läge, sedan den kungl. propositionen framlagts. Man får betydligt friare händer att göra en rationell uppdelning av göromålen mellan häradshövdingar och lägre tjänstemän, när man om ett par år, som jag hoppas, avskaffat sportelsystemet, än man har med bibehållande av detta system. I avbidan härför kunna dessa båda domsagor utan större olägenhet förbli odelade, såsom de skulle hava blivit, om de icke nu händelsevis varit vakanta.

Då jag alltså trots herr Petrés bifallsyrkande till den kungl. propositionen vågar hålla fast vid min hemställan om bifall till utskottets förslag, är det särskilt därför att jag förmenar, att Kungl. Maj:ts förslag, särskilt med hänsyn till motiveringen, är ett farligt prejudikat för framtiden. Det är ej bara så, att det gäller

Om delning av
 de vissa dom-
 sagor m. m.
 (Forts.)

två domsagor, som flera talare så skarpt betonat, utan delas dessa domsagor nu, komma snart flera att följa efter. Den för mig avgörande synpunkten är, som sagt, huruvida man skall begagna en rationell arbetsfördelning eller dela upp arbetet på ett rent kvantitativt sätt och lägga stort och smått om vartannat på två skilda håll. Vad arbetsfördelningen beträffar, vill jag emot herr Petréns endast säga, att den lösliga skissering till en eventuell uppdelning av rättegångsmålen efter deras beskaffenhet, som jag gjort i min motion, icke i någon mån är väsentlig för mitt slutyrkande och säkerligen icke heller i någon mån bestämt utskottets ställningstagande till denna fråga, utan det viktiga i fråga om arbetsfördelningen är att man skiljer mellan rättegångsmål och inskrivningsärenden. Dessa senare kan man lägga på tjänstemän med mindre kvalifikationer än häradshövdingarna. Endast genom att motsätta sig delning av de stora domsagorna kan man enligt min tro lyckas framtvunga inrättandet av ordinarie lägre tjänstebefattningar vid häradsrätterna och sålunda till sist uppnå, att häradshövdingarna uteslutande få ägna sig åt sin egentliga, dömande verksamhet. Till att avvakta rättegångsreformen för genomförande av denna förbättring, saknas enligt min tanke varje anledning.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu föredragna moment hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i punkten I a) i den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 151 punkten I a), röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i punkten I a) i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 49;

Nej — 74.

Mom. b), c), d), e 1) och e 2).

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. e 3).

Herr Kvarnzelius: Herr vice talman! I anslutning till det beslut, kammaren nyss fattat om bifall till den kungl. propositionen i fråga om delningen av domsagorna, tillåter jag mig yrka bifall till vad reservanterna i den nu föreliggande punkten hemställt.

*Anslag till
partiell löne-
förbättring för
häradshöv-
dingar m. m.*

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att i avseende å nu föredragna moment endast yrkats, att det förslag skulle antagas, som innefattades i punkten I e 3) i den vid utlåtandet följande reservationen.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan i förevarande moment samt vidare på bifall till berörda yrkande, och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Mom. e 4).

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna II och III.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten IV.

Herr Lindhagen: I anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition har jag haft ösökt anledning att återkomma till mina gamla påminnelser om att domsagornas kanslier bestå icke blott av jurister utan även av skrivbiträden. Det har tidigare väckts motioner om, att dessa skrivbiträden skulle bli ihågkomna liksom skrivbiträdena vid andra statens verk, och det har erinrats däremot, att de i sin ordning borde vänta på den stora rättegångsreformen och de kanslier, som då sannolikt komme att inrättas. Men även skrivbiträdena ha rätt att leva liksom juristerna i kanslierna, och det har ej kommit ifråga någon gång, att man ansett sig behöva vänta på den stora rättegångsreformens avgörande för att tillgodose dessa juristers behov av erforderliga löneförmåner för att kunna leva efter sitt stånd. Emellertid har man invänt, att domsagekanslier ännu egentligen icke skapats, och det har varit en av invändningarna. 1918 gjordes emellertid början till sådana kanslier, och då inrättades även vissa extra befattningar, som skulle avlönas av statsmedel för att tillgodose kanslitjänsterna, nämligen de juridiska befattningarna. Nu i år har man genom föreliggande förslag framskridit ytterligare på denna väg och tillerkänt häradshövdningarna ökade löneförmåner på grund av tidsförhållandena och dessutom givit ytterligare möjlighet för deras biträden på det juridiska området att erhålla befattningar inom kanslierna, som delvis tillgodoses genom statsmedel. Det kommittébetänkande, som ligger till grund för detta förslag, syftar dock icke med ett enda ord på de

*Om beredande
av fast an-
ställning åt
skrivbiträden
vid domsagas
kansli.*

Om beredande
av fast an-
ställning åt
skrivbiträden
vid domsagas
kansli.
(Forts.)

icke-juridiska biträdena inom domarekanslierna, trots att det motionerats därom så ofantligt många gånger. Där ser man, vad det egentligen betyder litet, när efter så många års bemödanden och, som jag tror, befogade sådana, detta icke ens kan i kommitterades betänkande och utskottets utlåtande avkasta en erinran om, att detta också är en fråga, som rör människor, som ha rätt att existera. Emellertid har jag för min del väckt en motion om att i sammanhang med detta ärendes avgörande riksdagen även måtte besluta att vid sådant kansli även skall fast anställas erforderligt antal skrivbiträden såsom statstjänstemän med understöd, utom av ersättning för renskrivning från domhavanden, med vissa bidrag av statsverket såsom en mindre grundlön jämte ersättning för sjukhjälp och semester samt pension. Detta i överensstämmelse med det system, som genomförts vid Stockholms rådhusrätt, där också sportelsystemet fortfarande till fullo florerar. Nu säger utskottet om detta, visserligen ej att man skall vänta på den stora rätttegångsreformen, men att man skall vänta på sportelsystemets avskaffande. Jag får säga, att det i alla fall är ett framsteg, ty jag gissar, att sportelsystemets avskaffande kanske kommer tidigare än den stora rätttegångsreformen, och om det sålunda icke för de nu levande skrivbiträdena blir någon utsikt, kan det kanske bli det för den nästa generationen.

Men varför skola nu skrivbiträdena vänta på att få sin behöriga rätt, tills sportelsystemet blir provat? Om nu den prövningen skulle leda till att det verkligen bibehålles, skulle enligt utskottets uppfattning dessa skrivbiträden aldrig få de befattningar, de åstunda och som jag genom min motion sökt bereda dem? Men på samma gång utskottet bara hänvisar till denna sak, åberopar utskottet sina gamla skäl från föregående tider, som jag fullständigt bemött och varom det ej varit möjligt att avlocka utskottet ett förnuftigt resonemang. Detta är väl en motsägelse.

Men man kan naturligtvis ej ordna saken, så länge domarna hava sportler, synes utskottet nu förnämligast invända. Jag svarar: Varför icke lika gärna som i det verk jag tillhör, där stadsfullmäktige så ordnat det, att det går förträffligt med bibehållande av sportelsystemet? Det ser emellertid som sagt ut, som om utskottets hänvisning till sportelsystemet skulle vara den betingelse, under vilken dessa människor över huvud skulle få fast anställning, ett resonemang som är fullständigt ohållbart.

Nu har utskottet dessutom sagt, att motionären för övrigt icke förebragt någon utredning angående grunden för anställningen och avlöningen åt ifrågavarande personal. Icke någon! Jag vill dock fästa utskottets uppmärksamhet på, att i motionen uttryckligen står en grund, nämligen att renskrivningen skulle bekostas av häradshövdingens sportler och det övriga av statsverket, alldeles som det går till i Stockholms stad, där renskrivning bekostas av tjänstemännen enligt av magistraten fastställd taxa och det övriga av Stockholms stad. För övrigt ha dessa grunder ytterligare utvecklats av mig tidigare både i muntliga anföranden och i motioner. Då utskottet just hänvisar till frågans föregående behandling,

hade utskottet där haft tillfälle att även skaffa sig en specifikation av dessa grunder. Och dessutom när utskottet nu föreslagit och kammaren antagit en skrivelse om sportelsystemet, har utskottet självt sagt: Vi veta ej vad som är bäst; det är bra att sportelsystemet kommer bort, men det kan även vara bra att det bibehålles — vi anföra inga grunder, utan vilja ha en förutsättningslös utredning. — Varför kan man då icke också bestå dessa skrivbiträden en förutsättningslös utredning? Det har utskottet icke blott underlåtit att tänka på, utan motionären skall också proppa i utskottet alla grunder, och när motionären gör det, låtsas utskottet icke om att han gör det. Varför lägga så ofantliga svårigheter för dessa människor att få sin fråga löst, lika väl som frågan om sportelsystemet skall bli löst?

Det är i alla fall på det sättet, att de högre funktionärerna ha mycket lättare att få fram sina frågor, såsom vi se av detta förslag. Beträffande de lägsta får man bråka i oändlighet, innan det vinnes något gehör i riksdagen. Jag har fått en skrivelse från åtskilliga skrivbiträden. De förklara där: Om denna fråga icke snart klareras, måste vi, så vanskligt som vi ha det ställt, försöka skaffa oss andra utkomstmöjligheter. — Varför kan man ej alls för denna fråga få ett förnuftigt understöd ens från det socialdemokratiska partiets medlemmar? Det är omöjligt. Jag kommer ihåg — det gjorde ett outplånligt intryck på mig — då för många år sedan det var ett liknande fall, då fråga väckts, att riksdagen skulle bistå några stackare, som voro ur stånd att hjälpa sig själva. Då antyde en av ledarna inom det socialdemokratiska partiet: De tillhöra ej vår organisation, vi ha ingen skyldighet att hjälpa dem. Det var den uppfattning man hade om riksdagsmannskapet på den tiden. Det tycks fortfarande vara på det sättet, att denna uppfattning är rådande, då ingen enda ledamot av det socialdemokratiska partiet inom statsutskottet vill slå vakt om demokrati och bringa hjälp åt dessa biträden, som stå längst ned på skalan.

Herr talman, jag skall nu be att, som saken ligger, också få föreslå för skrivbiträdena en lika förutsättningslös utredning, som kammaren nyss beslutit ifråga om sportelsystemet. Skrivbiträdena äro ju dock människor, under det sportelsystemet är en institution. Människorna böra ha lika stor rättighet som institutionerna. Jag föreslår därför en hemställan, att regeringen måtte verkställa en utredning, i val mån även skrivbiträdena vid domsagornas kanslier måtte vinna fast anställning såsom statstjänstemän med dem tillkommande rättigheter i övrigt.

Herr *Widell*: Den av herr Lindhagen yrkade skrivelsen förefaller mig fullständigt obehövlig. Det är uppenbart, att den av herr Lindhagen berörda frågan måste komma under behandling vid den utredning, som utskottet begärt. Om nämligen sportelsystemet avskaffas, är det en självklar sak, att frågan om avlöning för de icke juridiska biträdena på domsagornas kanslier kommer upp. Det finns

*Om beredande
av fast an-
ställning åt
skrivbiträden
vid domsagas
kansli.
(Forts.)*

Om beredande
av fast an-
ställning åt
skrivbiträden
vid domsagas-
kansli.
(Forts.)

ingen möjlighet att göra en utredning om sportelsystemets avskaffande, utan att denna fråga framkommer. Den ligger innesluten i den andra. Utskottet har också uttryckt den meningen, att utskottet »anser sig kunna förutsätta, att vid en utredning i nyss angivna syfte kommer att tagas under omprövning frågan om beredande av statsanställning åt å domsagokanslierna tjänstgörande skrivbiträden». Jag tror, att var och en som känner till efter vilka riktlinjer av riksdagen begärda utredningar läggas, kan vara fullt förvissad, att ett sådant uttalande av statsutskottet kommer att betraktas som bindande för den blivande utredningen, varför man även kommer att utreda frågan om skrivbiträdenas anställning. Detta gäller även ifall man skulle komma till det resultat, att sportelsystemet bör bibehållas.

Vad beträffar själva frågan om att bereda statsanställning åt skrivbiträdena, om sportelsystemet bibehålles, är nog den saken mera invecklad än herr Lindhagen vill göra gällande. Redan vad domarekanslierna angår är saken invecklad; men dessutom måste ett beslut beträffande dem få vidsträckta konsekvenser på andra områden, t. ex. i fråga om härads-skrivarekontoren, där biträdena också avlönas på samma sätt.

Under sådana förhållanden och då den av herr Lindhagen begärda utredningen säkerligen kommer till stånd även utan särskild skrivelse, kan jag ej finna något skäl för bifall till det av herr Lindhagen framställda yrkandet, utan ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Den siste talarens anförande kan jag icke tolka annat än som ett understödande av nödvändigheten av de skrivelser, som jag föreslagit. Den ärade talaren har sagt, att frågan absolut hänger ihop med sportelsystemets avskaffande eller icke. Jag säger, att om man skriver om det senare, kan man åtminstone skriva också om skrivbiträdena, ty det har icke visats hittills den allra ringaste goda vilja i det hänseendet, och det finns intet uttryck i statsutskottets betänkande, som angiver, att man i statsutskottet haft hjärta för dem och insikt om deras arbetes oumbärlighet. Man hoppas, att frågan här om kommer att sammanhånga med det hela, men hur det kommer att gå, vet man icke. Om nu denna utredning leder till att sportelsystemet bibehålles, för vilket utskottet har visat lika stora sympatier som för dess avskaffande, så framgår det av den siste ärade talarens anförande, att då kunna biträdena förmodligen aldrig få någon fast, officiell anställning. Jag har satt kyrkan mitt i byn och tror att dessa människor hava rätt att leva liksom andra och att staten behöver dem. Jag kan icke begripa, varför statsutskottets ledamöter kunna fortfarande vara så envisa och föreställa sig, att dessa människor aldrig kunna få fast anställning under sportelsystemet, då det går för sig i Stockholm utan att några invändningar rests ifrån något håll. Det är säkerligen också endast ett svepskäl för att även nu komma ifrån saken.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, yttrade, att beträffande nu föredragna punkt yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock. av herr *Lindhagen*, att riksdagen måtte anhänga, att regeringen ville låta verkställa utredning i vad mån och under vilka villkor även de vid domsagas kansli tjänstgörande skrivbiträden skulle kunna erhålla fast anställning.

Om beredande av fast anställning åt skrivbiträden vid domsagas kansli.
(Forts.)

Sedermera gjorde herr vice talmannen propositioner enligt dessa yrkanden samt förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 151 punkten IV, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr *Lindhagens* under överläggningen framställda yrkande.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 74;

Nej — 29.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 161, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för uppförande av posthus och telegrafstationsbyggnad i Fin-spång jämte en i ämnet väckt motion;

nr 162, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utvidgning av tjänstemannasamhället vid Mörby;

nr 163, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån åt Svenska lufttrafikaktiebolaget för anordnande av en luftskeppstation i Stockholm; samt

nr 164, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående kapitalökning för lånefonden för befrämjande av hantverk och därmed jämförlig mindre industri m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo bankoutskottets memorial och utlåtanden:

nr 67, med förslag till ändrad lydelse av § 10 i instruktionen för riksdagens revisorer av stats-, banko- och riksgäldsverken;

nr 68, i anledning av väckt motion om ersättning för resekostnad och dagtraktamente till kyrkomötets självskrivna ledamöter; samt

nr 69, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning om ersättning till ministerresidenten C. J. Sandgren för fullgörande av sekreteraruppdrag.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Om förordnande av en vice värd i riksdagens hus.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 70, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning angående provisorisk åtgärd beträffande ordnandet av riksdagens inre administrativa och ekonomiska angelägenheter.

I detta utlåtande hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att, i avvidan på slutligt avgörande av frågan om ordnandet av riksdagens inre administrativa och ekonomiska angelägenheter, tills vidare från och med den 1 januari 1921 såsom vice värd i riksdagens hus förordna en tjänsteman mot en avlöning icke överstigande vad enligt gällande stat tillkomme förste revisorn i riksgäldskontoret.

Herr Tengahl: Herr talman! Utskottet har på två ställen betonat, att den anordning, som man tänkt sig här, bara skall vara provisorisk; men jag har ansett, att det icke skadar att någon av kammarens ledamöter också understryker samma mening ytterligare. Jag hoppas livligt, att detta provisorium måtte bli av synnerligen kort varaktighet.

Jag betvivlar icke, att fullmäktige skola låta sig angeläget vara att söka för denna kombinerade befattning såsom föreståndare för tryckeriexpeditionen och vice värd skaffa den mest utmärkta person, som under omständigheterna i fråga står att finna; men vem som helst, som det ringaste har intresserat sig för och reflekterat över hit hörande spörsmål, måste förstå, att detta sakligt sett är en orimlig kombination. Det skall vara en ren flax att få tag i en människa, som, samtidigt han är en god chef för tryckeriexpeditionen, skall hava sakliga förutsättningar att vara vice värd för en stor offentlig byggnad — en byggnad, som visserligen icke är det konstverk, som man hade önskat, att det skulle vara, men som ändå behöver en stor fond av kunskap och smak för att skötas på rätt sätt. För mig åtminstone, såsom varande en liten smula byggnadsmänniska, är det fullkomligt solklart, att vice värden för denna byggnad bör vara tekniker och därtill icke en byggmästare, byggnadsingenjör eller arkitekt vilken som helst, utan en tekniker med synnerligen odlad smak. Och sådana växa, som sagt, icke på träd, utan bära väljas med särskild omsorg.

Jag har med detta endast velat uttrycka den förhoppningen, att detta provisorium måtte bli av så kort varaktighet som möjligt såsom varande i — såvitt man nu kan se — och för sig orimligt.

Greve Lagerbjelke: Herr greve och talman! Då herr Tengdahl icke gjort något yrkande, har jag kanske knappast behövt begära ordet, men då han använde så pass kraftiga ordalag, som han gjorde, så vill jag framhålla, att den föreslagna befattningens innehavare kommer att intaga en chefs ställning på sin post och då givetvis kommer att till sitt förfogande få sakkunniga biträden i den mån det kommer att bli behöfligt. Han kommer att såsom förut stå under riksgäldsfullmäktiges ledning; och komma riksgäldsfullmäktige att göra vad på dem ankommer och vad i deras förmåga står.

Om förordnande av en vice värd i riksdagens hus.

(Forts.)

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 19, i anledning av väckt motion om vidtagande av åtgärder för åstadkommande av samarbete mellan Sverige och Finland i fråga om rättegångsordningen m. m.

Om samarbete mellan Sverige och Finland i fråga om rättegångsordningen m. m.

I en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion nr 143, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herr Lindhagen hemställt, att riksdagen ville anhålla, att regeringen måtte:

1) taga initiativ till samförstånd med Finland om ett gemensamt arbete för en i största möjliga omfattning likartad rättegångsform; samt

2) giva instruktion för den svenska processkommissionen, att den i sitt arbete sökte anslutning till de norska och danska processlagarna, i den mån de befunnas även för våra förhållanden mana till efterföljd.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på grund av vad däri anförts hemställt,

1:o att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga under övervägande, i vad mån arbetet på den svenska rättegångsreformen lämpligen kunde, för vinnande av överensstämmelse med Finland på detta område, bedrivas på grundvalen av samarbete mellan Sverige och Finland;

2:o) att herr Lindhagens motion i övrigt icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anmälts av herr Reuterskiöld, som ansett, att utskottet bort på i reservationen angivna skäl hemställa, att ifrågasvarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Lindhagen: Utskottet har ju tillstyrkt bifall till motionen, d. v. s. till en av dess avdelningar, och därför är jag mycket tacksam, både därför att det skett och därför att det är så ovanligt. Men motionen är nu avstyrkt i den andra delen. Jag vill om den saken endast säga, att processkommissionen i sitt infortrade utlåtande

Om samarbete
mellan Sverige
och Finland i
fråga om
rättegångs-
ordningen
m. m.
(Forts.)

uttryckligen har förklarat, att, enligt dess mening, rättegångsväsendet skulle synnerligen väl hava ägnat sig för en gemensam nordisk lagstiftning.

Redan 1909, innan det var för sent, uttalade sig andra kammaren i motiveringen till ett beslut om önskvärdheten av att ett sådant lagstiftningsarbete komme till stånd gemensamt för de nordiska länderna. Men detta förtroende för att Kungl. Maj:t skall sköta allt har i dessa frågor aldrig gått i uppfyllelse, utan saken fick hava sin gång och nu står man inför något, som i det närmaste kan betraktas såsom för sent. Det har också betonats av processkommissionen, att det samarbete, som kan komma till stånd, således även i fråga om Finland, dock bör icke få försena uppnåendet av resultatet av det på den svenska rättegångsreformen hittills nedlagda arbetet. Om den saken kunna olika meningar göra sig gällande. Det är väl då bättre, att framtidens skandinaviska folk få en sådan gemensam nordisk lagstiftning än att de för att icke äventyra ett speciellt svenskt resultat, skola stå och plöttra med sina smålagar var och en, utan betydelse för det stora hela och den stora universella rättsbildningen.

Vad nu angår frågan om samarbetet med Norge och Danmark, som i alla fall ha fått sina lagar i hamn, har motionären föreslagit, att det skulle givas en officiell instruktion för processkommissionen, ett åläggande, att den i sitt arbete söker anslutning till de norska och danska processlagarna, i den mån de befinnas även för våra förhållanden mana till efterföljd; i den mån således de anses vara likväl acceptabla för Sverige. Utskottet har därpå svarat, att den svenska kommissionens medlemmar frivilligt hava försökt sträva efter att tillgodogöra sig dessa resultat. Det är en helt annan sak och det vet nog herr Assar Åkerman också, att när en kommitté får en officiell instruktion, blir det något helt annat av det, än om det överlämnas åt dess fria vilja att syssla på ett område.

Emellertid, som saken nu ligger och då jag naturligen bör vara förtjust över att något är tillstyrkt, skulle jag kanske göra mig skyldig till en ofantlig otacksamhet, om jag gjorde ett yrkande även i den andra punkten. Och med denna reservation emot utskottets resonemang och med framhållande av att det är Kungl. Maj:ts eget fel, att det är för sent, därför att Kungl. Maj:t icke tagit denna sak i övervägande i god tid, får jag resignera så tillvida, herr talman, att jag icke gör något yrkande.

Herr Reuterskiöld: Herr greve och talman! Jag har vid detta utlåtande en reservation och har i denna reservation yrkat avslag på motionen. Med åberopande av de skäl, som äro anförda i reservationen och med betonande av, att enligt mitt förmenande, ett etablerande av det ifrågasatta samarbetet i officiella former snarare fördröjer än påskyndar reformen, ber jag att få yrka bifall till min reservation om avslag.

Herr Åkerman: Herr talman! Jag skall endast anhålla att få yrka bifall till utskottets förslag. Det är ju en gammal regel som

säger, att, när det anföres missnöje från båda hållen, det brukar vara någorlunda rätt dömt, så att jag tror verkligen, att utskottets ledamöter kunna med tillfredsställelse se på sitt förslag, som »ställt kyrkan mitt i byn».

Om samarbete mellan Sverige och Finland i fråga om rättegångsordningen m. m.
(Forts.)

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att med anledning av därunder förekomna yrkanden propositioner komme att framställas särskilt angående vardera punkten i nu ifrågavarande utlåtande.

Sedermera gjordes till en början enligt de yrkanden, som förekommit beträffande punkten 1, propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Reuterskiöld vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

På särskild proposition bifölls härefter utskottets hemställan i punkten 2.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 20, i anledning av väckt motion om vidtagande av åtgärder för åstadkommande av samarbete mellan Sverige, Danmark, Finland och Norge på strafflagstiftningens område.

Om samarbete mellan Sverige och vissa andra länder på strafflagstiftningens område.

I en inom första kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 144, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herr Lindhagen hemställt, att riksdagen ville anhålla, att regeringen måtte inleda underhandlingar med Danmark, Finland och Norge om ett eventuellt samarbete på strafflagstiftningens område mellan Sverige och dessa länder eller åtminstone ett eller två av dem.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande av angivna orsaker hemställt, att ifrågavarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Lindhagen: Utskottet erkänner, att ett samarbete mellan de nordiska länderna på strafflagstiftningens område är i hög grad önskvärt, och det framhåller också, att det kanske möter för ett sådant samarbete mindre svårigheter än på många andra områden, och det ligger ju också i sakens natur. Straffrätten blir mer och mer en internationell företeelse, och man kan komma varandra tämligen nära.

Förhållandet är nu det, att då professor Thyren fick i uppdrag att uppgöra ett nytt förslag till svensk strafflag och sedan, eller tämligen samtidigt som jag tror, professor Torp i Danmark också fick i uppdrag att uppgöra ett förslag till en ny dansk strafflag, så inträffade, att det ej förekom något initiativ varken från svensk eller dansk sida till att låta åtminstone Sverige och Danmark samarbeta. Norge hade ju fått en ny strafflag tämligen nyligen — ej

*Om samarbete
mellan Sverige
och vissa
andra länder
på strafflag-
stiftningens
område.*
(Forts.)

precis nyss, men dock någorlunda nyligen — så att man fick väl då lämna den saken ur räkningen. Då frågade jag: Hur kom det sig? »Ja, säg det den som kan», har den, jag frågat, svarat mig. Det var naturligtvis ren glömska eller den likgiltighet för själva saken. Nu har denna försumlighet lett därhän, att i Danmark föreligger ett fullständigt förslag utarbetat av professor Torp, som nu granskas av en kommission. I Sverige ha vi långsamt sackat oss framåt och kommit till endast ett förslag om den allmänna straffrättens grunder och till en kommission, som granskar detsamma. Men däremot hela den speciella delen, om den vet man ej, när den kommer. Det är ej alls sagt, att den kommer i vår livstid, men vi kunna i alla fall möjligtvis hoppas det.

Nu säger utskottet, att det vid sådant förhållande möter »praktiska vanskligheter». Vad är det för praktiska vanskligheter? Jo, att de två förslagen befinna sig på olika utvecklingsstadier, och det skulle hindra saken. Vad blir följden? Jo, naturligtvis den, att i denna sak få vi två olika lagar antagligen, en för Danmark och en för Sverige. Vad är det för lappriarbete? Två små pluttlagar i två länder, som ligga bredvid varandra, och som ha samma synpunkter på saken. Skall denna lilla praktiska vansklighet få avkasta så mycket olägenheter för framtiden, om ej redan dessförinnan? Men så säger verkligen utskottet: »När däremot arbetet här i Sverige fortskridit något längre, synes det kunna tagas i övervägande, huruvida ej ett samarbete mellan delegerade för de båda länderna bör komma till stånd, och utskottet är förvisst om, att Kungl. Maj:t skall låta sig angeläget vara att vidtaga de åtgärder, som i sådant syfte kunna visa sig erforderliga.» Ja, när arbetet i Sverige kommit något längre, d. v. s. ungefär lika långt som det danska, förmodar jag att utskottet menar, då är tiden inne! Är tiden inne då? Då är väl antagligen det danska lagförslaget blivit lag, och då är det alldeles för sent; och vidare kommer det hindret, att då ha svenskarna kört fast med sina speciella synpunkter, och då blir det ännu svårare att sammanjämka det hela. Då är det ännu svårare än att nu börja i tid, medan det ännu föreligger synpunkter i alla delar bara från en sida. För övrigt har det också, då det gällde den förra frågan, om processlagstiftningen, framhållits, att i Finland har man ett förslag utarbetat med lagtext, under det att svenskarna ej ha något alls. Och ändå anser utskottet ifråga där- om, att just nu är rätta tidpunkten inne! Varför dessa olika synpunkter, då det gäller processlagstiftningen, och då det gäller strafflagstiftningen?

Slutligen har utskottet hoppats, att vid denna tidpunkt, som då skulle passa — men som jag anser ej alls passa, eller i varje fall vara sämre än den nuvarande — Kungl. Maj:t också »skall låta sig angeläget vara att vidtaga de åtgärder, som i sådant syfte kunna visa sig erforderliga». Kungl. Maj:t har aldrig låtit sig angeläget vara att åstadkomma gemensam skandinavisk lagstiftning. Det har på varenda punkt tagits initiativ från riksdagens sida, och först då har det skett. Även i processlagstiftningen se vi, hur det går.

Där begärde andra kammaren 1909, men Kungl. Maj:t rörde ej ett finger, och det just i denna lagstiftning, där utskottet säger, att det vore utomordentligt lämpligt, där har Kungl. Maj:t ej tagit något initiativ. Och i strafflagstiftningen har regeringen försunnat sig alldeles i samarbetet mellan Sverige och Danmark. Varför skall man då nödvändigt skriva, att man är övertygad om, att Kungl. Maj:t just ser upp med sådana saker, som Kungl. Maj:t aldrig har gjort?

Om samarbete mellan Sverige och vissa andra länder på strafflagstiftningens område.
(Forts.)

Då nu emellertid min kläm, herr talman, är avfattad så, att den ser ut att åsyfta — vilket jag ju också verkligen helst önskar — att man skall börja ett samarbete redan nu, men utskottet finner det vara oriktigt och i stället vill börja vid en senare tidpunkt, så har jag intet emot, att man skriver till och begär, att Kungl. Maj:t tager saken under övervägande vid den tidpunkt, som Kungl. Maj:t kan finna lämpligt.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till min motion.

Vidare var det fråga om Norge och Finland. »Där står», säger utskottet, »någon omarbetning av strafflagarna ej på dagordningen, varför ett samarbete med dessa land ej nu kan åstadkommas». Den norska strafflagen är så pass gammal, att man redan börjat tänka på en del partiella förbättringar. Den finska strafflagen är endast något yngre än vår. Den är i huvudsak byggd på samma principer som den svenska med några moderniseringar. Vad är det då för hinder, att svenska regeringen tager initiativ i frågan? Då kommer det just till stånd ett samarbete. Men ej skola vi väl vänta på, att förhållandena själva göra lagarna så likformigt otidsenliga i båda länderna, så att saken går av sig själv! Ett sådant initiativ från den svenska regeringens sida skulle kunna leda till, att även Norge och Finland komme med i detta arbete, som det enligt utskottets förslag nu ej blir något av med.

Jag skall således, herr talman, be att få yrka bifall till motionen, men för att tillmötesgå utskottets önskan, att tidpunkten ej nödvändigt skall fastslås vid den nuvarande, yrkar jag, att riksdagen ville anhålla, att regeringen måtte, *vid den tidpunkt och i den ordning för ändamålets vinnande befinnes lämpligt*, inleda underhandlingar etc.

Herr Å k e r m a n: Herr talman, mina herrar! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag. När herr Lindhagen hade väckt ifrågavarande motion, var en delegation av strafflagskommittén samlad här i Stockholm, och jag tog då motionen upp till påseende för kommittén, och vi rådslogo om saken ganska ingående, de ledamöter av kommittén, som voro samlade här, och bland dem voro både professor Thyren och kommitténs ordförande, presidenten Hasselrot. När vi hade övervägt saken, så funno vi alla enstämmigt, att tidpunkten ej var väl vald nu till ett samarbete med Danmark. Det skulle förrycka våra arbeten högst väsentligt, om ett sådant skulle etableras. Denna kommitténs uppfattning har jag framfört i lagutskottet. Jag kan ej se annat, än att det vore oklokt att nu

*Om samarbete
mellan Sverige
och vissa
andra länder
på strafflag-
stiftningens
område.*

(Forts.)

beträda den av motionären förordade vägen, utan vi få var och en på sitt håll fortsätta våra arbeten. Det hindrar ju ej, att det är en ganska livlig kontakt mellan länderna. Professor Thyrén har haft flere besök av professor Torp och omvänt, och de respektive ländernas lagstiftning följes ju med den allra största uppmärksamhet å ömse sidor. Om herr Lindhagen ville göra oss den äran att besöka oss i strafflagskommittén, så skulle han få se, och det vet han nog, att där ligger all möjlig litteratur i dessa saker, så att vi sakna ej kontakt med de andra länderna. Professor Thyrén har för övrigt besökt ej blott de skandinaviska länderna utan även varit ute i Europa och konfererat med ledande män på straffrättens område. Som ärendet nu ligger har man ej annat att göra än att avvakta tiden, och därför yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr Lindhagen: Det har nu åberopats, att utskottet har vänt sig till auktoriteterna. Här ser man ju exempel på det. Man skall dock ej lita på auktoriteter och låta dem råda, utan främst tänka själv, då komma vi till helt andra resultat. Olyckan lärer särskilt vara det, enligt vad jag hört från sakkunnigas sida, att professor Thyrens grundprincip är lagen och professor Torps är evangelium, så att förslagen gå åt olika håll, och under sådana förhållanden är ett samarbete så mycket nödvändigare.

Jag har tillåtit mig anföra skälen, varför jag ej kan finna, att man genom att vänta kan komma varandra närmare, utan i stället arbetar sig ifrån varandra ännu mer än nu. Men den svenska kommittén bryr sig ej därom. Den håller mera på det svenska arbetet.

Herr Åkerman: Ja, jag skulle ju egentligen ej förlänga diskussionen, då tiden är så långt framskriden, men jag kan verkligen ej tåga, då herr Lindhagen nu har i kammaren upprepat det yttrande, som han har i motionen, då han talar om, att det svenska förslaget är byggt mera på lagen, och det danska mera på evangelium. Det skall väl vara uttytt så, att Danmark representerar mera humaniteten på detta område än Sverige. Det vill jag bestrida. Det är svårt att göra jämförelser, men så mycket vill jag i alla fall säga, för att taga ett exempel, att jag undrar om herr Lindhagen tycker, att det är evangelium vad som är en av de ledande principerna i den danska åskådningen, att generellt straffa försök och att låta försöket innesluta även förberedelsehandlingar.

Jag vill icke trötta kammaren, men jag kunde nämna flera exempel, vilka skulle visa, att det ej är riktigt, då herr Lindhagens sagesmän vågat sig på ett sådant uttalande, som att det danska förslaget är byggt på mera milda principer än det svenska.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder yrkats dels att vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr Lindhagen, att den av honom i ämnet väckta motionen skulle bifallas med den ändring,

att näst efter orden »regeringen måtte» insköttes följande: »vid den tidpunkt och i den ordning för ändamålet vinnande befinnes lämpligt».

*Om samarbete
mellan Sverige
och vissa
andra länder
på strafflag-
stiftningens
område.
(Forts.)*

Därefter gjordes propositioner enligt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag infattande särskilda bestämmelser med avseende å upphävande av lagstiftningen om inskränkning för viss tid i rätten att överlåta fast egendom, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 82, i anledning av vissa utav Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar jämte två i ämnet väckta motioner; och

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till lanthushållningsskolan vid Rimforsa.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till lanthushållningsskolan å Brogård.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag för anställande av torvbiträden, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2, 4 och 6 §§ i lagen den 26 maj 1909 om tjänstgöringen i Kungl. Maj:ts lagråd m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Då tiden nu var långt framskriden beslöts på hemställan av herr talmannen att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 m. m. jämte en i ämnet väckt motion;

nr 53, i anledning av väckta motioner om ändring i § 29 mom. 4 förordningen om kommunalstyrelse på landet och i § 24 mom. 1 förordningen om kommunalstyrelse i stad; och

nr 54, i anledning av väckta motioner om förlängning av lagen med vissa föreskrifter i fråga om val under våren 1919 av kommunal-, municipal- och stadsfullmäktige samt av landstingsmän av den 25 februari 1919 m. m.;

första lagutskottets utlåtande nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om återställande i vissa fall av rätt till patent m. m.; samt

andra lagutskottets memorial:

nr 44, angående arvode åt den, som inom andra lagutskottet biträtt vid behandlingen av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av vattenlagen m. m., dels ock i anledning därav väckt motion; och

nr 5, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om andra lagutskottets utlåtande nr 35 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen den 30 juni 1916 om automobiltrafik, dels ock i anledning därav väckta motioner.

Herr *Ekman, Carl Gustaf*, avlämnade följande av honom och herr *Kvarnzelius* undertecknade motioner:

nr 312, med förslag till lag om ändrad utbildningstid för värnpliktiga av 1920 års klass; och

nr 313, med förslag till lag om minskning av repetitionsövningarnas längd för vissa värnpliktiga av 1919 års klass.

Dessa motioner hänvisades till behandling av lagutskott.

Herr vice talmannen erhöll nu ordet och yttrade: Jag får hemställa, att kammaren måtte besluta att på föredragningslistan för nästa onsdag näst efter konstitutionsutskottets memorial nr 56, angående talmannens i första kammaren vägran av proposition på yrkande, att viss punkt i motiveringen till konstitutions-

utskottets utlåtande nr 38, i anledning av väckta motioner angående folkomröstningsinstitutet, måtte godkännas, uppföres konstitutionsutskottets sistnämnda utlåtande nr 38.

Denna hemställan bifölls.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 4,47 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.